

POLITIIKAN TUTKIMUKSEN PÄIVÄT 2008

ABSTRAKTIT

Internet yhteiskunnallisessa ja poliittisessa toiminnassa - Internet in social and political action	2
Kansalaisten politiikka	5
Komparationer i tid och rum	11
Kulutuksen politiikka	12
Maahanmuutto, työ ja kontrolli	17
Nationalismi ja kansallisuusaate politiikan tutkimuksen kohteena	20
Näkyvä(n) politiikka	22
Political theology	24
Politiikan klassikot ja sota	27
Puolueiden menestyksen haasteet ja esteet	29
Rauhantutkimus ja kansainvälinen politiikka	32
Suomalainen kilpailuyhteiskunta ja valta	33
Suomi ja kansainvälinen yhteisö	37
Tieteenfilosofia ja metateoria kansainvälisten suhteiden tutkimuksessa	39
Tunteiden politiikka	42
Vallan sukupuolitettut järjestykset: politiikka ja media	45
Valtiotrimmaus: kilpailukykyinen Suomi alueellisena ilmiönä	48

Internet yhteiskunnallisessa ja poliittisessa toiminnassa - Internet in social and political action

Politiikkaa 2.0 - internet poliittisen toiminnan synnyttäjänä

Kari A. Hintikka (Jyväskylän yliopisto, Sosiologian yksikkö, jatko-opiskelija)

Pohjoismaissa syntyi vuosina 2006-2007 useita internet-perustaisia ja verkkointensiivisiä poliittisia yhteenliittymiä, jotka ovat tavoitelleet pääsyä parlamentaariseen toimintaympäristöön. Näitä ovat Tietoyhteiskunta-puolue (Suomi), Wikipuolue (Suomi) ja Piraattipuolue (Ruotsi), joka osallistui menestyksellisesti Ruotsin 2006 eduskuntavaaleihin.

Paperi esittelee näitä virtauksia sekä peilaa vakiintuneiden toimijoiden reaktiota internetiin. Tilanne on aseellisesti kiinnostava, sillä uudet internetissä mobilisoituvat aktiviteetit tähtäävät perinteiseen parlamentarismiin, aktivismi siirtyy kasvavassa määrin internetiin ja vastaavasti vakiintuneet puolueet pitävät kiinni toimintamalleistaan ja siirtyvät internetiin varsin verkkaisesti. Internetistä itsessään on muodostunut niin väline, julkisuusareena ja organisoitumismuoto kuin kasvavassa määrin myös aktioiden tapahtumapaikka ja kohde.

Piraattipuolue (Piratpartiet) on yhteenliittymistä suurin. Se sai 2006 Ruotsin eduskuntavaaleissa 0,63 % äänistä ja ylti kymmeneksi suurimmaksi puolueeksi. Helmikuussa 2006 tekijänoikeuslain protesti synnytti Tietoyhteiskuntapuolueen ja nopeasti myös 3-sivuisen ohjelmajulistuksen, joka yhdistää luovasti oikeistolaisia, kollektiivisia so. vasemmistolaisia ja myös vihreitä teemoja, mutta toiminta alkoi hiipua. Wikipuolueen (2007) tavoitteena on muodostaa internetin wiki-kollektiiviyökaluilla yhteisiä näkemyksiä asiakysymyksistä ja lähteä sitten edistämään niitä. Organisatorinen muoto päätetään tilanteen mukaan.

Esiteltävät liikkeet ovat keskenään varsin erilaisia eivätkä internet-perustaiset yhteenliittymät ole mitenkään itsestäänselvästi samasta muotista hakkerikulttuurin, teknologiautopistien tai teledemokratian kannattajien välimaastossa. Pikemminkin yhteenliittymien samankaltainen internet-olomuoto ja erilaiset tavoitteet näyttävät Tapio Häyhtiön ja Jarmo Rinteen esittämänä refleksiivisena politiikkana. Sille on ominaista niiden järjestäytymättömyys ja mobilisoituminen verkostomaisena liikehdintänä. Toiminnallinen sosiaalinen verkosto kukoistaa lyhyen ja intensiivisen jakson, kuten myös tyytymättömyys satunnaiseen politikointiin, millä viitataan esimerkiksi äänestämiseen vaaleissa kansalaisen pääasiallisena vaikutuskeinona.

Esimerkiksi Graham Meikle esittää, että vakiintuneet puolueet itse asiassa haluavatkin ylläpitää nykyistä osallistumismallia, jossa äänestäjällä on käytännössä vain harvoja tapoja osallistua. Meiklen päätelmää tukee esimerkiksi globalisaatio-liikkeen erittäin monipuolinen internet-käyttö jo 1990-luvun lopulla.

Lähtökohtaisesti suomalaiset äänestäjät syntyvät ja kasvavat nykyään internetiin osana arkea. Internetin murros haastaa vakiintuneen ja varsin verkkaisen yksisuuntaisen toimintamallin, jos ei vaaleissa, niin osallistumisen ja kiinnostavuuden areenana.

Seeking the Citizenry on the Internet. Political Use of Innovative Net-politics

Tapio Häyhtiö & Jarmo Rinne (Tampereen yliopisto, Poliitiikan tutkimuksen laitos)

There is a new orientation in political science research; activity by the people instead of activity for the people. This has a profound effect on the notion of citizenship, which in modern democracies seems to parallel to the right to vote. Emerging rival articulations in regard of citizenship contain more 'having a voice during electoral periods'-claims. That means a greater involvement and say in decisions concerning the future shape of community/society. More and more often political claims are channeled through networks or organisations of civil society or even by individuals. This altering of scope is contrary to the earlier top-down model of politics. The transformation has controversial implications - actionist and administrative consequences. The forms and forums along with the concept of political activity and participation are changing.

In the current turmoil, two opposite discourses on political citizenship in respect of civic involvement and participation are somehow salient. The first one aims to create and rationalise the practices of participation from above (e.g. the planning of land use and urban construction, good governance practices). The second one strives for bringing alternative meanings and practices from below (e.g. the criticism of 'official' influence opportunities, the inhabitants' own initiatives and plans, citizens' public performances). Due to the actionist 'do-it-yourself' -tendency political environment has fractured into a diverse, complex and multi-spatial net-

work, especially enabled by computer-mediated communication (CMC). On the other hand, from the administrative perspective, CMC is utilised in order to increase citizens' political participation. Using the Internet seems to be very promising tool to deploy in overcoming the apathetic traditional political involvement, and empowering the commitment to political issues. Both institutional and civil societal actors, and even single individuals have noticed that Internet and other CMC - related technical applications have inherently politically facilitating features.

The Internet as an Instrument of Resistance - Observations from the Transnational Anti-War Movement

Tiina Seppälä (Department of Social Studies, University of Lapland)

In my presentation, I will explore the Internet as an instrument and/or a forum of resistance by the transnational anti-war movement against the U.S. hegemony in the on-going symbolic struggle concerning the information and interpretations of the War on Iraq.

Recent studies show that the anti-war movement, like most social movements of the so called Information Age, has been using the Internet actively in internal and external communication as well as in mobilization (e.g. Gillan, Pickerill & Webster 2008). Via the Internet it is possible for a social movement to organize in spite of the locations of the people taking part in it, and it can be used for forwarding political messages to a world-wide audience in real-time. In this sense, the Internet can offer possibilities for not only (transnational) political organization and 'counter-politics' but it can also serve as a channel for alternative information that may challenge interpretations of the mainstream media. The Internet can be used as an instrument of resistance in both informational and political realms.

How is the Internet used by the anti-war movement in organizing resistance against the War on Iraq, and the U.S. hegemony? What are the main difficulties and challenges in this regard? How can the Internet help the anti-war movement in its efforts to reach out to local, national and 'global' audiences? Can the Internet be regarded as the main facilitator of the transnationalization of the anti-war movement?

I will try to give some preliminary answers to these questions on the basis of interviews of anti-war activists that will be conducted in London between the 15th and 20th of March. I will also draw on observations of an on-going study on the Internet and the anti-war movement by Gillan, Pickerill and Webster (2008).

While discussing these issues, I will reflect on theoretical debate on the role of new information technologies in collective action by social movements (e.g. Castells, Tarrow, and Della Porta). I will also bring forward Best's and Kellner's (2001) arguments for a critical theory of technology that would question both the 'technological utopia' of omnipotent new technologies as well as the 'technological dystopia' regarding the new technologies as mere instruments of capital, the state, and domination.

Internet emansipaation keinona - iranilaisten naisten kirjoittamat weblogit

Ulla Karikoski (yhteiskuntatieteiden yo, Lapin yliopisto)

Paperi käsittelee iranilaisten naisten kirjoittamia verkkopäiväkirjoja eli weblogeja. Iranissa on huomattava määrä blogeja ja internet on saanut kehittyä harvinaisen vapaasti, valtion jopa kannustaessa sen käyttöön ja nähdessä sen mahdollisuutena islamin sanoman levittämiseen. Naisille internet on kuitenkin ilmaisukanava, tila joka mahdollistaa ilmaisun joka ei julkisissa tilanteissa tulisi kysymykseen.

Naisen asemaa pohditaan sekä vallan että emansipaation käsitteiden kautta. Paperi käsittelee myös naisen ja islamin suhdetta kontekstissa, eli Iranin laajassa historiassa sekä naisen sijoittumisessa siihen. Koska patriarkaalisissa yhteiskunnissa valta pyritään ulottamaan kaikille elämän osa-alueille, tarkastellaan tutkimuskysymyksiä sekä yksityisen että yhteiskunnallisen tasolla. Paperin lähtökohta oletus on, että naiset pyrkivät internetin avulla tai internetin maailmassa eroon Iranissa vallitsevasta patriarkaalisesta yhteiskunnasta.

Paperin tarkoitus on selvittää, miten suljetun ja patriarkaalisen yhteiskunnan naiset käyttävät internetiä hyödykseen. Kenet he näkevät vallankäyttäjinä ja miten he teksteissään kokevat vallan suhteessa itseensä ja muihin? Miten, sekä millä tasolla he internetin avulla pyrkivät purkamaan valtarakenteita ja mistä he pyrkivät emansipoitumaan?

Aineistona paperissa käytetään noin kymmentä eri nettipäiväkirjaa. Ainoa kriteeri aineiston valinnalle on ollut se, että päiväkirja on iranilaisen naisen englannin kielellä kirjoittama. Aineisto sisältää siis myös Iranin ulkopuolella elävien naisten päiväkirjoja - Iranin valtion harjoittama sensuuri ei ulotu näihin yhtä helposti.

Queer Jihad as an Alternative Islamic Voice

Aini Linjakumpu (YTT, Lapin yliopisto)

Islamic extremism has increasingly occupied the arena of public discourse in the Muslim world. Aggressive and narrow interpretations of Islam have been common and there has only been limited space for criticism or counter arguments towards e.g. the Islamic doctrine, traditions or culture - either by non-Muslims or Muslims themselves. On the other hand, mainstream Islam representing the conventional and traditional ideas of Islam has remained the main option for the majority of Muslims.

In this context, private life of Muslim people has remained a major guardian of appropriate Islamic lifestyle. Open discussion about for example sexuality, and especially sexual minorities, has often remained a taboo among the Muslim people. In most Muslim countries, homosexuality is not considered lawful, and it is not tolerated in cultural terms either. Therefore, homosexuals and other sexual minorities have mostly remained a hidden phenomenon. However, a growing number of Muslims, living in the Muslim world or in diaspora, have explicitly or implicitly produced alternative discourses, interventions, and communication. Themes related to sex, gender, and sexual minorities have broken the confines of private life.

The aim of this contribution is to examine the meaning of sexual minorities (gays, lesbians, bi- and transsexuals) in the context of transformation within Islam. Themes related to sexual minorities - Queer Jihad - will be studied in the context of the Internet and the global public sphere. The Internet reflects and reproduces the world outside the Internet, but, on the other hand, it also creates its own reality by extending the borders of "ordinary" life. The empirical focus is on the global expressions of Queer Jihad, ie., a global public sphere dominated by the English language. In the contribution, different homepages, portals, blogs, online discussions, cyber dating platforms, etc. will be studied in order to cover the idea of Queer Jihad.

The Internet may be the only possible communication medium for many Muslim people to convey their non-mainstream ideas. The Internet is particularly powerful in increasing the common consciousness of people sharing a particular situation; they are not alone in the existing political, social, or cultural circumstances. For sexual minorities the Internet is a powerful new channel of communication. The Internet provides a forum for communities and individuals to express their feelings and emotions related to sexual orientation. In this way, internal differences in Islam are being recognized and confirmed. In other words, there will be more and more articulated discussions within Islam about Islam.

Kansalaisten politiikka

Sosiaalisen pääoman muodot ja paikallisuus

Tomi Kankainen (Jyväskylän yliopisto)

Kansallisten ja kansainvälisten survey-tutkimusten avulla on saatu jo tähän mennessä paljon tietoa sosiaalisesta pääomasta. Niiden pohjalta tiedetään muun muassa, että kansainvälisesti ottaen suomalaiset ovat varsin laajalti mukana yhdistystoiminnassa. Vaikka suomalaiset kuuluvat eurooppalaisittain ottaen useisiin yhdistyksiin, maamme luonnehtii kuitenkin mielenkiintoinen erityispiirre. Suomalaiset ovat esimerkiksi muihin Pohjoismaihin verrattuna melko passiivisia yhdistysjäseniä. Yhdistyslaitos on muuttunut myös sisäisesti. Samaan aikaan kun poliittiset ja ideologiset yhdistykset ovat menettäneet asemiaan liikunta- ja urheiluseurat, kulttuurialan yhdistykset ja erilaiset muut vapaa-ajan harrastusmuotojen yhdistykset ovat kasvattaneet suosiotaan. On myös empiiristä näyttöä siitä, että Suomessa sitova sosiaalinen pääoma (suhteet sukulaisiin, ystäviin ja tuttaviiin) on vähäisempää kuin useissa muissa maissa.

Näiden aineistojen avulla ei kuitenkaan pystytä tutkimaan paikallisesti sosiaalisen pääoman - verkostojen, luottamuksen - muotoutumista ja merkitystä. Tämän vuoksi on mahdollista saada kiinnostavaa tietoa tutkimalla paikallisesti yhdistysten, ystävyys- ja tuttavuusverkostojen sekä paikallisten instituutioiden merkitystä heidän elämälleen. Tutkimukseni kohdistuu Lievestuoreeseen, koska tämä mahdollistaa yhteistyön Suomen Akatemian projektin Resurssit, paikallisuus ja elämäntilanne kanssa. Sen puitteissa on jo kerätty aineisto Lievestuoreelta. Toiseksi näin voidaan analysoida toimijoiden sosiaalista pääomaa yksityiskohtaisesti ja systemaattisesti suhteessa aikaan ja tilaan. Tarkoitukseni on selvittää paikallisia sosiaalisia verkostoja, niiden muodostumista ja merkitystä sekä sosiaalisen pääoman muuntumista muiksi resursseiksi.

Talonvaltauksien kansalaistoimintana ja yhteiskunnallisena liikkeenä- Tapaustutkimus valtauksesta Helsingin Elimäenkadulla vuonna 2007

Leo Stranius (Tampereen yliopisto, Yhdyskuntatieteiden laitos)

"Elimäenkadun Sosiaalikeskus on omaehtoinen toimintatila ja kohtaamispaikka. Talon käyttöä ei säätelä kapitalistinen voitontavoittelun logiikka, vaan tilan käyttäjien tarpeet." - Mikä on Elimäenkadun sosiaalikeskus? -kirjoitus osoitteessa: <http://valtaus.org>

Helsingin Vallilassa sijaitseva Elimäenkatu 15 oli kolmastoista rakennus, joka Helsingissä vallattiin vuoden 2001 jälkeen. Talonvaltauksien kiihtyivät kaupungissa kesällä 2007, jolloin joukko valtaajia pyrki ottamaan luvatta käyttöön useita eri tiloja tarkoituksenaan autonomisen sosiaalikeskuksen perustaminen.

Väitöskirjatutkimuksessa perehdytään vuosituhaten vaihteen jälkeiseen, erityisesti vuonna 2007 tapahtuneeseen talonvaltaustoimintaan Helsingissä. Suurenuslasin alla on lähes viisikuukautta kestänyt Helsingin Vallilassa Elimäenkadulla sijainneen kiinteistön valtaus.

Tutkimuksen tavoitteena on eritellä kenttää talonvaltauksia koskevan tapaustutkimuksen kautta. Olen kiinnostunut aktivisteista ja heidän toimintamuodoista, verkostoista sekä neuvottelusuhteista ja kommunikaatiosta viranomaisten suuntaan. Näin talonvaltausten tarkastelu toimii ikkunana kansalaisyhteiskunnan toimintaan Suomessa. Erityisen kiinnostavaksi tutkimushankkeen tekee se, että Suomessa talonvaltauksia tai valtaajia ei ole aiemmin väitöskirjatasolla tutkittu.

Valtauksissa yhdistyy kansainväliseltä kentältä inspiraatiota saava toimintatyylit ja siitä nouseva retoriikka sekä paikallisuuteen ja yksittäisiin kohteisiin perustuva konkreettinen toiminta. Talonvaltauksien edustavat vastakohtaa niin rationaaliselle ja perinteiselle kaupunkisuunnittelulle kuin kaupungin tarjoamille nuorisotilojen käytölle. Talonvaltausten keskeisenä tavoitteena on konkreettisten ja omaehtoisten tilojen saamisen ohella myös kaupunkitilasta käytävän keskustelun kiihdyttäminen ja julkisen tilan hallinta.

Tutkimus edustaa metodiselta suuntautumiseltaan laadullista tutkimusta. Tutkimuksen aineisto koostuu osallistuvasta havainnoinnista, lehtiaineistosta, haastatteluista sekä aktivistien ja hallinnon tuottamasta materiaalista.

Empiirisen tutkimuksen pohjalta tarkastelen talonvaltausta osana kansalaisyhteiskuntaa ja yhteiskunnallisiin liikkeisiin kiinnittyvää teoreettista tarkastelua (ks. esimerkiksi McAdam, McCarthy & Zald 1996; Melucci 1996;

Tarrow 1998; Della Porta & Diani 2006.). Pohdin, millaisia näkökulmia yhteiskunnallisten liikkeiden teoria voi poliittisen mahdollisuusrakenteen, mobilisaation ja kulttuurillisten kehysten kautta tarjota talonvaltausten tarkasteluun.

Yhteiskunnallisen kollektiivisen toiminnan henkilökohtaistuminen ja vaikuttamisen yksilöllistyminen Jarmo Rinne (Tampereen yliopisto, Poliitiikan tutkimuksen laitos)

Esityksessäni tarkastellaan politiikan toiminnallista puolta. Käsillä olevassa esityksessä eräänä motiivina on hakea yhteisiä nimittäjiä erilaisissa toimintaympäristöissä esiin nousevasta poliittisesta toiminnasta. Pyrkimys pohjautuu ajatukseen, että poliittinen järjestelmä luo edellytyksiä politiikalle instituutiona, mutta samalla se rajaa politiikan ilmiön lähtökohtaisesti institutionaaliseksi, minkä vuoksi politiikan ilmiön paikantamiseksi on tarpeen kehittää myös kansalais-, toimija- ja yksilölähtöisiä teoreettisia selitysmalleja. Aktiivisen poliittisen kansalaisuuden yhdeksi keskeiseksi määrittäjäksi on siten nousemassa kyky henkilökohtaisten poliittisten arviointien tekemiseen ja niiden mukaan toimimiseen.

Poliittisten toimintatapojen muutokset, politiikan henkilökohtaistuminen, asiakohtainen politikointi, mobilisointumisen uudet tavat ovat reaktiivisen asemesta proaktiivisia, toiminnallista aspektia korostavia politiikan ja poliittisen ominaispiirteitä ja usein ne kiinnittyvät tilannekohtaiseen politikointiin saaden ekspressiivisen performanssin muodon, jonka avulla haluttu asia/epäkohta/vaatus tms. tehdään näkyväksi ja tuodaan julki. Poliittinen aktiivisuus ilmenee asiakohtaisessa, kansalaislähtöisessä, politiikassa monin tavoin, poliittisella toimijalla on tavallaan valinnan markkinat edessään pohtiessaan parhaita tapoja kanavoida poliittinen aktiivisuutensa. Poliittisesti aktiivisesta kansalaisesta tulee vaihtuvia toiminnallisia konteksteja ja tilanteita hyödyntävä poliittinen kuluttaja.

Näkökulmia kansalaislähtöisen verkkopoliitiikan teoriaan ja käytäntöön

Tapio Häyhtiö (Tampereen yliopisto, Poliitiikan tutkimuksen laitos)

Tutkimuksen kohteena on kansalaislähtöinen verkkopoliitiikka, jolla tarkoitan kansalaisten omaehtoista toimimista poliittisesti digitaalisissa toimintaympäristöissä. Verkon käsitteellä viitataan globaalisti kaikkialle ulottuvaan verkkojen verkkoon eli internetiin. Perinteiset yksisuuntaiset viestintämuodot ovat korvautumassa internet-pohjaisilla ratkaisuilla ja nopeilla langattomilla tietoliikenneyhteyksillä. Tällaisen "jokapaikan" verkko- viestinnän yleistymisestä ja viestintäteknologioiden konvergenssistä johtuen internetin rooli on korostumassa entisestään, mikä vaikuttaa online-kommunikaatioon liittyvien uusien toimintatapojen leviämisenä ihmisten arkipäiväiseen elämään.

Esitykseni lähtökohta on, että tietokonevälitteinen viestintä vaikuttaa myös poliittisen toiminnan edellytyksiin ja toimintamuotoihin, minkä vuoksi monia politiikan teorian peruskäsityksiä on syytä arvioida uudelleen. Käsitteideni mukaan verkossa esiin nousevaa politiikkaa ei voida kattavasti selittää fyysisen toimintaympäristön valta- ja kommunikaatiosuhteilla, jotka heijastelevat politiikan rakenteellista organisoitumista ja paikantumista valtiossa tai kansalaisyhteiskunnassa. Verkkoympäristössä korostuu erityisesti politiikan toiminnallisuus ja viestinnän horisontaalisuus, sillä netissä vaikuttamisen pyrinnot voivat olla niin yhdeltä-yhdelle, yhdeltä-monille, monilta-yhdelle kuin monilta-monille suuntautuvaa kommunikaatiota. Verkossa politiikka hajautuu entistä monipaikkaisemmaksi sekä sen motiivit, toimintamuodot, tavoitteet ja vaikutukset voivat olla mitä erilaisimpia ja ennakoimattomampia

Työssä selvitän internetin vaikutuksia kansalaisten poliittiselle osallistumiselle ja toiminnalle. Tutkimuksen tavoitteena on kuvata tällaista digitaalista verkkopoliitiikka eräistä keskeisistä teoreettisista näkökulmista käsin, kuten demokratia, kansalaisuus, julkisuus, toiminta ja kollektiivinen identiteetti. Tätä tutkimusotetta varten työssä esitellään refleksiivinen politiikkakäsitys, joka teoreettisena konseptina perinteisimmistä politiikkakäsityksistä poiketen, näyttäisi pystyvän selittämään erilaisia kansalaislähtöisiä nettipoliitiikan ilmiöitä.

International Nongovernmental Organizations in Finland

Suvi Ervamaa (Researcher, Department of Sociology, University of Helsinki)

The amount of international non-governmental organizations (INGOs) has multiplied during the past decades. Research on this growing sector (e.g. Boli & Thomas 1999) has shown that there are several factors which seem to enhance international civic participation. Countries with strong democratic and associational

traditions, intensive ties to the global governance and economic structures, good technical and communicational resources as well as a high level of organizational differentiation and professionalization tend to have most INGO activity. On the other hand, also the countries that are peripheral in the global system are exceptionally well represented in the international non-governmental organizations. This is because the countries with a marginal position have a specific interest in trying to integrate to the global community. Especially the small Northern European countries have been observed to be highly involved in INGOs. This paper examines the case of the INGO sector in Finland in relation to the tendencies described above. The fact that Finland has all the characteristics that have been perceived to foster the growth of INGOs on national level, leads one to expect the Finnish INGO sector to be thriving and well connected. Is this really the case? The analysis builds on the data provided by the Yearbook of International Organizations (Union of International Associations 2007).

Kykenevätkö etu- ja kansalaisjärjestöt tuomaan esiin kansalaisten näkemyksiä uutta EU-lainsäädäntöä valmisteltaessa?

Anna Hyvärinen (varatuomari, polities kandidat)

Tärkeä osa kansalaisyhteiskunnan tutkimusta on se, millaisia oikeuksia suomalaisilla on Euroopan unionin kansalaisina. Edustuksellinen demokratia, käytännössä äänestäminen eduskunta- ja Euroopan parlamentin vaaleissa, ei yksin riitä takaamaan suomalaisten äänen kuulumista EU:n lainsäädäntöprosessissa. Syynä on muun muassa se, että eduskuntavaaleissa integraatiokysymykset jäävät yleensä taka-alalle. Euroopan parlamentissa taas suomalaisia edustajia on melko vähän ja he toimivat hajallaan useissa eri puolueyhmittymissä.

Etu- ja kansalaisjärjestöjen osallistuminen EU-lainsäädännön valmisteluun voi täydentää edustuksellista demokratiaa, lisätä perustelujen monipuolisuutta sekä vahvistaa yritysten ja kansalaisten sitoutumista uuden sääntelyn noudattamiseen. Komissio on vihreässä kirjassaan Euroopan avoimuusaloitteesta (KOM(2006)0194) todennut, että lobbaaminen on oikeutettu osa demokraattista järjestelmää ja että lobbaajat voivat tuoda toimielinten tietoon tärkeitä näkökohtia. Valtioneuvoston periaatepäätöksessä kansalaisjärjestöjen toimintaedellytysten edistämisestä (28.3.2007) korostetaan, että kansalaisjärjestöjen asema on turvattu unionin päätöksenteon kansallisessa valmistelussa.

Keskeiset suomalaiset järjestöt tekevät lainsäädäntövaikuttamista sekä eurooppalaisella että kansallisella tasolla. Paperissani selvitän ensiksi, miten sidosryhmät osallistuvat Suomen neuvottelukannan muodostamiseen ja millainen painoarvo niiden näkemyksille on annettu. Toiseksi tutkin, kuinka suomalaiset etu- ja kansalaisjärjestöt lobbaavat unionin toimielimiä joko suoraan tai eurooppalaisten verkostojen ja kattojärjestöjen kautta.

Paperini perustuu laadulliseen aineistoon, jonka olen kerännyt toimiessani projektitutkijana Oikeuspoliittisessa tutkimuslaitoksessa. Tutkimusta tehdessä olen haastatellut noin 25 virkamiestä eri ministeriöissä, sektori- ja virastoissa, Suomen EU-edustustossa, Euroopan komissiossa sekä ministerineuvoston sihteeristössä. Lisäksi olen tehnyt muutamia haastatteluja suomalaisissa etu- ja kansalaisjärjestöissä. Yksi teema haastattelussa on ollut kansalaisvaikuttaminen uutta EU-sääntelyä valmisteltaessa.

Johtopäätöksenä voidaan todeta, että sidosryhmät ovat mukana kansallisen, hierarkkisen EU-valmistelujärjestelmän alimmalla tasolla eli jaostoissa, mutta vain silloin, kun jaosto kokoontuu laajalla kokoonpanolla. Järjestöjen näkökulmasta suurin jaostoihin liittyvä ongelma on, että kokoukset järjestetään myöhäisessä vaiheessa, jolloin todelliset vaikutusmahdollisuudet Suomen neuvottelukantaan ovat vähäiset. Jaostoilla on silti tärkeä tiedonvälitystehtävä. Muodollisen valmistelujärjestelmän ohella järjestöt ja viranomaiset tekevät usein epävirallista yhteistyötä.

Eurooppalaiset kattojärjestöt ja verkostot ovat suomalaisen kansalaisyhteiskunnan kannalta tärkeitä yhteistyökumppaneita, sillä niillä on tiiviit suhteet unionin toimielimiin. Kattojärjestöistä ja verkostoista kansalliset toimijat saavat tietoa siitä, millaista uutta sääntelyä komissio suunnittelee sekä siitä, miten säädösvalmistelu unionissa etenee. Lisäksi suomalaiset etu- ja kansalaisjärjestöt ja joskus jopa yksittäiset yritykset ja kansalaiset voivat harjoittaa itsenäistä lobbaamista Brysselissä. Se ei kuitenkaan ole helppoa, sillä sekä komissio että parlamentti ovat ruuhkaisia foorumeita.

Kumppanuuksien monet kasvot: kansalaistoiminnan verkostoituminen julkiseen sektoriin

Markku Kiviniemi (Helsingin yliopisto, Yleisen valtio-opin laitos)

Paperin tarkoituksena on analysoida kansalaisjärjestöjen ja -ryhmien kumppanuuksia julkisen sektorin toimijoiden kanssa tutkimuskohteena. Kysymyksessä ei ole tutkimus, vaan aikaisempiin tutkimuksiin pohjautuva analyttinen katsaus. Katsauksen avulla on pyrkimyksenä hakea lähtökohtia ja viitekehystä kumppanuuksien tutkimukselle.

Taustaksi tarkastellaan julkisen sektorin viimeaikaisia muutospirteitä ja niiden vaikutuksia julkisen sektorin järjestöpolitiikkaan. Järjestöpolitiikan merkitys on korostunut uudella tavalla 1990-luvulta alkaen etenkin alueellisella ja paikallisella tasolla. Toinen taustaa hahmottava näkökulma avataan kansalaistoiminnan puolelta kiinnittämällä huomiota sosioekonomiseen kehitykseen ja sen tuomiin erilaistaviin ja fragmentoiviin vaikutuksiin paikallisten yhteisöjen tasolla. Julkisen sektorin järjestöpolitiikka ja paikallisyhteisöjen muutokset ovat heijastuneet järjestökenttään uusina piirteinä.

Julkisen sektorin näkökulmista valtiollinen kehittämisselitys on painottanut kansallisen kilpailukykyyn ja sitä tukevan taloudellisen ja funktionaalisen tehokkuuden edistämistä ja nähnyt myös kansalaistoiminnan näiden pyrkimysten valossa. Samaan aikaan alueellinen ja paikallinen julkinen sektori on kohdannut sosiaalisten ongelmien konkreettisen paineen, jonka hoitamisessa se on nähnyt tarpeita kaikkien paikallisten voimavarojen hyödyntämiseen. Paikallisella tasolla kansalaistoiminta on nähty potentiaalisena voimavarana ja kumppanina erityisesti kuntien tehtäväkentällä.

Kansalaistoiminnan näkökulmaa voidaan analysoida monesta näkökulmasta. Tässä yhteydessä voidaan painottaa yhtäältä paikallisten toimijoiden autonomian ja toimintavapauden näkökulmaa, toisaalta valtaistamisen (voimauttamisen) näkökulmaa. Nämä molemmat ovat relevantteja paikallisten kumppanuuksien tutkimuksessa. Autonomian näkökulmasta on kyse yhtäältä oikeuksista, toisaalta voimavaroista. Kumppanuudet sijoittuvat monesti tilanteisiin, joissa kansalaistoiminnan vapautta rajoittaa voimavarojen puute. Kumppanuudet voivat tuoda mukanaan uutta potentiaalia paikallisille toimijoille yhdistämällä voimavaroja.

Kumppanuus on luonteeltaan sosiaalinen verkosto. Täten verkostojen näkökulma ja verkostotutkimuksen käsitteet ja löydökset ovat relevantteja kumppanuuksien empiirisessä tutkimuksessa. Eräitä avainkäsitteitä ovat yhteistoiminta, kehitysprosessit, toimijoiden roolit ja kontekstuaaliset tekijät. Verkostoissa tapahtuu erilaisten todellisuuksien kohtaamista, jota voi tutkia mm. näiden käsitteiden kautta sekä järjestöjen että julkisen sektorin toimijoiden näkökulmista.

Paperin yhteenvedossa hahmotetaan kokonaiskuvaa kumppanuuksien analyysin viitekehystä kansalaistoiminnan ja julkisen sektorin toimijoiden verkostoitumisena. Empiiristä soveltamista ajatellen viitekehys kohdistuu ensisijaisesti paikallisten kumppanuuksien tutkimukseen.

Paperin rakenne on karkeasti sanottuna: (1) teeman taustaa/ (2) tarkastelun eri näkökulmia: julkinen sektori, kansalaistoiminta, verkostot/ (3) yhteenvedoa ja viitekehysten hahmotusta.

Uusien liikkeiden organisoituminen

Jukka Peltokoski (Jyväskylän yliopisto, Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos)

Ottheim Rammsteinin tunnetun mallin mukaan yhteiskunnalliset liikkeet organisoituvat yksilöllisten kokemusten pohjalta kansalaisyhteiskunnan piirissä, mutta niiden väistämättömänä kohtalona on institutionalisoitua osaksi valtiollista hallintokoneistoa. Näkemys vastaa populaaria mielikuvaamme liikkeistä. Liikkeiden syntyä luonnehtii kansalaisten spontaani mobilisoituminen, mutta niiden kehitystä luonnehtii muodollisten rakenteiden synty sekä vakiintuminen osaksi legitiimiä järjestelmää.

Historia todistaa, että monet liikkeet todellakin ovat kulkeneet juuri tämän tien. Työväenliike, rauhanliike, naisliike, ympäristöliike ja monet muut vaikuttavat tänään ennen kaikkea virallisina yhdistyksinä, joilla on oma tunnustettu tehtäväalueensa parlamentarismen ja valtionhallinnon puitteissa. Toisaalta erityisesti niin sanotut uudet yhteiskunnalliset liikkeet ovat antaneet näyttöä myös muunlaisesta liikkeen kehitysmallista. Liikkeen piiriin ei välttämättä synnykään keskitettyjä muodollisia rakenteita, eikä se institutionalisoidu, vaan se levittäytyy yhteiskuntaan moninaisina toiminnallisina verkostoina, jotka ruokkivat kansalaisyhteiskunnan eloisuutta sellaisenaan. Uudet liikkeet eivät välttämättä suuntaudu ollenkaan valtiovoimien haastamiseen vaan painottavat ihmisten voimaantumista arkielämän piirissä.

Rammsteinin mallia on moitittu deterministiseksi. Tällainen kritiikki ei välttämättä tavoita sen hedelmällisiä oivalluksia. Ehkä mallissa on jotain säilyttämisen arvoista, kunhan lähdemme siitä, ettei liikkeen liike kohdistu välttämättä ensinkään valtiollaan valtaamiseen. Ehkä suuntautuminen täysin erilaisten yhteiskunnallisten järjestelmien piiriin tuottaa erilaisia determinoituja kehityskulkuja sekä täysin uudenlaisia instituutioita.

Kansalaisuus ja politiikka Euroopan unionin asiakirjoissa

Katja Mäkinen (Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos, Jyväskylän yliopisto)

Eri tasojen hallintoelimissä kyllistä ja lähiöistä kansalliselle ja EU-tasolle asti laaditaan ahkerasti ohjelmia ja asiakirjoja kansalaisten aktivoimiseksi. Tässä työryhmälustuksessa luen Euroopan komission vuosina 2003 ja 2005 tekemiä ehdotuksia "unionin aktiivisen kansalaisuuden edistämiseksi" (KOM/2003/276, KOM/2005/116).

Analysoimalla asiakirjojen kansalaisuuteen liittyvää käsitteistöä pohdin ensinnäkin sitä, minkälaisia kansalaisuuskonstruktioita teksteissä tuotetaan ja toiseksi sitä, minkälaista politiikkaa näihin kansalaisuuskonstruktioihin liittyy. Kansalaisuuden monista ulottuvuuksista olen valinnut tutkimuksen kohteeksi oikeudet, velvollisuudet, osallistumisen ja identiteetin. Minkälaista toiminnan tilaa asiakirjoissa muotoillaan kansalaisille puhumalla näistä ulottuvuuksista?

Kysyn tarkastelemiltani teksteiltä, millaisia asiakirjojen nimissä mainitut aktiiviset kansalaiset ovat tai millaisia heidän pitäisi olla: mitä kansalainen tekee, missä hänen oletetaan olevan aktiivinen, miten kansalaisia aktivoidaan ja mihin aktiivista kansalaisuutta tarvitaan.

Näiden kysymysten kautta pääsen pohtimaan sitä, onko asiakirjojen puhe kansalaisuudesta pikemminkin jonkun muun kuin kansalaisten politiikkaa. Mitä tällainen poliittisuus tai epäpoliittisuus merkitsee kansalaisen käsitteen kannalta?

Avainsanat: kansalaisuus, poliittisuus, oikeudet, velvollisuudet, osallistuminen, identiteetti

Babushka Power: Aspects of Everyday Citizenship at the Suburban NGO Level

Anu Hirsiaho (YTT, tutkijatohtori, Naistutkimuksen laitos, Tampereen yliopisto)

The paper is an ethnographic account of the daily life of an elderly immigrant women's study circle that has come together to study Finnish and discuss everyday concerns at the premises of a suburban NGO for six years now. It is a study of volunteerism, activism found in unlikely contexts, and everyday practices that, when examined more closely, have profoundly political roots. The so-called "granny club" is an example of the kind of multicultural work that has potential to change predetermined ideas about gender, age, ethnicity, nationality and citizenship. The fact that the meetings do not take place in a conventional centre for senior citizens makes the group differ strikingly from other activities provided for seniors in the suburb. The "granny club" has a teacher but it is a rather self-organised entity. The participants are not interested in discussing things related to ageing, but rather they prefer to study themes related to each others' cultures, the Finnish political system and history.

In this paper, I am looking for events related to everyday citizenship - how local politics emerges in the everyday life of the granny club. The paper is not about migration or about service-provision for senior citizens as such, but it discusses the possibility of invigorating local citizenship at the street level according to the model provided by this single self-organised group. What is Babushka power and what kinds of elements of social inclusion does it offer for the wider public, for instance, the innocent passer-by?

Globalisaatiokriittinen liike ja globalisaatiokeskustelu suomalaisessa mediassa

Tuomas Ylä-Anttila

Tutkimukseni tarkastelee globalisaatiokriittisen liikkeen vaikutusta globalisaatiosta käytyyn julkiseen keskusteluun Suomessa. Analyysi keskittyy keskustelun kannalta kriittisiin hetkiin: Seattlen (1999) ja Genovan (2001) globalisaatiokriittisiin suurmielenosoituksiin sekä kolmen globalisaatioraportin julkaisuun vuonna 2004 (ILO, EVA, Valtioneuvoston kanslia). Political claims analysis -menetelmää käyttäen

tarkastellaan mm. sitä, millaiset puhujaryhmät ovat äänessä ja millaisin kehyksin ne tulkitsevat globalisaatio-
ta ilmiönä. Tutkimus osoittaa, miten globalisaatiokriittinen liike on keskustelun kuluessa tullut
mukaan uutena puheenvuorojen käyttäjänä ja vaikuttanut osaltaan siihen, että globalisaatio on muuttunut
pelkästä taloudellisesta ilmiöstä poliittiseksi kiistakysymykseksi.

Finnish participation in a comparative perspective

Raimo Blom ja Martti Siisiäinen

Valtion tuolle puolen: näkökohtia konstitutionalismista

Tapani Turkka

Komparationer i tid och rum

Dag Anckar

One well-established finding in research on small state politics is that smallness reinforces popular rule and that small states are therefore more likely to be democratic than large states. The mechanisms that serve to transform smallness into democratic conduct remain, however, under-researched, and this study contributes by probing the very foundations of the belief that small size fosters democracy. For smallness really to count, small states should display a propensity for democracy at different points of time and where ever they are on the globe. If this is not the case, then, obviously, the size factor is surpassed by factors that relate to diffusion, culture or to regional circumstances rather than to smallness per se. The empirical findings suggesting that this is indeed the case, the study ends on a general discussion of circumstances that are likely to enhance or weaken the link between small size and democracy.

Åsa Bengtsson

The venues open for political participation are multiple, ranging from turnout in elections to engagement in illegal protest actions. The character of the available modes for influence at the political arena, as well as the extent to which citizens choose to engage in different modes displays great variation. Previous research demonstrates that the Scandinavian countries appear to form an own group in the participatory landscape of Europe, in being by and large the most politically active countries (Teorell et al. 2007). The question of profiling - who is active in different kind of modes of political engagement - does, however, appear to have been overlooked in this specific context. The aim of this study is to fill this gap in the existing literature with a critically examination of what makes citizens use different kinds of tools for political influence. Data applied is from the European Social Survey from 2002/2003.

Jan Sundberg
sammanfattning saknas

Peter Söderlund & Lauri Karvonen

This paper represents the very first stage of a study the aim of which is to determine whether the candidate-centeredness of electoral systems has significant effects on voter volatility. Electoral volatility has been addressed in a fairly large number of empirical studies. Candidate-centeredness has received somewhat less attention, but there is a growing literature that examines variations in the role of individual candidates across electoral systems. Only to a very limited extent, however, has earlier research considered the possibility that these two phenomena might be causally related. In this study, net volatility is modeled as the dependent variable in a multivariate statistical analysis while candidate-centeredness is the independent variable of primary interest. Aggregate-level data will be utilized in an analysis of 190 national parliamentary elections held 1978-2004 in 25 advanced industrial democracies.

Kulutuksen politiikka

Kuluttajuuden representaatiot Suomen kuluttajapoliittisissa ohjelmissa 1983-2007

Minna Autio & Visa Heinonen (Helsingin yliopisto)

Viimeisen sadan vuoden aikana Suomi on muuttunut takapajuisesta pohjoisesta periferiasta pohjoismaiseksi hyvinvointiyhteiskunnaksi ja yhdeksi kommunikaatioteknologian johtavista kehittäjistä. Muutosprosessissa julkisen sektorin rooli on ollut tärkeä. Se on huolehtinut koulutusjärjestelmästä, infrastruktuurista ja elinkeinoelämän suotuisan kehityksen reunaehdoista harjoittamallaan politiikkaohjauksella. Vaikka kuluttajapolitiikkaa on harjoitettu 1900-luvun alusta lähtien, Suomeen perustettiin kuluttajaneuvosto vasta vuonna 1965. Ensimmäinen kuluttajapoliittinen ohjelma julkistettiin 1983. Tarkastelemme valtiollisen kuluttajapolitiikan roolia vuosina 1983-2007 kuluttajapoliittisten ohjelmien valossa.

Ensimmäinen kuluttajapoliittinen ohjelma vuodelta 1983 oli voimassa vuoteen 1991. Seuraava ohjelma muotoiltiin vuosille 1992-1995. Vuoteen 2007 mennessä oli julkistettu kolme muuta ohjelmaa (1997-1999, 2000-2003, 2004-2007), jotka ohjasivat niin julkisten kuluttajapolitiikan toimijoiden (esim. Kuluttajavirasto, kuluttaja-asiamies) kuin yksityistenkin toimintaa (esim. pankkisektori, kauppa). Siten ohjelmat heijastavat vallalla olevaa ideologiaa. Ideologia puolestaan määrittelee sen, miten yritykset, kuluttajat ja julkinen sektori nähdään kulutusyhteiskunnan toimijoina. Esimerkiksi vuoden 1983 ohjelmassa kuluttajat nähdään melko toimintakyvyttöminä ja tietämättöminä toimijoina, kun taas vuosien 2004-2007 ohjelmassa kuluttaja kuvataan aktiivisena ja vaikutusvaltaisena kansalaisena. Siten kuluttajapoliittisten ohjelmien retoriikka on muuttunut, kun yhteiskunnan valtaideologiassa on tapahtunut painotusten muutoksia. Yksi keskeinen muutos tapahtui 1980-luvulla, kun rahoitusmarkkinoiden sääntely purettiin asteittain ja Suomesta tuli avoin markkinatalous. Toinen merkittävä tapahtuma oli Suomen liittyminen Euroopan unionin jäseneksi 1995. Sen jälkeen Euroopan unionin kuluttajapoliittiset ohjelmat ovat alkaneet vaikuttaa kansallisten ohjelmien retoriikkaan.

Esityksemme pääpaino on viiden kuluttajapoliittisen ohjelman analyysissä. Tarkastelemme ohjelmia selvittääksemme, minkälaisia asioita on nostettu keskeisiksi kansallisissa kuluttajapoliittisissa ohjelmissa ja millaisia ratkaisuja mahdollisiin ongelmiin on esitetty. Olemme myös kiinnostuneet siitä, millaisina kuluttajat esitetään teksteissä. Lisäksi tarkastelemme eri toimijoiden ja organisaatioiden kuten julkisen sektorin, yritysten ja kansalaisjärjestöjen roolia kuluttajapolitiikan subjekteina tai objekteina.

Alustavien tutkimustulostemme mukaan vuoden 1983 kuluttajapoliittisesta ohjelmasta vuosien 2004-2007 ohjelmaan kuluttajan representaatio on muuttunut yltäkyläisyydessä elävästä melko tietämättömästä toimijasta aktiiviseksi toimijaksi, joka kohtaa lukuisia sosiaalisia ja ekologisia kysymyksiä ja ongelmia. Tämä tosiasia näkyy siinä, että kuluttajien pääongelmaksi 1980-luvulla nostettiin pikemminkin tiedon puute kuin rahataloudellinen vakaus ja turvallisuus. 2000-luvulla politiikan päätavoitteeksi nousi rahataloudellinen turvallisuus, joka näkyi jo laman aikoihin laaditussa vuosien 1992-1995 ohjelmassa. Ohjelmat kuvastavat myös eri vuosikymmenien yleisiä tavoitteita kuten asumisen kustannusten kohtuullistamista tai julkisten palveluiden laadun ja saatavuuden turvaamista. Kaikki kuluttajapoliittiset ohjelmat sisältävät näkemyksiä lapsista aluksi kuluttajina ja myöhemmin kuluttajakasvatuksen kohteina.

Kestävän kulutuksen ja tuotannon ohjelmat Suomessa ja Iso-Britanniassa - Miten vastataan muotoutuvan politiikkakentän haasteisiin?

Annukka Berg (Helsingin yliopisto)

Kestävä kulutus ja tuotanto (SCP) on laaja-alainen politiikkasektori, jossa sekä ympäristö- että kulutuskysymykset ovat keskeisellä sijalla. Kentän muotoutumisen yhtenä virstanpylväänä voi pitää Johannesburgin huippukokousta (2002), jossa sovittiin kymmenvuotisen ohjelmakehikon laatimisesta kestävän kulutuksen ja tuotannon saralla. Teollisuusmaille annettiin työssä vetovastuu.

Yli parikymmentä maata eri puolilta maailmaa on jo laatinut oman kestävän kulutuksen ja tuotannon ohjelmansa. Väitöskirjatyössäni olen kiinnostunut siitä, miten näitä laaja-alaisia ohjelmia voidaan käyttää kestävän kulutuksen ja tuotannon poliittisten haasteiden ratkaisemisessa. Ideana on ollut perehtyä kysymykseen muutaman edelläkävijämaan, Suomen ja Iso-Britannian, kautta. Näistä Iso-Britannian tapaus käsittelee asiantuntija-arvioita maan SCP-ohjelman kohtaamista haasteista. Suomen tapaus puolestaan ruotii ohjelman laadintaprosessia laajapohjaisessa toimikunnassa. Tapaustutkimuksista saatuja alustavia tuloksia vertailaan erityisesti YK:n ympäristöohjelman UNEPin (2007) kehittämiin ohjeisiin kansallisten SCP-ohjelmien

laadinnasta. Ohjeissa korostetaan muun muassa mahdollisimman osallistavan sidosryhmäprosessin aloittamista, tavoitteiden ja indikaattoreiden määrittelyä sekä ohjelman integrointia kansallisiin strategiaihin.

Iso-Britannian kestävän kulutuksen ja tuotannon ohjelman toteutukseen liittyvät alustavat tulokset on saatu haastattelemalla alan seitsemää keskeistä asiantuntijaa. Haastatteluissa asiantuntijat korostivat johtajuuden, resurssien ja vision tarvetta kestävän kulutuksen ja tuotannon politiikan saralla. Yritykset ja hallitus nähtiin kentällä selvästi tärkeimpinä toimijoina kuin kuluttajat. Kulutukseen puuttumiseen suhtauduttiin varauksellisesti myös kuluttajien itsemääräämisoikeuden takia, ja koska kulutusksyntä ei ole osoittautunut tehokkaaksi tavaksi vihertää markkinoita. UNEPin ohjeisiin verrattuna Iso-Britannian haastattelulausunnoissa nostettiin esiin epävirallisen johtajuuden merkitys laaja-alaisissa politiikkaprosesseissa.

Tutkimuksen toisessa tapauksessa analyysin kohteeksi otettiin Suomen kestävän kulutuksen ja tuotannon toimikunta (KULTU) ja sen työskentelyprosessi. Prosessin selvittämiseksi haastateltiin 20 toimikunnan jäsenistä. Haastattelulausunnoissa prosessia pidettiin avoimena, ja myös oppimista tapahtui työskentelyn aikana. Samalla kuitenkin toimikunnan sisäisessä dialogissa nähtiin parantamisen varaa, ja ohjelmaan sitoutuminen hahmottui sangen passiivisena. Suomen tapaus kyseenalaistaakin osaltaan UNEPin ohjeiden periaatteen laaja-alaisen sidosryhmäprosessien itseisarvosta. Tapaus osoittaa, että kun laaja-alaisella joukolla pyritään kaikille hyväksyttävissä olevaan tulokseen, joudutaan helposti pienimmän yhteisen nimittäjän politiikkaan. Esimerkiksi prosessin tulevaisuudelle tarpeelliset heikot signaalit sekä keskustelun herättämiseksi hyödylliset radikaalit ehdotukset ovat tällöin vaarassa jäädä kirjoittamatta ohjelmaan.

Kaikkiaan tutkimuksessa saadut alustavat tulokset kannustavat pohtimaan kestävien kulutus- ja tuotantotojien ohjelmia strategisesti: Miksi ohjelmia tehdään? Kenelle niitä tehdään? Mitkä ovat niiden tavoitteet ja suhteet toisiin ohjelmiin? (Koskinen 1995) Moniin näistä kysymyksistä UNEPin ohjeet vastaavat, mutta kenelle-kysymyksen osalta ne vaikenevat. Aktiivisten toimijoiden merkitys laaja-alaisilla, muotoutumisvaiheessa olevilla politiikkakentillä näyttäisi kuitenkin olevan keskeinen. SCP-ohjelmajärjestelmien ilmeisten käyttöjen lisäksi pitäisikin miettiä niiden epäsuoria sosiaalisia ja myös vastakkaisia käyttömahdollisuuksia parhaan mahdollisen strategian löytämiseksi.

Tietoyhteiskunnan valittajat kuluttajaviranomaisten huomion kohteena

Kaarina Hyvönen & Petteri Repo (Kuluttajatutkimuskeskus)

Tietoyhteiskuntakehityksen myötä syntyneet viestintämarkkinat haastavat kuluttajapolitiikan. Tämä näkyy muun muassa kuluttajaviranomaisille kohdistuneina valituksina ja yhteydenottoina. Nämä muodostavat kuluttajaviranomaisille tärkeän tiedonlähteen, koska niiden kautta saadaan tietoa markkinoiden toimivuudesta. Valitusten ja yhteydenottojen kautta voidaan paitsi ratkaista yksittäisten kuluttajien kohtaamia epäkohtia myös parantaa markkinoiden toimintatapoja.

Tietoyhteiskuntapalveluja sääntelevät kuluttajaviranomaisten ohella monet muut viranomaiset. Silloinkin, kun eri viranomaisilla on periaatteessa samankaltaiset toiveet, käytännön toimenpiteiden myötä syntyneet muutokset voivat näyttäytyä hyvinkin erilaisina eri osapuolille. Tätä ristiriitaa tarkastellaan tässä esityksessä viestintäpalvelujen sääntelyn kehityksen näkökulmasta. Sääntelyn uudistus 2000-luvun alussa toi nimittäin yleisesti ottaen toivotun markkinakehityksen ohella odottamattomia ongelmia osalle kuluttajista.

Heinäkuun lopussa vuonna 2003 voimaan tullut viestintämarkkinalaki kiristi kilpailua markkinoilla. Mahdollisuus vaihtaa matkapuhelinoperaattoria ilman puhelinnumeron vaihtoa (number portability) toi markkinoille uusia palveluntarjoajia, minkä myötä tarjonta kasvoi ja hinnat laskivat. Samoihin aikoihin kilpailu laajakaistamarkkinoilla kiristyi myös.

Laki toi siis toivottua kilpailua, joka hyödytti kuluttajia halvempien hintojen muodossa. Palveluntarjoajilla oli kuitenkin huomattavia ongelmia tarjota riittävän laadukkaita palveluja. Kun palveluntarjoajat eivät pystyneet ratkomaan asiakkaidensa havaitsemia epäkohtia, asiakkaiden yhteydenotot ja valitukset ohjautuivat yhä useammin kuluttajaviranomaisille. Nämä kuluttajaviranomaisten saamat yhteydenotot ja valitukset olivat osaltaan vaikuttamassa siihen, että viestintämarkkinalakia uudistettiin jälleen kerran vuonna 2006.

Esityksessämme tarkastelemme Kuluttajaviraston, Kuluttajavalituslautakunnan (nyk. Kuluttajariitalautakunta) ja kunnallisten kuluttajaneuvojien viestintäpalveluista saamia yhteydenottoja ja valituksia vuosilta 2003-2005. Kiinnitämme erityisesti huomion siihen, miltä osin kuluttajaviranomaisten vastaanottamat yhteydenotot ja

valitukset olivat vaikuttamassa viestintämarkkinain uudistamiseen vuonna 2006. Pohdimme lisäksi yhteydenottojen ja valitusten merkitystä kuluttajapolitiikan ja -lainsäädännön kehittämistyössä.

Oman maan mansikoita - kuluttajakansalainen tunnistamattomana asumisen politiikan toimijana

Minna Lammi & Päivi Timonen (Kuluttajatutkimuskeskus)

Kuluttajuus on koko toisen maailmansodan jälkeisen ajan sisältänyt suomalaisessa kulttuurissa myös poliittisen ulottuvuuden. Eri aikakausien kuluttajaihanteisiin liittyy elementtejä, joissa korostetaan yhteiskuntaan osallistumista ja siihen vaikuttamista kuluttajuuden kautta. Kuluttajuuteen on liitetty muun muassa kansallisen edun edesauttaminen säästämällä, kotimaista ostamalla ja näin tuotantoa tukemalla. Ympäristökeskustelun myötä kansallisen edun edistäminen on saanut rinnalleen myös modernin globaalin näkökulman.

Entistä yksilöllistyneemmässä kulutusyhteiskunnassa myös yksilöllisistä asumisratkaisuksista on tullut entistä poliittisempia ja globaalimpia kysymyksiä. Yksilölliset asumisen unelmat asettavat asumisen politiikalle vaativia haasteita, koska yksilöllä on mahdollisuus liittyä yhteiskuntaan valitsemillaan tavoilla. Vaurastuneessa yhteiskunnassa hallinnan keinot ovat rajalliset, ja kuluttajakansalaisilla on entistä enemmän valinnan valtaa. Lähtökohtanamme on oletamus, että kansalaisen valtaan ei tyydytä, vaan ratkaisut tehdään kuluttajakansalaisena asumisen politiikkaan sopeutuen.

Mielestämme unelma omasta puutarhasta, oman maan mansikoista, sekä puutarhaharrastuksen käytännöt voivat osaltaan selittää sitä, miksi muuttoliike Suomessa suuntautuu yhä kasvavassa määrin kaupunkiseutujen kehyskuntiin. Luonnon arvostus ja sen arkinen ilmentyminen haluna harrastaa puutarhanhoitoa ovat osaltaan johtaneet yhdyskuntarakenteen hajaantumiseen muuttoliikkeen suuntautuessa tiiviin kaupunkirakentamisen ulkopuolelle kaupunkeja ympäröiville alueille ja maaseudulle. Jos asutokannan kasvu nykyisenkaltaisesti tapahtuu maan suurimpia kaupunkeja ympäröiville alueille, se lisää arvioiden mukaan merkittävästi sekä asuinpinta-alaa että henkilöautoilla liikkumista. Tämän perusuran toteutuminen saattaa aiheuttaa ympäristöhaittoja energiankulutuksen kasvuna sekä lisääntyvänä liikkumisena henkilöautoilla.

Kaupunkiasumisen konseptit siinä kuin asumisen ihanteet ja unelmatkin ovat johdattaneet suomalaisia tiettytyyppeihin asumisratkaisuihin. Vertaamme esityksessämme Kotipuutarha-lehdessä tapahtunutta puutarhahanteiden muutosta kaupunkiasumisen konsepteihin toisen maailmansodan jälkeisenä aikana. Tarkastelemme Puutarhaviljelijäin liiton, nykyisen Puutarhaliiton, julkaisemaa harrastepuutarhureille tarkoitettua Kotipuutarha-lehteä vuosilta 1941-2006 sekä vastaavan ajan kaupunkiasumisen konsepteja. Käsittelemme näiden kahden tekijän välistä vuorovaikutusta, sekä pohdimme sitä, millaisia asumisen konsepteja tarvittaisiin, jotta ristiriitaiset toiveet ja ihanteet voitaisiin sovittaa.

Kuluttajakansalaisen tosiasiallinen ja potentiaalinen rooli tulevaisuuden asiantuntijana

Mikko Rask (Kuluttajatutkimuskeskus)

Kuluttajien ja kansalaisten valtaistumiseen liittyvä trendi on nostanut esille ajatuksen kuluttajakansalaisen vahvasta roolista yhteiskunnallisen toiminnan eri alueilla. Monilla tulevaisuustiedon areenoilla, kuten julkisessa päätöksenteossa ja suunnittelussa, vahvaa roolia ei ole kuitenkaan syntynyt. Tätä perustelevat seuraavat kaksi näkökohtaa. Ensinnä, kuluttajakansalaiset eivät itsestään selvästi ole mukana tulevaisuustiedon tuottamiseen liittyvissä prosesseissa. Päätettäessä vaikkapa julkisesti rahoitettavista tutkimusohjelmista toiminnallisessa keskiössä ovat ammatillisesti pätevöityneet tutkijat, asiantuntijat ja tuotekehittelijät sekä valtiovaltaa edustavat rahoittajat; kuluttajakansalainen asemoituu toiminnalliseen marginaaliin, satunnaisia poikkeuksia lukuun ottamatta. Toiseksi ja edellistä kohtaa selittäen kuluttajakansalaisen rooli tulevaisuustiedon tuottajana on vaikeasti hahmottavissa siihen liittyvän heterogeenisen intressinäkökulman takia. Verrottuna tiede- ja teknologiapäätöksenteon tyypillisiin esiintyviin toimijaryhmiin, kuten "intressinomistajat" (stakeholders), "arvonpuolustajat" (value advocates), "asioiden tulkitsijat" (issue amplifiers) tai "julkiset päätöksentekijät" (policy integrators), kuluttajakansalaisen intressiasema on moninaisempi; se on sekoitus intressin omistajaa, arvon puolustajaa, asioiden tulkitsijaa ja julkista päätöksentekijää. Vaikeus hahmottaa sekalainen ja osin ristiriitainenkin intressiasetelma lienee keskeisimpiä syitä, miksi kuluttajakansalainen marginalisoituu tulevaisuustiedon areenoilla päivävastaisista odotuksista ja tavoitteista huolimatta.

Asiat voisivat olla myös toisin. Tulevaisuustiedon käsite liitetään yleensä käytännöllisiin tavoitteisiin, kuten tulevaisuutta koskevien vaihtoehtojen rakentaminen, arviointi ja tulevaisuuteen vaikuttaminen. Intressit kytkeytyvät tähän siten, että ei ole vaikutusta ilman toimintaa ohjaavia intressejä. Toisaalta tutkimukselliselta

kannalta on usein haitallista sitoutua johonkin tiettyyn intressinäkökulmaan. Väitänkin että tulevaisuustiedon käytännöllisyyttä korostava laatu yhdistyneenä kuluttajakansalaisen heterogeeniseen intressirakenteeseen luovat periaatteellisesti vahvan roolin hänen toiminnalleen tulevaisuustiedon asiantuntijana. Arvioin esityksessäni näitä mahdollisuuksia Masinin (1994) esittämän neljän tulevaisuustiedon-toivottavuus, uskottavuus, todennäköisyys ja (loogis-aineellinen) mahdollisuus-kategorioiden näkökulmista. Päätelmäni on, että Masinin (1994) luokittelu tulevaisuuden tutkimuksen tehtäväkentistä auttaa jäsentämään kuluttajakansalaisen erilaisia rooleja tulevaisuuden asiantuntijana. Esimerkiksi tulevaisuuden toivottavuuden asiantuntijana kuluttajakansalaisella voisi olla vahva rooli unelmien rakentajana ja toivetiedon tuottajana. Todennäköisyyksien suhteen kuluttajakansalaisten relevanssi saattaisi liittyä tarkasteltavien kysymysten rajausten ja relevanssin määrittelyyn. Uskottavuuden arvioinnissa kuluttajakansalaisella voisi olla tärkeä tehtävä uusien tuotekonseptien ja ajatusmallien kriitikkona ja testaajana. Mahdollisuuksien suhteen kuluttajakansalainen voisi toimia tuotekehittelijänä ja uutuusien ideoitsijana. Jotta nämä kuluttajakansalaisen mahdollisuudet vahvoihin rooli-suorituksiin tulevaisuuden asiantuntijana voisivat toteutua, tarvitaan käytännön kokeilujen ohelle myös evaluointia. Evaluointi voisi tarkastella, tuottavatko kuluttajakansalaisen osallistumiselle perustuvat prosessit laadukkaita tuotoksia tulevaisuustiedon eri tehtäväkentillä.

Kuluttaja- ja innovaatiopolitiikan yhteensovittamisen yritys

Petteri Repo (Kuluttajatutkimuskeskus)

Kuluttajapolitiikan tavoite on edistää kuluttajien hyvinvointia siinä missä innovaatiopolitiikan tavoite on edistää kansakunnan hyvinvointia. Kuluttaja nähdään molemmissa tärkeänä hyötyjänä, mutta eroavaisuuksia suhteessa kuluttajiin toki on. Pääero liittyy siihen, että kuluttajapolitiikassa pyritään parantamaan kuluttajan asemaa markkinoilla, kun taas innovaatiopolitiikassa pyritään tukemaan tuotannon kaupallista menestystä kuluttajien parissa, eikä välttämättä aina suomalaisten kuluttajien. Tässä esityksessä yritän rakentaa siltoja kuluttaja- ja innovaatiopolitiikan välille. Esityksen aineistona käytän kuluttaja- ja innovaatiopolitiikan keskeisiä julkisia dokumentteja.

Innovaatio- ja kuluttajapolitiikka eivät perinteisesti ole olleet läheisessä yhteydessä toisiinsa, vaikka molempien voi laskea kuuluvan elinkeinopolitiikan piiriin (KTM, 2006; vrt. Lemola & Honkanen, 2004). Osittain tämä johtuu ajallisesti eroavasta kiinnostuksen synnystä kuluttajiin ja arkeen. Kulutus ja ihmisten arki nousivat poliittisesti kiinnostavaksi kysymykseksi 1900-luvun alussa. Eräänlainen kuluttajapolitiininen merkkipaalu oli Yhdysvaltain presidentti Kennedyn puhe kuluttajien oikeuksista vuonna 1962, minkä jälkeen alettiin rakentaa nykymuotoista kuluttajapolitiikkaa myös Euroopassa (Mayer, 1998; Heinonen, 1998). Euroopassa kuluttajapolitiikka pyrkii lujittamaan yhtäältä kuluttajien turvallisuutta ja oikeussuojaa sekä toisaalta oikeutta tiedon-saantiin ja koulutukseen (EK 2001). Sittemmin kuluttaja-ajattelu on levinnyt kaikkien yhteiskuntapolitiikkaan mukaan lukien innovaatiopolitiikkaan.

Kuluttajiin ja arkeen liittyvien kysymyksiin suhtautuminen kääntyi politiikan alalla entistä markkinaorientoituneemmaksi 1990-luvun lopulla. Markkinoistumisen trendi näkyy kuluttaja- ja innovaatiopolitiikan lähentymisenä. Kuluttajan ilmaantuminen innovaatiopolitiikan keskiöön ilmenee kuvaavasti äskettäin toimintansa uudelleenorganisoinneen kauppa- ja teollisuusministeriön elinkeinopolitiikan suuntaviivoissa. Innovaatiopolitiikan keinoin tuetaan tarjonnan uudistumista samaan aikaan, kun kuluttajapolitiikka tarjoaa keinoja varmistaa tarjonnan minimilaatutason. Muita yhteisiä esille nousevia kysymyksiä ovat aktiivisen kuluttajuuden tukeminen, teknologian näkeminen uusiutumisen keinona ja kehityksen monitahtisuus.

Envisioning sustainable food consumption in practices of everyday life

Johanna Mäkelä, Mari Niva & Päivi Timonen (National Consumer Research Centre)

The global consequences of environmental problems are widely recognised in both political agendas and in people's everyday life. As food consumption forms a significant part of the environmental load of households, the sustainability of what we eat is becoming an increasingly topical question. In the era of plenty in Europe, the food choices are increasingly ethical choices, and accordingly the private enjoyment and consumption of food has become active and political. In developed societies, consumers are increasingly asked to take responsibility for ecological, social and ethical problems through their actions in the market. However, people are not only market actors but they also exercise their rights as citizens in other fields of social life. This puts new demands on consumers as well as offers opportunities for political participation and civic engagement within the sphere of food consumption. Surprisingly little research has been carried out about active consu-

mers, even though citizen-consumers are crucial agents in engendering sustainable food consumption practices.

In this paper our starting point is the theory of practice understood as doings, sayings and materials. We see this as a potentially fruitful theoretical approach to ecologically and socially sustainable food consumption. Our aim is to address the everyday encounters between consumption practices and the different dimensions of sustainability. We analyse consumers' ideas and notions on future food consumption from the perspective of practices, particularly in the sense of doings as changing in time.

The empirical data of the study have been collected as part of a collaboration between multidisciplinary BRIGADE (Bridging the value-action gap - combining producer, consumer and expert perspectives for sustainable food consumption) and MIRHAMI 2030 (The Future of the Finnish Food Consumption Structure and the Change Agents Guiding It) projects. The projects aim at bringing both producers', consumers' and experts' viewpoints into the discourse on sustainable food consumption in the future. This sub-study focuses on consumers and investigates the social and cultural conditions and practices affecting sustainable food choices. We mapped consumers' ideas about future food consumption by organising consumer focus group discussions. The 53 participants for the six discussions held in autumn 2007 were recruited from the Consumer Panel maintained by the NCRC and the discussions were organised in collaboration with Finland Futures Research Center.

We invited the participants to construct images of future food consumption with five everyday activities. These were cookbooks, kitchens, grocery shopping, food packaging and meals. The participants discussed these activities first pair wise and then presented their thoughts to the other discussants. After that, the group elaborated ideas together. This task was a fruitful one as the participants enthusiastically produced a rich set of images on each activity. The results show that in consumers' ideas the changes of the future were strongly linked with the technological and material transformations envisioned for the future.

In conclusion, these exercises depict that consumers' images of future food consumption are embedded in practices. Even though, they at the same time are changing and stable, they are linked to doings, sayings and materials in a way impossible to grasp by means of value questionnaires. Through practices consumers are able to recognise their various roles as users, consumers and citizens in constructing future. In order to discuss sustainability we need to acknowledge these sometimes even contrasting roles of people. By taking into account this manifoldness we address the potential of sustainability to become entrenched in the practices of everyday life and develop into sustainable lifestyles.

Maahanmuutto, työ ja kontrolli

Maahanmuuttajat ja vierastyöläiset halpatyövoimana suomalaisilla rakennus- ja palvelualoilla

Rolle Alho (CEREN/HY / Turun Yliopisto)

Esitelmässäni käyn läpi alustavia tuloksia tutkimuksestani maahanmuuttajien ja vierastyöläisten asemasta rakennus- ja yksityisillä palvelualoilla Suomessa. Nämä kaksi alaa ovat työntekijöiden lukumäärään nähden suurimmat "ulkomaalaisalat" Suomessa. Aineistoni koostuu ensisijaisesti laadullisista teemahaastatteluilta. Olen haastatellut ulkomaalaistaustaisia keittiö- ja rakennusalan työntekijöitä (n19), sekä Rakennusliiton ja Palvelualojen ammattiliiton edustajia (n45).

Suomessa on yleispätevät työehtosopimukset, joiden toteutumista ammattiliitot ovat perinteisesti pystyneet valvomaan. Suomen lait kieltävät syrjinnän mm. etnisen tai kansallisen alkuperän perusteella. Tästä huolimatta tutkimukseni antaa viitteitä siitä, että maahanmuuttajat ja maassa tilapäisesti työskentelevät keikka-työntekijät tekevät yleisesti suomalaisia työntekijöitä heikoimmilla ehdoilla työtä edellä mainituilla aloilla. Työmarkkinoiden transnationalisoituminen haastaa ay-liikkeen, jonka viitekehys on pitkälti kansallinen. Esitelmäni teema liittyy tekeillä olevaan väitöskirjatutkimukseeni, joka käsittelee suomalaista ay-liikettä ja maahanmuuttoa.

Työperäinen maahanmuutto maaseudulle

Ulla Partanen (Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskus)

Työvoiman liikkuvuus, monikulttuurisuuden luomat haasteet ja vierastyövoima ovat keskeisiä kysymyksiä Euroopan unionin poliittisessa agendassa. Työperäisen maahanmuuton merkitys on kasvanut muun Euroopan ohella myös Suomessa viime vuosina, ja sen uskotaan olevan entistä tärkeämmässä asemassa tulevaisuudessa. Vierastyövoimakysymystä on tähän asti tarkasteltu pääasiassa kaupunkialueita koskevänä ilmiönä. Euroopan unionin itälaajentumisen myötä työperäinen muuttoliike on kuitenkin suuntautunut entistä useammin myös maaseudulle. Maaseutualueille kohdistuva työperäinen maahanmuutto on useimmiten kausiluonteista, ja vierastyövoimaa tarvitaan etenkin maatalouden sesonkiaikoina kesäisin. Ilmiöön liittyvät myös turvallisuusnäkökulmat ja ihmisoikeudet, sillä merkittävä osa maaseudun ja maatalouden vierastyövoimasta on laitonta. Laittoman työvoiman käyttö maataloudessa on viime aikoina noussut Euroopan unionin laajuisesti poliittiseksi kysymykseksi. Maaseudun ja syrjäisten alueiden työllisyys on Lissabonin strategian keskeinen kohta, mikä lisää poliittista kiinnostusta ilmiötä kohtaan. Maaseudun vierastyövoima on relevantti aihealue työvoima- ja elinkeinopolitiikan sekä myös maatalous-, maaseutu- ja aluepolitiikan kannalta. Aivan viime aikoina ilmiön ratkaiseva merkitys eurooppalaisen maataloustuotannon kannalta on nostettu esiin etenkin tiedotusvälineissä. Samalla on tullut esiin myös monia vierastyövoimaan liittyviä epäkohtia kuten rikollisuutta, hyväksikäyttöä ja ihmiskauppaa. Työperäinen maahanmuutto on tärkeä osa maaseudun elinvoiman turvaamista, mutta päättäjät ja maaseudun toimijat tarvitsevat käyttöönsä kattavaa ja poliittikkarelevanttia tietoa maaseudun vierastyövoimasta, jotta kasvavaan ilmiöön osataan varautua ja mahdollisten ongelmakohtien suhteen kyetään toimimaan tarkoituksenmukaisella tavalla. Tämän esitelmän tarkoituksena on pohtia maaseudun ja maatalouden vierastyövoimaan liittyviä haasteita. Keskeisiä kysymyksiä ovat, millainen merkitys vierastyövoimalla on maaseudun työmarkkinoilla nyt ja tulevaisuudessa, mitä politiikan haasteita vierastyövoimaan liittyy ja kuinka kehitystä voidaan tulevaisuudessa ohjata taloudellisesti, sosiaalisesti ja kulttuurisesti kestävään suuntaan. Esitelmä pohjautuu yleiseurooppalaiseen ja pohjoismaalaiseen tutkimukseen aiheesta.

Maahanmuuttajat ja prekarisaatio

Jukka Könönen (Joensuun yliopisto)

Suomessa työperäisen maahanmuuton lisääminen on noussut keskeiseksi maahanmuuttopolitiikan osaksi humanitäärisen maahanmuuton rinnalle. Keskustelussa on kuitenkin jäänyt vähälle huomiolle se, että myös useimmat turvapaikanhakijat käyvät töissä ja että heillä on keskeinen rooli pääkaupunkiseudun matalapalkkaisilla palvelualoilla. Samaan aikaan kun puhutaan työperäisen maahanmuuton edistämisestä, Suomesta käännytetään töissä käyviä, suomen kielen oppineita, aktiivisia ja integroituneita kielteisen turvapaikka- tai oleskelulupapäätöksen saaneita ihmisiä. Julkisen keskustelun lisäksi maahanmuuttajien asemaa työmarkkinoilla käsittelevissä tutkimuksissa maahanmuuttajien näkökulma ja heidän omat kokemukset työstä ja työ-

markkinoista ovat jääneet vähälle huomiolle. Tutkimukset ovat perustuneet pääasiassa joko hallinnon dokumenttien tarkasteluun tai tilastollisiin analyysiin.

Miksi monet maahanmuuttajat työskentelevät ravintola-alalla jopa 13 tuntia päivässä 7 päivää viikossa? Miksi turvapaikanhakija tekee jopa neljää työtä samaan aikaan? Miksi siivousalalla turvapaikanhakijat suostuvat työehtoihin, joita harva suomalainen edes harkitsisi? Miksi maahanmuuttajien tekemää töitä luonnehtii usein epävarmuus, joustavuus, jatkuvasti työnantajan käytettävissä oleminen? Miksi turvapaikanhakijat tekevät mitä tahansa työtä millä tahansa ehdoilla? Mitä vaikutuksia oleskelulupajärjestelmällä ja maahanmuuton hallinnalla on maahanmuuttajien asemaan työmarkkinoilla?

Vain puhumalla maahanmuuttopolitiikan kohteina olevien ihmisten kanssa on mahdollista ymmärtää, mitä rajoilla ja työmarkkinoilla tapahtuu. Samalla voidaan kriittisesti arvioida uudelleen maahanmuuton hallinnan käsitteitä, kuten 'turvapaikanhakija', 'pakolainen' ja 'siirtolainen'. Esitelmä perustuu "Ulkomaalaisyhteistyö ja maahanmuuttaja" -tutkimusprojektiin osana tehtyihin turvapaikanhakijoiden haastatteluihin ja niiden alustavaan analyysiin.

Ulkomainen työvoima ja työperäinen maahanmuutto mediassa

Mari Maasilta (Tampereen yliopisto) & Anna Simola (Tampereen yliopisto)

Keväällä 2008 käynnistetyssä tutkimuksessa tarkastellaan sitä, miten suomalaisessa journalismissa käsitellään Suomeen ulkomailta saapuvaa työvoimaa ja työperäistä maahanmuuttoa. Niin valtiovallan kuin yksityisten työnantajien taholta on tuotu esiin, että säilyäkseen kilpailukykyisenä Suomi tarvitsee lisää ulkomaisia työntekijöitä ja osaajia, eli työperäistä maahanmuuttoa. Siirtolaisten lisääntyminen ja yhteiskunnan etnisten suhteiden muutos saa todennäköisesti aikaan runsasta yhteiskunnallista ja poliittista keskustelua ja jopa vastarintaa. Journalismin tapa reagoida muutoksiin vaikuttaa merkittävästi siihen, kuinka koko yhteiskunnassa uuteen tilanteeseen suhtaudutaan.

Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, miten journalismi kuvaa, taustoittaa ja tulkitsee työperäistä maahanmuuttoa ja millaista keskustelua uutisointi työn perässä Suomeen tulevista maahanmuuttajista herättää. Tutkimuksessa selvitetään sekä aiheeseen liittyvää uutisointia että uutisten aikaansaamaa mielipidekirjoittelua. Minkälaisia argumentteja mediassa esiintyy työperäisen maahanmuuton puolesta ja sitä vastaan? Suhtaudutaanko työn perässä Suomeen tuleviin ulkomaalaisiin eri tavoin kuin muuhun maahanmuuttoon? Miten uutisjournalismin maahanmuuttokirjoittelu eroaa yleisönosastojen ja internetin kansalaiskeskusteluista? Entä johtaako suomalaisten ja ulkomaisten työntekijöiden kilpailu samoilla työmarkkinoilla rasismin ja syrjinnän lisääntymiseen?

Tutkimuksen ensisijainen tutkimuskohde on aineisto, joka kerätään muutaman alkuvuoden 2008 aikana esiin nousevan työperäiseen maahanmuuttoon liittyvän aiheen ympäriltä. Aiheet voivat liittyä esimerkiksi johonkin yksittäiseen uutistapahtumaan, lainsäädäntöuudistukseen tai tiettyyn maahanmuuttajaryhmään. Keskeistä on, että aihetta käsitellään useilla eri foorumeilla ja se herättää kansalaiskeskustelua. Aineisto analysoidaan laadullisin tutkimusmenetelmin. Lisäksi vertailuaineistoksi kootaan vuoden 2008 alussa toinen laajempi, kaikenlaista maahanmuuttoa käsittelevä aineisto useasta eri sanomalehdistä sekä kolmelta valtakunnalliselta tv-kanavalta ja niiden internetversioista. Tämä aineisto analysoidaan vain määrällisesti. Taustalla on ajatus, jonka mukaan kaikki etnisiin vähemmistöihin liittyvä mediakäsittely vaikuttaa myös siihen, miten ulkomailta tuleviin työntekijöihin Suomessa suhtaudutaan.

Rajat liikkeessä - rajapolitiikan eurooppalaistumisesta

Markus Himanen (Helsingin yliopisto)

Euroopan unioni on asettanut vapauden, turvallisuuden ja oikeuden alueen muodostamisen ehdoksi yhteisen rajapolitiikan luomisen ja unionin ulkorajojen tehostetun valvonnan. Onko rajapolitiikan eurooppalaistumisessa kyse niin sanotun linnake-Euroopan rakentamisesta? Euroopan unionin komission rajaturvallisuusstrategiat tai siirtolaisuuden hallinnan think tankien raportit eivät kuitenkaan kysy ensisijassa, miten liike tulisi pysäyttää vaan miten sitä tulisi ohjata ja hallita. Eurooppalainen rajapolitiikan ongelma on, kuinka kontrolloida liikkumista globalisaation määrittämässä olosuhteissa, jossa ylikansallinen tavaroiden, työvoiman ja informaation kiertokulku on sekä tosiasia että välttämättömyys. Sen sijaan, että Euroopan rajat muodostaisivat kaiken liikkeen pysäyttävän muurin, rajat pikemminkin siirtyvät pois paikoiltaan, joustavat ja muuttuvat huokoisiksi kohdatessaan lisääntyvät siirtolaisuudet - määriteltiin ne sitten hallinnon taholta laittomiksi tai

lailliseksi, pakolaisvirroiksi tai taloudelliseksi siirtolaisuudeksi. Uudet rajakontrollit pyrkivät seuraamaan muutoliikkeitä Euroopan sisällä, sen ulkopuolella ja valvomaan niitä digitaalisten tietojärjestelmien kautta. Rajojen merkitys liikkeen hallinnan kannalta ei ensisijaisesti enää ole jatkuvassa lineaarisessa linjassa, joka määrittää valta-alueen. Rajat tarkastuksineen, kuulusteluineen ja käännetyksiin voivat sijaita missä tahansa - siirtolaisten työpaikoilla, lentokentällä, poliisiasemalla, säilöönottokeskuksessa - eurooppalaisen pääoman, tavaroiden ja ihmisten kiertokulkujen solmukohdissa. Unionin rajat suuntautuvat jäsenmaiden rajojen ulkopuolelle niin idässä kuin etelässäkin takaisinottosopimusten, merioperaatioiden ja erilaisten kumppanuussopimusten kautta. Suunnitteilla olevilla uusilla rajavalvonnan tietojärjestelmillä pyritään biometristen ja biografisten tietojen keräämiseen jokaisesta Eurooppaan tulevasta kolmannen maan kansalaisesta sekä näiden tietojen joustavan käyttämiseen eri jäsenvaltioiden viranomaisten toimesta. Esityksessä tarkastellaan näitä eurooppalaisen rajapolitiikan muutoksia rajaturvallisuuden (integrated border management) diskurssin ja käytäntöjen analyysin kautta.

Nationalismi ja kansallisuusaate politiikan tutkimuksen kohteena

Etnosentrismi, tribalismi, patriotismi, nationalismi: menneisyydestä nykyisyyteen

Aimo W. Keto

Etnosentrismi, jolla tarkoitetaan oman ryhmän suosimista, sekä mainitut muut käsitteet kuvaavat ihmisen toimintaa suhteessa vieraisiin koettuihin ihmisryhmiin. Toiminnalla on neurobiologinen pohja, jonka alkuna on oman identiteetin havaitseminen ja sen jälkeen vertailu sosiaaliseen ympäristöön. Tällöin havaitaan yhtäläisyyksiä ja erilaisuuksia verrattuna omiin ominaisuuksiin. Hahmotuksen tuloksena on identifioituminen riittävän samankaltaiseen ryhmään.

Oman ryhmän tärkein tunnusmerkki on kieli, mikä korostaa kielihistoriallista tutkimusta. Muita ryhmäkriteerejä ovat yhteinen asuinalue (reviiri), tapakulttuuri, uskonto, aate, fyysiset ominaisuudet (rotu), yhteinen historia tai hallinto kokemuksineen jne. Kieleen perustuvia heimo- ja kansallisvaltioita on aina ollut, määrä Euroopassa on lisääntynyt viime vuosisatoina.

Kurdit ovat suurin kielikansa, joka on hajallaan monessa valtiossa (syynä mm. siirtomaavaltujen päätökset 1. maailmansodan jälkeen). Keniassa on n. 40 erikielistä heimoa. Serbiaa erottaa Kroatiasta mm. uskonto, Kosovosta sen albaanienemmistö jne. Pohjois-Irlannin protestantit eivät halua katolisenemmistöiseen Irlantiin. Perusteita erottavaan tai yhdistävään nationalismiin löytyy. Somalien suku- ja klaaniyhteisöiltä puuttuu yhdistävä kansallistunne.

Nationalistis-imperiaalisia keinoja kansallisuusalueen laajentamiseksi ovat esim. sota, kielellinen, taloudellinen ja sivistyksellinen alistaminen sekä ns. viidennen kolonnan (nimitys Espanjan sisällissodan ajalta) hyväksikäyttö. Suomalais-ugrilaiset ovat sulautuneet, väistyneet, sopeutuneet; joskus puolustautuneet, harvoin hyökänneet.

Uskonnollinen nationalismi politiikan tutkimuksen kohteena

Jouni Tilli (Jyväskylän yliopisto)

Uskonnollisessa nationalismissa yhdistyy kaksi tekijää, joista molemmat yksinäänkin ovat politiikan tutkimuksen kannalta kiinnostavia: ideologia sekä uskonnon poliittinen ulottuvuus. Molempiin liittyy voimakas taipumus niin sanottuun depolitisointiin, koska niissä todellisuuden ymmärretään äärimilleen vietyinä selittyvän joko tietyn idean logiikan tai inhimillisten voimien ulkopuolisen determinismin kautta. Tämä toisaalta taas tekee niin ideologian kuin teologiankin äärimmäisen poliittiseksi ilmiöksi.

Uskonnollisessa nationalismissa kansakunta määritellään viime kädessä yhteisen uskonnon kautta, mitä tosin muiden tekijöiden, kuten esimerkiksi kielen ja etnisyyden, puolestaan katsotaan tukevan. Samalla kuitenkin perinteiset nationalismien ulottuvuudet (yhteisö, alue, historia ja tulevaisuus) tulkitaan uskonnollisesta perspektiivistä käsin. Toisin sanoen tällöin kansallinen oleminen ajassa ja tilassa nähdään pyhän ja profaanin sekä kosmoksen ja kaaoksen välisen rajankäynnin kautta.

Tätä taustaa vasten esittelen omaa tutkimusaiheittani, joka on uskonnollinen nationalismi suomalaisen papiston poliittisessa retoriikassa sotavuosina 1939-1945.

Aktivismin, jääkäreiden ja jälkiaktivismin nationalismi ja kansallisuusaate politiikan tutkimuksen kohteena

Pertti Ahonen (Tampereen yliopisto)

Esitys pohjustaa tutkimusta, joka laaditaan aiheesta vahvasti alkuperäislähteiden varassa. Pohjustaminen on kuitenkin vaatinut, että jo tässä esityksessä edetään tutkimussuunnassa. Esityksellä on kolme toisiinsa kytkeytyvää ja toisiinsa kytkettävää kohdetta, 'aktivismi', 'jääkäriiliike' ja 'jälkiaktivismi'. Jotkut kunkin kolmen sanan käyttötavoista ovat tuttuja jokaiselle Suomen poliittista historiaa tuntevalle. Tutkimuskannalta on kuitenkin kysymys vain esiyttämisestä, jonka pohjalta nuo käyttötavat ja niiden keskinäiset suhteet on otettava kriittisen tutkimuksen kohteiksi. Mihinkään taajaankaan esiintyneisiin käyttötappoihin eikä niihin liittyviin vakiintuneisiin ilmiöiden paikannus- ja ajoitusratkaisuihin ole perusteltua sitoutua ennalta. Esiyttämisnojan nojalla tutkimuskohde paikannetaan ja rajataan koskemaan Suomen olosuhteita 20. vuosisadan alusta

vuoden 1944 välirauhaan saakka. Tarkastelun tihentymiä sijoittuu määrättyihin 20. vuosisadan alun, ensimmäisen maailmansodan ja välittömästi sen jälkeisen ajan sekä 1920- ja 1930-lukujen tapahtumiin. Tarkastelun viitekehys juontuu nationalismiin ja kansallisuusaatteen analyysien piiristä. Viitekehysten tuella tarkastellaan kohdeilmion niin 'kansalaisyhteiskunnalliseksi' ja 'etniseksi nationalismiksi' kutsuttuja kuin muita ulottuvuuksia. Tutkimuskäytännön tasolla tarkastelulle annetaan eräitä sitä rikastaviksi katsottuja henkilöhistoriallisen analyysin ulottuvuuksia.

Puolan Saksan välisten suhteiden jännitteiden osatekijät

Pawerl Krystosiak (Lapin yliopisto)

Olen tutkimassa Puolan ja Saksan välisiä suhteita, niiden jännitteiden aiheuttajia ja suhteiden osatekijöitä. Tutkimuskysymykseni on, mikä tekee Puolan ja Saksan väliset suhteet vaikeiksi. Puolan ja Saksan väliset suhteet nostavat aina Euroopan tiedotusvälineissä niin suurta kohua, että jotkut muut Euroopan valtiot ovat ihmeissään. Miksi Puola ja Saksa eivät voi olla sovussa? Tätä kysymystä on esitetty minulle monta kertaa ja olen vastannut oman näkökulman kannalta. Tämän takia olen päättänyt tutkia aihetta.

Tutkimukseni teoria lähtee liikkeelle Martin Wighthin realistisesta ja rationaalista teoreettisesta näkökulmasta. Realistinen ja rationaalinen teoriaa sopii käytännössä hyvin Puolan ja Saksan välisten suhteiden tarkasteluun. Tähän asti olen tutkinut, miten muut tutkijat ovat kirjoittaneet Puolan ja Saksan välisistä suhteista. Suurin osa tästä kirjallisuudesta liittyy Puolan ja Saksan toisen maailmansodan ja kylmän sodan aikakauteen. Aiemmissä tutkimuksissa käsitellään, mitkä osatekijät ja syyt aiheuttivat jännitteitä Puolan ja Saksan välisissä suhteissa ja miten niissä tapauksissa haluttiin lieventää Puolan ja Saksan välisiä suhteita.

Omassa tutkimuksessani käsitelen nykyajan suhteita Puolan ja Saksan välillä. Aion selvittää, mitkä ovat nykyaikaiset osatekijät ja syyt Puolan ja Saksan välisten suhteiden jännitteisiin.

Media Wars or Nationalist Conflicts? Globalizing Industry and Nationalist Rhetoric in Argentina, Uruguay and Finland

Jussi Pakkasvirta (Helsingin yliopisto)

Esitelmässä analysoidaan suomalaisen kansakuntakuvan muutosta Suomen ulkopuolella Botnian Uruguayn sellutehdashankkeen kautta. Erityisenä huomion kohteena on se, miten suomalainen media kuvaa itseään suhteessa toisiin, ja toisaalta se, miten media kuvaa toisia ("kaukaisia kulttuureja") uudessa talousglobalisaation tilanteessa ja metsäteollisuuden rakennemuutoksessa. Esitelmän pääasiallisina aineistoina on käytetty Helsingin Sanomien ja Yleisradion uutisointia.

Building the nation in Europe: transformations in three European capital cities

Emilia Palonen (Helsingin yliopisto)

Käsitteiden merkitys rakentuu suhteessa toisiin käsitteisiin. Kansallisen ja kansan merkitys rakentuu suhteessa toiseuteen ja elementteihin joihin se rinnastetaan tai jotka sisällytetään sen merkityskenttään. Ymmärtääkseen kansallisen nykymerkityksiä niitä on tutkittava kontekstissaan.

Esitelmässä tutkitaan kansallista symboliikkaa kaupunkikuvassa. Kaupunki on paikka, jossa yhdistyy paikallisuus, alueellisuus ja eurooppalaisuus, jopa globaalisuus.

Tutkimukseni käsittelee kolmea Eurooppalaista pääkaupunkia ja niissä tapahtuvaa symbolisesti merkittäviä muutoksia viime vuosina. Finlandia puisto eli Töölönlahden eteläosan jatkuva uudistus Helsingissä, parhailaan uudistuva Place d'Europe Luxembourgin Kirchbergin Eurooppa-kortteleissa, ja Unkarin kansallisteatteri (2002) ja Taiteiden palatsi (2005) Budapestissa kantavat kansallisen määrittelyjä, jotka tapahtuvat paikallisen erityisyyden ja (EU-)eurooppalaisuuden kontekstissa.

Kyse on paikallisesta ja kansallisesta politiikasta sekä tarpeesta tuottaa kansallisuutta ja eurooppalaisuutta. Lisäksi nämä rakennusprojektit, joissa kyse on korkeakulttuurin paikoista, myös asettavat vastakkain tai yhdistävät universaaleja arvoja ja paikallisia käyttöjä, joiden kautta myös kansallisuus artikuloidaan.

Näkyvä(n) politiikka

Reading Consumption Politically - The Post-Issue Problematization of Consumerism in Culture Jamming

Tuija Lattunen (Helsingin yliopisto)

Consumption is a fairly new field in the study of political science. So far the main focus has been on consumer-citizens who engage in politics by choosing products, producers and services on the basis of political, ethical and ecological considerations. It should, however, be kept in mind that the research of politically motivated consumption does not cover the whole phenomenon of politicization of consumption and consumer culture in Western societies today.

In this paper I present a reading, based on culture jamming actions and their "genres", of what those political actors who identify themselves as part of culture jamming movement perceive as the central problems of consumer culture and what are seen as the central "fronts" in this battle. The critique of consumerism in culture jamming concentrates on six main issues: the environmental consequences of consumption and production, the flaws in production practices, the deficiencies of democracy in coping with the aforementioned, the commercialization of public sphere, colonization of mental environment or psychic space by advertising, and the commercialization of urban space that threatens the existence of an open discursive and political public space. Thus, culture jammers do not merely target the malign practices and consequences of consumption, as in political consumerism, but also the practices that support and reproduce consumer culture. Their objective is thus to make the politics of products, production and consumption visible, as well as to secure arenas where this visibility can be provided.

Pikkuveli valvoo - Refleksiivisen politiikan mahdollisuudet. Kansalaisvalvonnan uudet muodot tietokonevälikteisessä viestinnässä

Tapio Häyhtiö (Tampereen yliopisto) & Jarmo Rinne (Tampereen yliopisto)

Internet-tutkimus on osoittanut kuinka tehokkaasti taloudellisesti vähin resurssein politikoivat kansalaistoimijat (verkostot, järjestöt, ryhmät, yksilöt) voivat hyödyntää toiminnassaan halpaa tietokonevälikteistä kommunikatiota. Esityksessä analysoimme verkossa hiljattain esiin nousutta yksilöpohjaista kansalaisvalvontaa, jolla tarkoitamme George Orwellin "isoveli valvoo" ja Michel Foucault:n "panoptikon" termeille vastakkaista merkitystä. Orwellin ja Foucault:n käsitteillä viitataan valtioiden ja organisaatioiden kontrollijärjestelmiin, joilla ohjataan ihmisten toimintaa kontrolloinnin kautta syntyvien käyttäytymismallien avulla. Alhaalta päin suuntautuvalla kansalaisvalvonnalla tarkoitetaan puolestaan roolien vaihtumista tilanteissa, joissa ihmiset pyrkivät tekemään eliittien ja organisaatioiden toiminnasta vastuullisempaa ja tilivelvollisempaa. Tällainen "pikkuveli valvoo"-toiminta on tunnetusti kuulunut jo pitemmän aikaa niin massamedian kuin kansalaisjärjestöjen omaksumaan tehtäväpiiriin. Tietokonevälikteinen viestintä on lisännyt erityisesti vallan "vahtikoirina" toimivien kansalaisjärjestöjen kyvykkyyttä julkistaa tietoa yritysten, hallitusten, poliisien yms. toimien epäeettisyydestä, ylilyönneistä ja haitallisuudesta. Yksilöpohjaisella kansalaisvalvonnalla tarkoitamme seurauksiltaan ennakkoimatonta ja internetin helppopääsystä julkisuutta hyödyntäviä toimintamuotoja, joissa yksittäiset ihmiset toimivat oman harkintansa pohjalta julkistaen tai välittäen aineistoja, joiden toivotaan vaikuttavan julkiseen keskusteluun ja ihmisten mielipiteisiin. Poliittisten intressien ja konfliktien yksilöistyminen merkitsee vaikuttamista alhaalta ylös. Yksilöpohjaisen kansalaisvalvonnan toimintamuodot eroavat kansalaisjärjestöjen vastaavista siinä mielessä, että ne eivät ole riippuvaisia järjestöjen resursseista vaan pikemminkin ne kumpuavat internetin vuorovaikutteisilta sivustoilta ja sovelluksista.

Vapauttaja ja valloittaja - Yhdysvallat Irakin sodassa poliittisissa pilapiirroksissa Tapausesimerkinä Saddamin patsaan kaataminen

Sari Viitamaa (Lapin yliopisto)

Tarkastelen työssäni yhdysvaltalaisen pilapiirtäjien erimielisyyttä Saddamin patsaan kaatamisen "oikeasta" tulkinnasta. Yhdysvaltalaisotilaat kaatoivat Irakin presidentti Saddam Husseinin esittävän kuvapatsaan Bagdadin keskusaukiolla 9. huhtikuuta 2003. Ennen kuin patsas kaadettiin, yksi sotilaista peitti patsaan ensin Yhdysvaltojen lipulla ja sen jälkeen Irakin lipulla. Patsaan kaatamisen jälkeen osa irakilaisista iloitsi silminnähden, kun taas osa pysytteli hillitymmän aukion laidoilla. Saddamin patsaan kaatamisessa oli kyse valan symbolisesta siirtämisestä näyttämällä. Lippujen vaihdon suorittaneen sotilaan mukaan tarkoituksena oli

osoittaa, että irakilaiset olivat vapautettuja ja että he halusivat antaa maan takaisin irakilaisille. Erityisesti iloitsevat irakilaiset puolsivat näkemystä, jonka mukaan Yhdysvallat oli vapauttaja ja Irakin sota oikeutettu. Saddamin patsaan kaataminen nähtiin mm. samankaltaisena tapahtumana kuin Berliinin muurin murtuminen vuonna 1989. Toisen tulkinnan mukaan sotilas lippuineen toisen valtion monumentilla oli selkeä valloittajan merkki. Lähestyn tulkintakiistaa eri kuvakulttuurien (vapauttamisen vs. valloittamisen kuvakulttuurit) yhteen-törmäyksenä. Tarkastelen mm. kuinka poliittista valtaa konkretisoidaan ja legitimoidaan pilapiirroksissa. Poliittiseen valtaan ja hallintaan liittyviä ajatusrakennelmia on aina tehty ymmärrettäväksi myös konkreettisesti näyttämällä.

Parodinen vastamainonta performatiivisena politiikkana: Sukupuoli ja väkivalta Puolustusvoimien mainoskampanjaa kritisoivissa ivamukaelmissa

Marjo Kolehmainen (Tampereen yliopisto)

Tarkastelen alustuksessani Puolustusvoimien "Tee työtä, jolla on tarkoitus" -mainoskampanjaa pilkkaavaa vastamainontaa. Aineistoni vastamainokset on julkaistu aikavälillä 2002-2004. Mainoksissa pyritään kyseenalaistamaan Puolustusvoimien julkisuuskuvaa, purkamaan Puolustusvoimien mainoskampanjassa rakennettuja neutralisointeja, muistuttamaan varusmiespalvelun vaihtoehtoista ja eksplikoimaan armeijan kytkös sotaan ja väkivaltaan. Myös ihanteellisen maskuliinisuuden uudelleenmerkityksellistäminen on aineistossani tavanomainen pilkata keino armeijaa. Aineistoanalyysin lisäksi pohdin alustuksessani performatiivisen politiikan käsitettä ja käsitteen käyttökelpoisuutta tutkimuksessa. Performatiivisella politiikalla viitataan vastarinnan eksplisiittisesti näkyväksi tekeviin tai vastarintaa synnyttäviin ilmaisuihin. Myös aineistoni vastamainonta voidaan luokitella performatiiviseksi politiikaksi, jossa vastarintaa tehdään näkyväksi ja synnytetään näyttämisen ja häiritsemisen keinoin.

Politiikan viihde 1900-luvun alun Suomessa

Anu-Hanna Anttila (Turun yliopisto), Ralf Kauranen (Åbo Akademi) & Pekka Rantanen (Tampereen yliopisto)

Esityksessämme pohdimme, minkälainen asema viihteellä oli politiikassa 1900-luvun alun Suomessa. Viihteeksi ymmärrämme niin humoristisen, ironisen, satiirisen kuin muunkin viihteellisen aineksen, joita tarjottiin yleisölle pilalehdissä, itse tehdyissä julkaisuissa sekä muussa omaehtoisessa toiminnassa. Erilaiset viihteelliset elementit olivat politiikassa keskeisellä sijalla 1900-luvun alun kuohunnassa, kun eri poliittiset tahot kamppailivat paitsi vallasta myös tulevien sukupolvien sieluista. Pilailu oli vastarinnan keino - mutta toisaalta itsekontrollin alaiäkkinä. Esitämme, että populaarikulttuuriset, viihteelliset konventiot olivat olennainen osa politiikan sisältöä. Toinen keskeinen huomiomme on, että poliittisen pilan tekijät olivat usein muullakin tavoin aktiivisia poliittisia toimijoita. Esityksessä havainnollistamme useiden esimerkkien avulla, miten poliittisessa toiminnassa käytettiin ironisia ja parodioivia sekä muita viihteellisiä poliittisen argumentaation (sanallisia ja visuaalisia) keinoja.

Jotkut katsovat takaisin - visuaalisuuden merkitys poliittisissa performansseissa

Tiina Rättilä (Tampereen yliopisto)

Tarkastelen esityksessä visuaalisen representaation merkitystä poliittisessa viestinnässä, erityisesti sen roolia poliittisissa performansseissa. Lähestyn visuaalisuuden poliittisiä merkityksiä kolmesta teoreettisesta näkökulmasta. Aluksi keskustelen Michel Foucault'n "voimakatseen" (gaze) käsitteestä ja sen yhteen kietoutumisesta modernin vallan tekniikoiden, erityisesti biovallan kanssa. Hyödyllisyydestään huolimatta Foucault'n analyysin ongelmana on, että sillä on taipumus ylikorostaa katseen objektivoivaa valtaa ja jättää huomioimatta katseen kohteen mahdollinen (jopa todennäköinen?) resistanssi. Jotkut myös katsovat takaisin, haastaen, kyseenalaistaen ja parodioiden vastanäytöksillään vallakasta katsojaa. Päästäkseni kiinni katseiden politiikan vastavuoroisuuteen ja siihen kytkeytyviin valta- ja kamppailuasetelmiin, siirryn seuraavaksi tarkastelemaan Maurice Merleau-Pontyn ja Hannah Arendtin käsityksiä visuaalisuudesta. Merleau-Ponty ja Arendt antavat joitakin hyödyllisiä välineitä ymmärtää visuaalisuuden intersubjektiviivista, jopa 'lihaisaa' konstitutiota (Merleau-Ponty) sekä toisaalta sen merkitystä julkisessa sfäärissä tapahtuvalle poliittiselle toiminnalle ja viestinnälle (Arendt).

Esityksessä illustroin visuaalista politiikkaa analysoimalla argentiinalaisten äitien Las Madres de la Plaza de Mayo -liikettä ja sen visuaalisen kommunikoinnin taktikoita Argentiinan likaisen sodan aikana ja jälkeen.

Political theology

States are Gods Too: Political Theology, Anthropomorphism and International Relations

Mika Luoma-aho (Lapin yliopisto)

In this article I will identify the discipline of IR and the international relations it entails in terms of religion. My identification takes two epistemological paths. The first one has been cleared by political theologians such as Carl Schmitt, who teaches that "secular" political authority not only has a divine origin, but a highly developed religious symbolism at its disposal. I will clear the second path myself with help from a cognitive theory of religion that identifies systematic anthropomorphism as a defining criteria of religion. With all its different flavours, IR is a system of fictitious group-persons looked upon as deities by academics and practitioners of international relations alike.

Theological background of profane politics: Paul, Luther, Hobbes and beyond

Mika Ojakangas (Helsingin yliopisto)

In *Profanations*, published in 2005 and translated in English in 2007, Giorgio Agamben introduces a useful distinction for the study of religion from the political point of view. This distinction is that between profanation and secularization. Agamben's idea of profanation stands in opposition to what Carl Schmitt calls 'secularization' in *Political Theology*. Whereas the latter names the process in which theological concepts and conceptions are transformed into the profane sphere of law and politics, profanation names a process in which these concepts and conceptions are made unworkable. Hence, whereas the secularization of theological concept of sovereignty, for example, displaces the sacred heavenly sovereignty onto an earthly juridical sovereignty, profanation neutralizes what it profanes, deactivating the operation of the sovereign. In Agamben's view, both of these operations are political: the first guarantees the exercise of power by carrying it back to a sacred model, whereas the second deactivates the apparatuses of power and returns to common use the spaces that power had seized. In this paper, I will examine the ways how the law (*nomos*) is profaned in the Christian tradition, first by apostle Paul and then by Martin Luther. For both of them, I will argue, it is the sacredness of the Mosaic (as well as natural) law that constitutes one of the main theological problems, although for different reasons. For Paul, the sacredness of the law means exclusion of the Gentiles from salvation. For Luther, it means exclusion of everybody from salvation, since by observing the law nobody is saved. From the political point of view, however, more interesting than this purely theological speculation (whether the law's sacredness impedes salvation) is the way how these two authors deactivate the law (not by abolishing it but by making it an instrument of pragmatic calculations) and the consequences of this deactivation for Western politics. In the end of the paper, I indeed argue that early modern political theory assumed the Pauline-Lutheran view of the law, and that this paved the way for the profanation of politics and the state, at least in the liberal tradition of the West.

Kosovo and the Perspective of Serbian Orthodox Churches

Krista Berglund (Helsingin yliopisto, yl. valtio-opin laitos) & Teuvo Laitila (Joensuun yliopisto)

It is often repeated in the West that the Serbs have been stubbornly refusing to let go of Kosovo primarily because of the Kosovo polje battle which the Serbs lost in 1389 to the Ottomans. This rather banal Western claim justifies the cynical cliché about Serbian nationalism as hopelessly unreasonable and unrealistic. In truth important for the Serbs are Kosovo's medieval churches with their magnificent frescoes, with four of these churches included in the UNESCO world heritage list. Indeed, "Metohija" of Kosovo's full Serbian name Kosovo-Metohija denotes its significance for the Serbs as hereditary land of Serbian monasteries.

An interconnected factor having made the Kosovo issue particularly sensitive to the Serbian Orthodox nation is the fact that during the eight years of the international administration of Kosovo as many as over 150 Serbian churches have been either entirely destroyed or severely looted in Kosovo by Albanian extremists in the aftermath of the war. As recently as in 2007 there was a missile attack on the historical monastery of Decani. In March 2004 dozens of Kosovo's Serbian churches were burnt.

Our paper sheds light, firstly, on Kosovo's history as church land and, secondly, on the shortcomings in the solutions of the Kosovo issue to take into account the religious challenges of the region.

Democratic Islam?

Elena Kataja (Lapin yliopisto)

The aim of my paper is to explore the possibility of finding some evidence of the compatibility of Islamic thinking and democratic system. The ongoing War on Terror has managed to polarize these political phenomena as opposite to each other. However, there are attempts by countries such as Turkey to combine these elements by keeping the political system secular despite of having a strong Islamic religious background. The secular system there was grounded by Atatürk already 1923 in the aftermath of the First World War according to Western European and especially French models. Now Turkey is living an interesting period of change when an Islamic political party AKP has managed to takeover the traditional secular political forces by a popular upswing in the elections. A very recent and symbolic sign of this transformation was the lift of the ban on the women covering their head in Turkish Universities.

In this paper however I am not going deeper into the Turkish example. Rather I will try to take a look at the complex relation between Islamic and democratic based on the writings concerning these issues I have studied for my dissertation so far. This relation, and discourse referring to it, can not but include the controversial concept of secular as well. The concept of secular has been criticized for its « westernity » by many scholars, and indeed secular state system has a deep connection to Christianity in the Western European countries and especially in the United States. It has been claimed that this close tie would be one of the reasons for Islamists to overlook the possibility of establishing a secularist political system in their home countries. However, taken into account the dominantly secular political systems in the emerging economies of Far East, take for instance India and Thailand as examples, it would be in my opinion too narrow a scope to look at secularism as purely western phenomenon in the modern world. Perhaps there is something profoundly different in the Hindu and Buddhist religions compared to Islamic to allow them to flourish despite operating separately alongside a seemingly democratic political system. If that is the case it would be interesting to explore which values exactly cause the so said clash between Islamic and democratic thinking. One seminar paper for sure can not give profound answers to these broad questions, but this is the conversation and thematic scope I will try to take a deeper look into.

Prophetic Politics: Stories of a Golden Past and a Glorious Future

Jan Hanska

Prophetic politics is a concept which often is understood only as the infusion of religiosity into politics. My intention is to argue that with the use of narratives a political leader is able to communicate a grand vision of a glorious future and at the same time portray each moment as a time when important choices need to be made and thus is able to make events in the political realm more significant and interesting for the average citizen to participate in. Well-told narratives enable the politician to ignite political passions better than more conventional means. As an example of such a politician I have chosen Ronald Reagan, whose storylines guide the Republican politics even today.

Non-Western IR ja poliittisen teologian eurosentristisyys

Vilho Harle (Tampereen yliopisto)

Artikkelin tarkoituksena on pohtia poliittisen teologian ja IR:n suhdetta pääsääntöisesti kristinuskoon (ehkä ml. juutalaisuus) liittyvänä asiana. Tutkittaessa poliittista teologiaa muiden kuin kristinuskon piirissä voidaan havaita että jossain tapauksessa alkuaan sekulaari politiikan teoria saa "uskonnon" merkityksen, minkä vuoksi asianomaista ajattelua ei tarvitse ottaa vakavasti "Lännessä" huolimatta monista yhtäläisyyksistä asianomaisen ajattelun ja läntisen poliittisen ajattelun/kansainvälisen teorian kanssa (esim. kungfutselaisuus). Luonnollisestikaan ei tarvita ottaa vakavasti myöskään semmoista ajattelua jossa uskonnollinen ja poliittinen ajattelu muodostavat tietoisesti yhden kokonaisuuden (esim. Islam). Tämä viittaa siihen, että IR:n poliittinen teologia (eli vain kristinuskon/juutalaisuuden hyväksyminen "Western IR:n" piirissä ja sekularisoutumisen myytistä huolimatta vain tämän uskontoperinteen mukaisen IR:n pitäminen tieteellisenä) merkitsee "Non-Western IR:n" torjumista näennäisesti epätieteellisyyttä korostavien argumenttien tai pelkällä hiljaisuudella, mutta että ei epätieteellisyys vaan väärä uskonnollisuus on torjunnan varsinaisen syy. Väitän, että samoin kuin kristinuskon on ottanut muiden uskontojen yläpuolella olevan aseman, myös "Western IR" määrittelee mikä on hyväksyttävää IR tutkimusta. Western IR toisin sanoen sulkee pois Non-Western IR:n samoin perusteiden tai ainakin samaan tapaan kuin kristinuskon sulkee pois muut uskonnot. Tämä viittaa siihen, että Western

IR:n suhde Non-Western IR:ään saattaa olla pohjimmiltaan uskonnollinen tai ainakin poliittisen teologian kautta selitettävissä oleva ilmiö.

Vastacasena voidaan ajatella Gandhia (buddhalaisuutta) – joka innoitti sekä Martin Luther Kingin poliittista toimintaa että Johan Galtungin rauhantutkimusta. Gandhin suosio ja hyväksyttävyyys lännessä selittyy kuitenkin ainakin osittain sillä, että gandhilaisuus sisältää eksplisiittisesti ei vain buddhalaisia vaan myös varhaiskristillisiä piirteitä.

Kuinka monta miekkaa tarvitaan pimeässä laaksossa?: oppihistoriallinen ekskursio kuulumisen ja kuuliaisuuden poliittiseen teologiaan

Mika Luoma-aho (Lapin yliopisto)

Tarkoitus on ottaa tarkasteltavaksi Schmittin argumentti valtio-opin käsitteistä maallistuneina teologisina käsitteinä lukemalla kristillistä teologiaa. Merkkihenkilöksi tässä nousee Martti Luther, joka määritteli ihmisen (1) osaksi Kristuksen ruumista ja (2) palvelijaksi valtion poliittiselle keholle. Tätä kautta pohdiskelen sitten sekularismia.

Profeetallinen politiikka - tarinoita tuomiosta ja tulevasta

Jan Hanska (Tampereen yliopisto)

Paperissa tarkastellaan Ronald Reaganin uskonnollista narratiivia profeetallisen politiikan näkökulmasta. Tavoitteena on korostaa Reaganin roolia profeetallisena puhujana, joka kuitenkin muodostaa oman tapauksensa kertomalla myönteisestä tulevaisuudesta ja sen saavuttamisen mahdollisuudesta. Reagan ei toisin sanoen puhu vain ja korostetusti epäkohdista, vaan pikemmin ihmisen hallittavissa olevasta tulevaisuudesta. Pelastus ei toisin sanoen tule paluusta Jumalan ohjaukseen, vaan pikemmin siitä jumalallisesta roolista jonka ihminen ottaa itselleen oman tulevaisuutensa muokkaajana.

Poliittista toimintaa Jumalan mandaatilla- Uskovien poliittisen toiminnan mahdollisuudet Left Behind -romaanien lopun aikojen visiossa

Henna Hakkarainen (Lapin yliopisto)

Left Behind novels tell a pre-millennial end-time story of Jesus calling for his church (the Rapture) before the rest of the world faces the seven years of Tribulation during which the Antichrist will rule the world. The Tribulation comes to an end at Christ's second coming and the establishment of the millennial kingdom on Earth. The best-selling novels by Tim LaHaye and Jerry B. Jenkins offer popular prophecy beliefs taken seriously by many American evangelical Christians. Christians believing in pre-millennial end-time scenario are often described as being passive observers of the evil world with no trust in human capabilities to change the state of affairs. This article, however, submits an interpretation of believers' chances to political action in Left Behind novels. It argues that possibilities of political action are defined in relation to the boundaries of the society of believers and knowledge on God's end-time schedule. The second part of the article directs the attention to environmental disasters foretold to take place during the Tribulation. It examines the role environmental threats play in the end-time scenario and the ways believers act upon the eschatological knowledge on the environment. Plagues with environmental consequences are discussed to illustrate the way the authors define the possibility as well as the limits of political action.

Politiikan klassikot ja sota

The glory of a good empire. Ptolemy of Lucca on the military affairs and on the government of ancient Rome

Pirkko Haapanen (Helsingin yliopisto)

In the scholarship of the recent decades, Ptolemy (or Tolomeo, Bartolomeo) of Lucca (ca. 1236-1326) has often been greeted as the first republican theorist in European history, and the earliest to relate elements of a republican interpretation of Roman history to a theoretical justification of republican government. Yet other scholars may admit that there are unresolved contradictions in this respect (J. Blythe), and pose, for example, the question of Ptolemy's intention to insert a so-called republican section into the part of the treatise that deals with the papal-imperial question (Ch. T. Davis).

As is often noticed, Ptolemy highly esteems several features of the way in which the Romans arranged their governing in the period called (at least nowadays) the Roman Republic. Seemingly less attention has been paid to the fact that also the Roman military - its spirit, organization and achievements - is highly valued by him. The focus of my paper will be to explore the grounds for Ptolemy's admiration of the (Roman) military and to enquire into the role that the Roman empire / empire in general may have in his political thought. A specific task will be to imagine, if these horizons can have any bearing on the ambiguities often found in Ptolemy's political thought.

Sodan ja politiikan välinen metaforinen siirtymä Ernst Jüngerin poliittisissa kirjoituksissa

Timo Pankakoski (Helsingin yliopisto)

Saksalainen Ernst Jünger (1895-1998) luetaan ns. konservatiivisen vallankumouksen ajattelijoihin eli maailmansotien välisen ajan uusnationalistiseen ja antidemokraattiseen oikeistoon. Lähinnä realistisista mutta samalla sotaa glorifioivista sotakuvauksistaan tunnettu Jünger julkaisi Weimarin tasavallan aikana myös suuren joukon poliittisia kirjoituksia, joissa hän muun muassa nosti ns. rintamakokemuksen myös poliittisen järjestäytymisen ja poliittisen toiminnan ohjaavaksi periaatteeksi.

Esitelmä käsittelee sodankäynnin ja taistelun mallien siirtämistä yhteiskunnan ja politiikan alueelle ja tarkastelee näiden alueiden välistä suhdetta nimenomaan metaforisena suhteena. Millä tavalla politiikan ja sodankäynnin välinen suhde asettuu Jüngerin varhaisissa poliittisissa teksteissä? Millainen on näiden piirien välinen siirtymä? Miten tämä kaikki suhteutuu teoreettisemmin politiikan ja väkivallan alituisesti problemaattiseen rajankäyntiin?

Jünger näkee poliittisen toiminnan sodankäynnin jakamisena toisin keinoin ja kuvaa myös poliittista taistelua sodankäynnin käsittein ja militaristisin metaforin, mikä oli erittäin yleistä saksalaisessa aikala keskustelussa. Weimarin tasavallan epävakaisissa oloissa politiikasta kuitenkin uhkasi tulla taistelua myös täysin kirjaimellisessa merkityksessä, jolloin koko ajatus keinojen vaihdoksesta, taistelun muodonmuutoksesta, kahden mielipiirin välisestä siirtymästä ja militarististen metaforien tosiasiallisesta metaforisuudesta asettuu kyseenalaiseksi.

Sodan ongelma valtioiden välisessä ystävyysuhteessa

Jari Tauriainen (Lapin yliopisto)

Yleensä sodan nähdään olevan mahdollinen sellaisten valtioiden välillä, joiden kesken vallitsee vihollisuus- tai kilpailusuhteet. Tämä vaikuttaa siihen, miten valtiot muodostavat identiteettinsä suhteessa toisiin valtioihin. Kuitenkaan sodan ongelmaa ystävyysuhteessa ei ole kovinkaan usein käsitelty, koska lähtökohdaksi on, että ystävyysuhteessa valtioiden välisten riitojen ratkaiseminen väkivallalla on poissuljettu. Kuitenkin sota ja ulkoinen uhka vaikuttaa valtioiden väliseen yhteistyöhön ja identiteettiin, vaikkakaan ne eivät ratkaise keskinäisiä riitojaan väkivallalla.

Alexander Wendt jakaa kansainvälisten suhteiden teoriassaan valtioiden väliset suhteet hobbesilaiseen, lockelaiseen ja kantilaiseen suhteeseen. Hänen mukaansa kollektiivisen identiteetin muodostuminen on tyyppillistä kantilaisessa ystävyysuhteessa, jossa samalla muun muassa ulkoinen uhka vaikuttaa siihen, että valtiot muodostavat yhteisen identiteetin. Kuitenkin myös yhteisen identiteetin omaavat valtiot voivat pyrkiä

erottautumaan toisistaan, koska identifioituminen toiseen valtioon ei ole täydellistä, eivätkä valtiot täten menetä kansallista identiteettiään. Wendtin lisäksi myös Martin Wightin työssä on näkynyt kansainvälisten suhteiden kolmijakoisuus.

Erityisenä mielenkiintoni kohteena on sen pohtiminen, miten kollektiivisen identiteetin omaavat valtiot voivat erottautua toisistaan, kun niiden välillä voidaan todeta olevan kantilainen ystävyysuhde. Tällaisessa ystävyysuhteessa tarkastelen etenkin sitä, minkälaisia keinoja ja mielikuvia käyttämällä erottautuminen ja samaistuminen suoritetaan? Miten etenkin yhteisöllinen ja poliittinen turvallisuus asettuu tässä yhteydessä suhteessa sotilaalliseen turvallisuuteen?

Erityisenä case:nä sodan ongelmaan liittyen tulen käyttämään Kanadan ja Yhdysvaltojen välistä yhteistyösuhdetta, jota olen tarkastellut etenkin ohjuspuolustuksesta käytyjä keskusteluja koskien, jossa osa kanadalaisista on halunnut syventää suhdetta, mutta osa ei ole halunnut liittyä ohjuspuolustukseen. Tavoitteenani on hakea vastauksia siihen, miten sota tai sodan uhka voi näyttäytyä jollakin tavalla valtioiden välisessä ystävyysuhteessa sekä ulospäin suuntautuvan uhkan vaikuttaessa niiden välisten suhteiden ja identiteetin tiivistymiseen, mutta toisaalta tekijänä, joka niitä erottaa. Tällä pyrin vastaamaan siihen, millaisia sodan ja politiikan rajapintaan liittyviä problematisointeja on nähtävissä näiden valtioiden välisessä suhteessa. Varsinaisesta sodasta tai sodankäynnistä ei sellaisenaan voida täysin puhua tässä kontekstissa, vaan kyse on enemmänkin sodan tai väkivallan uhkasta ja sodan poissulkemisen ongelmasta.

Puolueiden menestyksen haasteet ja esteet

What about "Cognitive Partisans" in Finland?

Achillefs Papageorgiou (Tampereen yliopisto)

Party identification has dominated voting behavior studies for the last 40 years. The notion was first coined in 1954 with *The Voter Decides*, but it was not until 1960 when it reached the pick of its publicity with *The American Voter*. According to it, Party identification is a "psychological tie" which voters develop towards political parties and it is not pertinent to any consistent record of party support neither to any formal membership. The last decades, party identification, as defined by the authors of the *American Voter*, is in decline in most of the advanced industrial democracies. The decline of party identification can be explained by two interrelated factors. Firstly, political parties are not as strong as they used to be. Their weakening is evidenced in their deficiency to deal successfully with global issues such as environmental protection, immigration integration, and resource shortages. Secondly, citizens are more cognitively mobilized than in the past. This cognitive mobilization has been developed due to the higher levels of education of the general public and the expansion of the mass media which has decreased the cost of information.

Scholars have argued that this cognitive mobilization signifies the permanent erosion of party identification. Voters no longer need party cues to guide their voting behavior but they use policy issue considerations as a basis of their political orientation. In antithesis to the former argument it is argued here that the development of a more informed and rational type of citizen does not imply the death of the notion of party identification. Nowadays, there is a need to turn our attention to a new type of party identifier, the "Cognitive Partisan". The "Cognitive Partisan" is psychologically attached to parties and also possesses the skills and resources to make rational decisions. Rationality and affection co-exist in decision making process. The party identifier of the past, as defined by Campbell et al., has given its place to a more sophisticated voter who is better informed.

Most of the National Elections studies, still measure party identification as defined by the authors of the *American Voter*. What about the Finnish election studies? Which type of partisans do they measure? This paper humbly aspires to open a discussion of party identification and its evolution, in reference to Finland. Yet, it puts emphasis on wording issues which emerge from the Finnish election study questionnaire.

Puoluesamaistuminen ja havaintosiivilä Michiganin koulukunnan mukaan

Mika Sandström (Tampereen yliopisto)

On olemassa useita tapoja tutkia ja yrittää ymmärtää kansalaisten äänestyskäyttäytymistä, mutta viimeisten vajaan 50 vuoden ajan Michiganin yliopiston tutkijoiden kehittämällä teoriolla lienee ollut määräävä asema, kun kohteena ovat olleet Yhdysvaltojen kansalaiset. He käyttivät 1950-luvun vaalien analysointiin sosiaalipsykologista mallia, jossa päähuomio oli kolmella asenteella: yksilön kiinnittymisellä puolueeseen, yksilön suuntautumisella asioihin ja yksilön suuntautumisella ehdokkaisiin. Tämä mahdollisti sen arvioimisen, millaisia vaikutuksia pitkä- ja lyhytaikaisilla tekijöillä on kulloiseenkin äänestyspäätökseen. He havaitsivat vaaleista toisiinsa vakaana säilyvän puoluesamaistumisen olevan yhdysvaltalaisen poliittiselle käyttäytymiselle tärkein pitkäaikainen tekijä.

Ensiksi esittelen paperissani Michiganin koulukunnan mukaisen käsityksen puoluesamaistumisesta. Kerron siitä, mitä puoluesamaistuminen tarkoittaa, miten se syntyy yksilölle poliittisen sosialisoinnin kautta sekä mitkä tekijät tässä prosessissa mahdollisesti vaikuttavat, millä edellytyksillä ja millaisia muutoksia puoluesamaistumisessa voi tapahtua elämän aikana sekä mitä merkityksiä sillä on yksilölle ja yhteiskunnalle.

Toiseksi käsittelen paperissani havaintosiivilää, millä tarkoitan yksilön taipumusta tarkastella asioita puoluesamaistumisensa kautta. Se vaikuttaa muun muassa siihen, miten yksilö arvioi joukkotiedotuksen välittämiä tietoja kampanjoiden tapahtumista, ehdokkaita, esillä olevia asiakysymyksiä sekä muita poliittisen piiriin kuuluvia asioita. Esittelen havaintosiivilän mahdollistavia ja sen "toimintaan" vaikuttavia tekijöitä sekä miten ilmiön olemassaoloa on tutkittu.

Kokoomus työväenpuolueena

Paavo Niskanen (Tampereen yliopisto)

Poliittisten puolueiden menestys riippuu niiden kyvystä edistää kansalaisten intressejä. Koska intressit eli edut ovat hyvin monitahoiset, puolueiden tavoiteohjelmista on tullut laaja-alaisia ja samankaltaisia niin, että niiden välillä on vaikea nähdä tavoitteellisia eroja. Marxilainen luokkateoria pitää puolueita luokkaintressien puolustajina. Luokilla, joita on neljä: porvaristo, keskiluokka, talonpojisto ja työväenluokka, on niille ominaiset puolueet, jotka käyvät poliittista intressikamppailua.

Modernissa poliittisessa järjestelmässä kukin puolue tavoittelee mahdollisimman laajaa kannatusta kaikilta luokilta. Tämä on esimerkiksi johtanut siihen, että porvarillisina pidetyt puolueet ovat voimistaneet pyrkimystä lisätä kannatustaan työväestön ja keskiluokan keskuudessa. Vasemmistopuolueet vuorostaan haluavat lisää kannatusta porvaristosta ja keskiluokasta. Keskiluokkaan kuuluvien määrä on kasvanut. Sen vuoksi puolueet haluavat olla aikaisempaa enemmän keskiluokan intressien vaalijoita. Työväenluokka on kuitenkin edelleen lukumääräisesti suurin. Sen vuoksi porvarilliset puolueet ovat jo vuosikymmeniä harjoittaneet ääntenkalastusta työväestön keskuudessa. Siinä kokoomus on onnistunut porvarillisista puolueista parhaiten. Työväestön asemaa on perinteisesti parannettu lainsäädännön avulla. Ongelmia työmarkkinoilla on edelleen ja ne ovat erilaisia aikaisempiin olosuhteisiin verrattuna. Työpaikkaongelmia on ilmaantunut myös keskiluokkaisten toimihenkilöiden keskuuteen. Puolueet ovat kirjoittaneet vaali- ja tavoiteohjelmiinsa tavoitteita, joilla ongelmia pyrittäisiin poistamaan. Tällainen pyrkimys on hyvin havaittavissa kokoomuksen vaaliohjelmien kehityksessä, jonka perusteella kokoomusta on pilkallisesti nimitetty uudeksi työväenpuolueeksi. Kokoomuksen ohjelmalausumissa markkinatalouden arvot ja yksityinen omistusoikeus ovat tavoitteista ensimmäisellä sijalla. Siitä huolimatta on mielenkiintoista millä tavoin kokoomuksen suhtautuminen työväestön ja palkansaajien intresseihin on kehittynyt.

Anti-Party Sentiment among Young Adults: Evidence from Seven West European Countries

Elina Kestilä (Turun yliopisto)

The study seeks to explore antipartyism in Western Europe. Particularly, it focuses on the extent that the young adults differ from their elders in terms of trust in parties in seven West European countries. Pooled data, based on the European Social Survey 2006/2007, is employed, and analysed by means of ordinary least squares multiple regression. The other socioeconomic background variables of the model, as well as the political background, interpersonal trust and the country of origin, are controlled in order to isolate the effect of age. The analysis shows that trust in parties of young adults is, on average, significantly higher than in the rest of the population which contradicts the assumptions of the post-modernisation theory and the empirical fact that electoral participation among West European young adults is constantly decreasing. Thus, the paper suggests that antipartyism and political participation should be seen as distinct processes at different birth cohorts, and perhaps also at different stages of the lifecycle.

Puolueiden menestyksen esteet EU-maiden kansallisissa ja EU-vaaleissa

Juha Helin (Turun yliopisto)

Tässä paperissa tarkastellaan EU-maiden kansallisia ja EU-vaaleja. Painopiste on siinä, millaisia esteitä eri maissa on asetettu puolueiden menestykselle. Tarkastelun kohteena on jäsenmaiden suhteellisen vaalijärjestelmän erillisissä vaalipiireissä tapahtuva paikanjako, mikäli tällainen on käytössä. Mukana tarkastelussa on vaalijärjestelmien tärkeimmät dimensiot. Näitä ovat vaalipiirin koko, äänikynnys sekä laskentamenetelmä. Laskentamenetelmistä keskitytään siihen, jolla suhteellisella puolella jaetaan eniten paikkoja. Tarkoitus on luoda katsaus siihen, millä tavalla vaalijärjestelmät on rakennettu siten, että ne saattavat sisältää tuplalukkoja eli esteitä on turhan useita, kun jo jokin tietty este sinänsä olisi ollut riittävä.

Useissa EU-maan vaalilainsäädännössä on asetettu laillinen äänikynnys. Jokaisessa maassa on olemassa jonkinlainen äänikynnys, jonka ylittäminen takaa paikan valittavasta elimestä. Saman maan sisällä äänikynnys saattaa vaihdella hyvin suuresti eri vaalipiirien välillä. Ei ole täysin harvinaista, että samankokoisen puolueen menestymismahdollisuudet eri vaalipiireissä ovat täysin erilaiset. Tietyissä vaalipiireissä jo vähäinen kannatus saattaa riittää paikkaan, kun puolestaan toisessa suuri kannatus on riittämätöntä. Paperissa tarkastellaan eri EU-maiden vaalijärjestelmiä siitä näkökulmasta, että niissä otettaisiin käyttöön viiden prosentin suuruinen vaalipiirikohmainen äänikynnys joka koskisi vaalijärjestelmän suhteellista osuutta tai jos suhteellista osaa ei ole, niin sen enemmistöosaa. Eri maiden vaalijärjestelmiä katsotaan siitä näkökulmasta, mikä vaiku-

tus tällaisella muutoksella olisi. Tämän kokoinen kynnys on valittu siksi, että se on sekä yleisin että samalla korkein EU-maissa yhdelle puolueelle asetettu kynnys.

Vaaliliittojen merkitys Suomen eduskuntavaaleissa

Maria Maunula (Turun yliopisto)

Suomen eduskuntavaalijärjestelmä sallii ainakin toistaiseksi puolueiden väliset vaaliliitot vaalipiiritasolla. Vaaliliitossa vähintään kaksi puoluetta liittoutuu, jolloin liittoutuneiden puolueiden ääniä käsitellään paikkojen jaossa kuin ne olisivat yksittäisiä puolueita. Vaaliliitot on vaalijärjestelmää suunniteltaessa pidetty keinona vähentää hukkaan menevien äänien määrää. Vaaliliittojen vaikutus lopulliseen paikkajakoon onkin ollut kiistaton, mutta nykysyyntaus on tehnyt vaaliliitoista lähinnä strategisen välineen. Suomessa on käytössä ns. avoimen listan suhteellinen vaali, jonka vaikutuksen liittoutumisstrategioihin ovat erilaiset pienille ja suurille puolueille. Vaaliliittojen on aikaisemmissa tutkimuksissa huomattu vääristävän suhteellisuutta varsinkin pienten puolueiden osalta. Tässä paperissa tutkitaan vaaliliittoutumisen vaikutusta vaalipiiritasolla vuosina 1962-2007. Tarkastelun kohteena on vaaliliittojen yleisyys, vaaliliittoutumisstrategiat sekä vaikutus vaalien suhteellisuuteen koko maan ja vaalipiirien, mutta myös yksittäisten puolueiden tasolla.

Rauhantutkimus ja kansainvälinen politiikka

Unto Vesa

Moderni rauhantutkimus on syntyvaiheistaan lähtien määritelty monitieteiseksi tutkimusalaksi. Yksi siihen keskeisesti kuuluvista tieteenaloista on kansainvälinen politiikka (tai kansainväliset suhteet, IR), mutta kuinka keskeinen se on, onko sillä ollut liian dominoiva asema ja millä tavalla muut tarvittavat tieteet alaan liittyvät, tukina vai tasavertaisina kumppaneina.

Toinen rauhantutkimukseen yhtä lailla alusta alkaen mukaanliitetty määre on ollut soveltavuus. Tutkimuksella edellytetään olevan relevanssia käytännön kannalta. Tähän liittyy kaksi erilaista kysymystä: millä tavalla, millaisten yhteiskunnallisten prosessien kautta tutkimuksen oletetaan vaikuttavan käytäntöön, ja mitä voidaan empiirisesti asiasta viidenkymmenen vuoden näytön perusteella päätellä.

Diaspora Involvement in Conflict Settings and its Policy Implications

Liisa Laakso

In a globalised world diasporas have become increasingly important forces shaping the interactions between countries, regions and continents. When generated by conflicts their role with regards to the developments of their countries of origin is particularly critical. Empirical knowledge on the nature, motivations and impact of transnational diaspora engagement in conflict settings is anecdotal and contradictory. The paper first overviews the existing literature. It is often claimed that diasporas fuel conflict by transferring remittances and logistic support to the warring parties, and exacerbate tensions through radical mobilisation along ethnic and religious lines. This approach has had an impact on the war against terrorism for instance. However, more recently also the role of diaspora groups in peace and reconciliation processes has come to the attention of researchers and policy makers. Systematic research in this field is relevant for policy input on how to better involve diaspora in conflict resolution and development interventions, and how to link together security, development and immigration policies. Secondly the paper discusses methodological issues in doing research in this field. Researching migrant political transnationalism in a conflict setting is politically sensitive precisely due to its high policy relevance. Furthermore such research is challenging since it requires also "transnational" multi-sited comparative methodology: for instance studying the activities of conflict-generated diaspora groups residing in Europe and track down their networks and the impact of their interventions in the countries of origin in Africa.

The paper derives from the research project plan "Diasporas for Peace: Patterns, Trends and Potential of Long-distance Diaspora Involvement in Conflict Settings. Case studies from the Horn of Africa", which starts 1 of March 2008 and is funded by the EU 7th framework programme for research and technological development.

Suomalainen kilpailuyhteiskunta ja valta

Kilpailuyhteiskunta, kilpailuvaltio ja kilpailukansakunta hallitsemisen itseymmärryksen käsitteinä

Markku Koivusalo (Yleisen valtio-opin laitos, Helsingin yliopisto)

Suomalaisen yhteiskunnallisen toimintamallin on nähty muuttuneen jyrkästi 1980- ja 1990 lukujen taiteessa ja tätä muutokseen on usein liitetty siirtymä suunnitelmataloudellisesta ajattelusta kilpailukykytaloudelliseen periaatteeseen. Samalla valtiota, yhteiskuntaa ja kansakuntaa on alettu hahmottaa kilpailuvaltion, kilpailuyhteiskunnan ja kilpailukansakunnan käsitteillä. Tämä ei ole merkinnyt varsinaisesti hyvinvoinnin teeman tai hyvinvointivaltion unohtamisesta, vaikka tässäkin suhteessa hyvinvointivaltion sijaan hyvinvoinnin järjestämisestä on alettu käsitteellistää enemmän hyvinvointiyhteiskunnan käsitteellä. Hyvinvointi yleensä ja siihen liitetty hyvinvointivaltio tai yhteiskunta nauttiikin edelleen laajaa kannatusta. Väittäisin näin, että hyvinvointivaltion tai yhteiskunnan käsite on edelleen keskeinen vallan legitimitettiin käsite. Hyvinvointivaltion asema sen sijaan on muuttunut hallitsemisen ajattelua ja toimintaa ohjaavana periaatteena, erityisesti sen asema vallan käytön ja hallitsemisen käsitteenä. Kilpailuvaltion ja kilpailuyhteiskunnan käsitteet eivät ole siten syrjäyttäneet hyvinvointiyhteiskunnan legitimitettiin, mutta ne ovat syrjäyttäneet hyvinvointivaltion käsitteen hallitsemista ohjaavana käsitteenä. Hyvinvoinnin säilyttäminen ja pelastaminen nähdään riippuvaiseksi kilpailukykyyn kasvattamisesta ja jälkimmäistä hallitsemisen tehtävää ohjaa taas kasvavasti kilpailuvaltio, kilpailuyhteiskunnan ja kilpailukansakunnan käsitteet.

Paperin tarkoituksena on hahmottaa hieman näitä käsitteitä ja niiden avaamaa poliittis-hallinnollisen toiminnan kenttää. Metodinen lähtökohtani on poliittisen kokemuksen filosofinen analyysi ja näkökulmani näihin käsitteisiin historiallis-filosofinen. Tässä kyse ei ole universaalista a priori käsitteen filosofiasta, josta lähtien sitten analysoidaisiin käsitteen empiirisiä toimintoja, mutta ei myöskään empiirisestä a posteriori analyysistä, jossa käsite palautettaisiin sen täydelliseen historialliseen kontingenttiin. Ja vaikka tarkastelussa on historiallisten käsitteiden toiminta ei tarkastelutapani ole käsitteiden historiallisia käyttötapoja tutkivaa käsitehistoriaa. Sen sijaan seuraamatta uskollisesti Foucault'n "ajattelun historian" metodologia, pyrin sen tapaan välttämään sekä karkeaa historismia että abstraktia universalismia ja keskittyä ennemmin käsitteiden avaaman historiallisen ajattelun kentän tai niiden asettaman ymmärryksen säleikön (grille d'intelligibilité) tarkasteluun erityisesti suhteessa siihen mitä Foucault kutsui hallitsemisen itsetietoisuudeksi (conscience de soi du gouvernement). Foucault'sta hieman poiketen tuo analyysi kuitenkin pyritään liittämään poliittisen kokemuksen ja hallitsemisen yleiseen filosofiseen reflektioon sekä purkamaan käsitteiden kenttää myös niiden elementtien: valtion, yhteiskunnan ja kansakunnan käsitteiden erittelyyn.

Valtiobrändäys - modernia valtion toimintaa

Kaisa Hytönen (Yhteiskuntatutkimuksen laitos, Lapin Yliopisto)

Valta ja hallinta ovat valtioon perinteisesti liitettyjä termejä, kun taas markkinat ja kilpailu mielletään yritysmaailman termeiksi. Näiden kahden "rinnakkaisen" toimintakulttuurin liittyminen samoihin ympyröihin valtion toiminnassa herättää mielenkiintoisia pohdintoja toimintojen samankaltaistumisesta. Tätä ilmiötä olen tutkinut valtiobrändäys-tematiikan yhteydessä. Valtiobrändäys edustaa tuoretta valtiollista ilmiötä, jonka tarkoituksena on merkkituotteistaa valtio siten, että sillä on paras mahdollinen tunnettavuus kansainvälisessä toiminnassa. Positiivisella julkisuuskuvalla valtio pyrkii turvaamaan oman osansa rajallisista kansainvälisen talouden markkinaosuuksista. Positiivisesta julkisuuskuvasta huolehtiminen on pehmeän vallankäytön muoto, jolla pyritään turvaamaan omia etuja ja saavuttamaan tavoitteita.

Tutkimuksen valta-käsite on kaksijakoinen. Toisaalta tutkimuksessa tarkastellaan sitä, miten kilpailu vallasta on pakottanut erilaiset toimijat muuttamaan toimintaansa menestyksensä turvatakseen. Toisaalta tutkimuksessa perehdytään siihen, millaisia ajatuksia brändäys valtion toimintana synnyttää suomalaisessa yritysmaailman, hallinnon ja tutkimusmaailman eliitissä. Jälkimmäisessä tutkitaan muun muassa sitä, millaista valtaa valtiolle perinteisesti mielletään, kenelle vastuu valtion positiivisen julkisuuskuvan luomisesta mielletään ja sitä, millaisia näkemyseroja valtion brändäystoiminnasta eliitin joukossa ilmenee.

Tutkimuksessa puhutaan brändäyksestä pehmeänä vallankäyttönä. Pehmeällä vallankäytöllä tarkoitetaan Joseph S. Nyen tavoin kykyä saavuttaa tavoitteet omalla "viejätyvoimallaan" mieluummin kuin turvautumalla pakottamiseen. Kun valtion toiminnassa silti edelleen säilyy kovan vallankäytön muotoja, voidaan puhua näiden kahden vallankäytön yhteensulautumasta, älykkästä voimankäytöstä (smart power). Alustuksessa

esitellään tutkimuksen teoreettisia pohdiskeluja siitä, millaista brändäystoiminta on osana valtion toimintaa ja millaista vallankäytön muotoa se itsessään ja osana valtion perinteistä toimintaa edustaa.

Maailman kilpailukykyisimmän maan hallinta: kansallinen kilpailukyky suomalaisen kilpailuvaltion valtastrategiana

Anu Kantola (Viestinnän laitos, Helsingin yliopisto)

Paperi analysoin kansallisen kilpailukyvyyn käyttöä poliittisena valtastrategiana Michel Foucault'n ajatuksiin pohjautuvien hallinnan teorioiden näkökulmasta. Kansallisen kilpailukyvyyn voi nähdä rationaliteettien, tieteenalojen, tilastojen, mittareiden ja poliittisten strategioiden löyhänä yhteenliittymänä, hallinnan regiiminä, jonka avulla valtioiden hallintaa pyritään jäsentämään ja järjestämään globalisoituvassa maailmantaloudessa. Kuvaan kilpailukyvyyn ympärille kehittyneen hallinnan regiimin rakentumista: millaisille teorioille, mittareille ja hallinnan tekniikoille kilpailukyvyyn poliittinen käyttö on rakentunut. Erityisesti tarkastelen kilpailukyvyyn käyttöä Suomalaisen politiikan valtastrategiana. Millaisten poliittisten linjausten ja valtastrategioiden perustavana järkenä sitä on käytetty Suomessa 1990-luvulta lähtien?

Määrävähemmistösäännökset ja eduskunnan muuttuva asema

Timo Moilanen (Yleisen valtio-opin laitos, Helsingin yliopisto)

Tutkimuksessa tarkastellaan määrävähemmistösääntöjen poistamisen vaikutuksia eduskunnan asemaan ylimpänä valtioelimenä. Määrävähemmistösäännökset pohjautuivat vuoden 1906 valtiopäiväjärjestykseen. Niiden perusteella eduskunnan määrävähemmistö (67 kansanedustajaa) on halutessaan voinut estää enemmistön hyväksymän lakiesityksen voimaantulon siirtämällä sen seuraavien vaalien jälkeisten valtiopäivien käsiteltäväksi. Lepäämäänjättämissäännöksistä luovuttiin vuonna 1992, ja lakiesityksen hyväksyntään riittää yksinkertainen enemmistö. Lukujen valossa lepäämäänjättämisestä on käytetty harvoin, sillä vain puoli prosenttia hyväksytyistä lakiehdotuksista on jätetty lepäämään. Määrävähemmistösäännöksen tosiasiallinen merkitys löytyykin siitä, että se on käytännössä pakottanut hallituksen ottamaan opposition kannan huomioon johtaen osiltaan konsensuspolitiikkaan. Määrävähemmistösäännösten poistaminen on periaatteessa vahvistanut eduskunnan asemaa (enemmistön tahdon toteutuminen), mutta käytännössä uudistus on eniten vahvistunut hallituksen ja ministeriöiden asemaa lainsäädäntötyössä. Muutosta tutkitaan haastattelemalla eduskunnan ja valtioneuvoston poliittista johtoa sekä ylimpiä virkamiehiä.

Heikkoa vai vahvaa energiapolitiikkaa? energiapoliittisen vallankäytön pohdiskelua ja empiirisiä tutkimustuloksia

Tapio Litmanen, Miikka Salo & Mika Kari (Jyväskylän yliopisto, Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos)

Esitelmässä pohditaan kysymystä energiapoliittisen vallankäytön hallitsevista piirteistä ja poliittisista suhdanteista. Lähtökohtaisena oletuksena on, että on löydettävissä heikon energiapolitiikan ja vahvan energiapolitiikan kausia. Näiden määrittelyn kautta edetään kohti monipuolisempaa käsitystä heikon heikkoudesta/vahvuudesta ja vahvan vahvuudesta/heikkoudesta. Yksiuotteisen jaottelun kyvyttömyys kuvata Suomen energiapolitiikkaa havainnollistuu, kun rinnalle nostetaan esimerkiksi 1990-luvun energiapolitiikka. Vahva energiapoliittinen valta merkitsi, että energiamarkkinoita liberalisoitiin määrätietoisella yhteiskunnallisella otteella samalla pyrkiä huolehtimaan kilpailutilanteen aitoudesta. Näin ollen markkinoiden vapauttaminen ja valtiollisen sääntelyn vähentäminen ei merkinnyt yksioikoista kehitystä vahvan energiapolitiikan kaudesta heikkoon. Jonkinasteisen yhteiskunnallisen seurannan kytkeminen energiamarkkinoiden vapauttamiseen on ilmeisesti merkki heikon ja vahvan energiapolitiikan sekoittumisesta. Muita tarkemmin mietittäviä asioita ovat mm. yhteisymmärrys energiapolitiikan suunnasta, yhden painotuksen ylivalta, energiapolitiikan nousu ulkopoliittikan prioriteettilistalla, energiadiplomatia, geopoliittikka ja vaikkapa kansallisen energiatuotannon ja omavaraisuuden korostaminen sekä EU:n energia- ja ilmastopoliittiset linjaukset. Aiheen teoreettisen tarkastelun lisäksi käytössä on vuoden 2007 kyselyaineisto kansalaisten näkemyksistä energiapoliittisesta vallankäytöstä. Tutkimus on osa Jyväskylän ja Tampereen yliopiston yhteisprojektia Energiapoliittinen valta Suomessa. Projekti kuuluu Suomen Akatemian Valta Suomessa -tutkimusohjelmaan.

Valta, ylikansalliset hallintajärjestelmät ja yliopistojen uusi johtamistapa suomessa

Risto Rinne, Hannu Simola, Jaakko Kauko & Mari Simola (Kasvatustieteiden laitos, Turun yliopisto & Kasvatustieteen laitos, Helsingin yliopisto)

New Public Management (NPM) on saanut vankan jalansijan suomalaisella yliopistosektorilla noin vuosikymmen useiden muiden Euroopan maiden jälkeen. Hallinto- ja ohjaukseytöntöjen muutos 1980-luvulta alkaen on tapahtunut pääasiassa soveltamalla yksityiseltä sektorilta lainattuja toimintatapoja yliopistoihin (esim. tulohaus, laadunarviointi, erilaisten ammattiohtajien määrän lisääntyminen) sekä yliopistojen toimintojen siirtäminen yksityiselle sektorille. Tällä hetkellä keskeisinä (suomalaisen) yliopistopolitiikan tavoitteina tuntuu olevan globalisaation, kansallisen kilpailukyvyn ja koulutusmarkkinoiden haasteisiin vastaaminen lähinnä keskittämällä yliopistoja ja yliopistojen toimintoja suurempiin yksikköihin.

Aikaisemmassa tutkimuksessa yliopistojen aseman muutoksesta on havaittu, että manageriaalisen ohjauksen lisääntyessä akateeminen itsehallinto ja akateemisten työntekijöiden valta määrittää työtään näyttävät rapautuvan. Uudet toimintalogiikat ja -kulttuurit asettuvat yliopistoihin esimerkiksi lisääntyneen tilivelvollisuuden, arvioinnin, vertailun ja indikaattoreiden kautta. Tämä aiheuttaa väistämättä ristiriitoja ja yhteentörmäyksiä aikaisempien toimintatapojen kanssa. NPM-uudistusten problematiikka yliopistoissa kiteytyykin usein manageriaalisen ja akateemisen kulttuurin vastakkainasetteluun sekä kysymykseen siitä, kenellä on oikeus määrittellä kriteerit "laadukkaalle" tutkimukselle ja koulutukselle.

Tutkimushankkeemme "Power, Supranational Regimes and New University Management" on alkanut vuonna 2007 ja tämä on ensimmäinen hankkeeseen perustuva Suomessa pidettävä esitys. Keskeisenä tavoitteenamme on tutkia, kuinka globaalit ja eurooppalaiset vaikutteet ovat välittyneet Suomen yliopistoihin 1980-luvun lopulta lähtien sekä millaisen vastaanoton ja mitä muotoja ne ovat saaneet korkeakoulujen käytännöissä. Tutkimus keskittyy kysymyksiin vallasta rakenteellisella tasolla, jolloin valtaa ei ymmärretä resurssina vaan suhteiden verkostona. Tavoitteenamme on myös lisätä teoreettista ymmärtämystä politiikan ja toimintapolitiikan liikkumisesta eri toiminnan tasoilla. Hankkeen tutkimusmateriaali koostuu dokumenttiaineistosta, keskeisten valtakunnallisen tason toimijoiden haastatteluista sekä yliopistojen henkilökunnalle suunnatusta kyselystä.

Yliopistopolitiikan eliitin näkemyksiä politiikan muutoksista

Jaakko Kauko (Kasvatustieteen laitos, Helsingin yliopisto)

Suomalaisessa poliittisessa ohjauksessa on nähty raju muutos osana laajempaa kansainvälistä uuden julkisjohtamisen virtausta 1980-luvun lopulta alkaen. Yliopistopolitiikassa muutos on kohdistunut myös käsitykseen yliopiston kansallisesta ja kansainvälisestä roolista. Voidaankin katsoa, että yliopistopolitiikka on muuttanut erityisen paljon reaktionä kansainvälisiin kehityskaariin ja tarjoaa näin hedelmällisen tutkimuskohteen kansallisen politiikan muutoksen tutkimuksessa.

Aikaisemman eliittitutkimuksen perusteella voidaan työhypoteesina ajatella, että Suomesta on löydettävissä jotakuinkin yhtenäinen ryhmä ihmisiä, joka on vaikutusvaltainen yliopistopolitiikassa. Oletuksena on, että tämä yliopistopolitiikan eliitti tulkitsee kansainvälisiä virtauksia, omaksuu ja suodattaa näkemyksiä kansalliseen politiikkaan. Samalla eliitti tulee rajanneeksi kansallista keskustelua.

Tarkoituksena on hahmottaa Suomen yliopistopolitiikkaan keskeisesti vaikuttaneiden henkilöiden ajatuksia ja näkemyksiä muutoksesta ja sen vaikutuksista poliittiseen ohjaukseen. Yliopistopolitiittisen eliitin näkemyksiä kartoitetaan teemahaastattelulla. Haastateltavina on henkilöitä eri taustaorganisaatioista: valtion poliittisista ja hallinnollisista orgaaneista, konsultioivista tahoista, tutkimuksen rahoittajista, yliopistojen jäsenten järjestöistä sekä ammattiliitoista tutkimuslaitoksineen. Haastattelujen perusteella muodostetaan tulkinta eliitin tuottamasta puheavaruudesta. Puheavaruus voidaan nähdä myös kansallisena yliopistopolitiittisena asialistana.

Eliitin muodostamasta puheavaruudesta pyritään hahmottamaan erityisesti sen dynaamisia piirteitä. Olenaisia kysymyksiä tällöin on: Mitä muutoksia puheavaruus mahdollistaa? Miten asiat päätyvät kansalliselle asialistalle? Miten puheavaruus on muokkaantunut poliittisesti ja miten politiikka muokkaa sitä tänään? Miten eri toimijat ja toimijaryhmät vaikuttavat siihen?

Väitöskirjatutkimuksen ollessa alussa, tässä vaiheessa tullaan esittelemään lähinnä teoreettista kehikkoa ja ensimmäisiä vaikutelmia kevään aikana tehdyistä haastatteluista. Tutkimus on osa projektia "Valta, ylikansalliset hallintajärjestelmät ja yliopistojen uusi johtamistapa Suomessa".

Professionalismi näkökulmana yliopisto-opetuksen kehittäjiin

Mari Simola (Kasvatustieteen laitos, Helsingin yliopisto)

Opetus yliopistossa on perinteisesti pitkälti perustunut tutkija-opettajan omaan suunnitteluun ja harkintaan niin sisältöjen kuin menetelmien suhteen. Yliopiston toimijoista on kuitenkin erottumassa erityinen opetuksen kehittäjien joukko, jonka tehtäviin kuuluu nimenomaan päätoiminen koulutuksen ja opetuksen kehittäminen. Opetuksen kehittäjiä voidaan pitää myös esimerkkinä ns. uusprofessiosta ja ammattiryhmästä, jonka työ kytkeytyy kiinteästi yliopiston managerisoitumiseen ja erityisesti viimeaikaisiin hallinnollisiin uudistuksiin sekä pyrkimyksiin tehostaa koulutusta ja kehittää laatua (Ball 2004; Sommerfeld 2002).

Esityksessäni jäsenän opetuksen kehittäjien työtä ja toimintaa professionalismitutkimuksen valossa. Professionalismia voidaan tarkastella kolmen eri poliittisen toiminnan tason kautta (vrt. esim. Dahler-Larsen 2003). Ensinnäkin, professionalismi voidaan ymmärtää työn hallinnan logiikkana, jolloin keskiöön nousee ammattikunnan jäsenten oikeus itse määritellä työnsä ja vastata siihen liittyvistä päätöksistä (toimintapolitiikka). Toiseksi, professionalismilla voidaan tarkoittaa ammattikunnan pyrkimystä laajentaa toimivaltaa asiantuntija-alallaan sekä sitä kautta mahdollisesti hankkia yhteiskunnallista statusta (etupolitiikka). Kolmanneksi, ymmärrän professionalismin ammattikunnan sisäisenä normijärjestyksenä ja jaettuina käytänteinä sekä pyrkimyksinä näiden jäsentämiseen, jaettuun ammattipraktiikkaan ja -identiteettiin (identiteettipolitiikka). Professionalismi näkökulmana tarjoaa myös tavan tutkia yhtä ammattikuntaa niin makro- (kansainvälinen ja valtakunnallinen toiminta), meso- (instituutio, yliopisto) kuin mikrotasolla (kehittäjän työ). (ks. mm. Evetts 2003; 2006.)

Esitys perustuu väitöskirjatutkimukseeni, jossa käsittelen suomalaisten yliopisto-opetuksen kehittäjien pyrkimyksiä jäsentää omaa työtään ja luoda itselleen paikkaa yliopistossa.

Suomi ja kansainvälinen yhteisö

Milllaisten uhkien perusteella turvallisuuspolitiikkaa rakennetaan?

Vilho Harle (Tampereen yliopisto)

Paperi käsittelee turvallisuus- ja puolustuspoliittisen selonteon (2004) sekä eräiden uudempien puheenvuorojen esittämää kuvaa ulko- ja turvallisuuspoliittisen toimintaympäristön uhkista ja haasteista. Uhkien/haasteiden arviointia tarkastellaan kolmesta toisistaan täydentävästä näkökulmasta: Venäjä, kokonaisvaltainen turvallisuuskäsite ja turvallisuuspoliittinen mielentila. Puhetapa perustuu kiertoilmaisuihin ja valikointiin. Puhetapa kiistää Venäjän uhan olemassaolon, mutta valistuneen lukijan uskotaan kuitenkin ymmärtävän Venäjän uhan keskeisen roolin puolustussuunnitelussa. Laaja-alainen turvallisuus puolestaan palvelee avoimemmin termein, mutta samalla hyvin valikoivaa tarkastelukulmaa soveltaen, puolustusvalmiuden kehittämistä. Turvallisuuspoliittinen mielentila liittyy puolestaan yhtäältä uhkien näkemiseen myös valtion sisäisinä asioina ja toisaalta kilpailukyvyyn ja kaikkinaisen valtiollisen valvonnan roolin hyväksymistä. Tämän kaiken nähdään käytännössä merkitsevän Puolustusministeriön kasvavaa valtaa suhteessa Ulkoministeriöön – tai ulkopoliitiikan jatkuvasti vähentyvää merkitystä turvallisuus- ja puolustuspolitiikan rinnalla – onhan turvallisuus- ja puolustuspoliittisella selonteolla myös ulkopoliittikkaan ja sen perusteisiin liittyviä piirteitä. Näin ollen Suomen ulkopoliitiikan vanha ja vakiintunut perusta voi olla muuttumassa eliitin hajoamisen vuoksi turvallisuuspoliittisesti painottuvan ajattelun korostuessa. Turvallisuus- ja puolustuspoliittiset linjaukset näyttävät olevan saamassa johtavan roolin Suomen ulkopoliittisissa linjanvedoissa. Paperi peräänkuuluttaa kokonaisvaltaisen ulkopoliittisen linjakeskustelun tarvetta.

Kansainvälinen yhteisö suomalaisessa ulkopoliittisessa keskustelussa 1918–1939

Anni Kangas (Tampereen yliopisto)

Artikkelissa tarkastellaan vastaitseenäistyneessä Suomessa käytyä, maan ulkopoliitikasta käytyä keskustelua. Vuoden 1917 Venäjän vallankumouksien myötä Suomi irtaantui hallinnollisesta yhteydestään Venäjään, joka puolestaan alkoi muuttua konservatiivisesta imperiumista vallankumouksen emämaaksi. Uudessa poliittisessa tilanteessa Suomen paikka kansainvälisessä järjestelmässä tuli määritellä uudelleen. Suomen paikasta ja asemasta muuttuneessa järjestelmässä ei vallinnut yksimielisyyttä, vaan aiheen ympärillä käytiin kiivaita poliittisia keskusteluja, joita artikkeli tarkastelee. Se kysyy, millaisia ilmentymiä kansainvälisestä yhteisöstä poliittiset keskustelijat artikuloivat.

Kysymystä lähestytään käymällä läpi Suomen sotienvälisen ajan ulkopoliitiikan perussuuntaukset: saksalais-suuntaus, entente-suuntaus, reunavaltio politiikka ja pohjoismainen suuntaus. Osansa tarkastelusta saa myös suhde itäiseen naapuriin Neuvosto-Venäjään tai Neuvostoliittoon. Suuntauksia koskeissa poliittisissa debaateissa jokin taho esitetään sopivana ja toinen epäsovinnaisena poliittisena partnerina. Sen sijaan että näitä käytäntöjä tarkasteltaisiin ensisijaisesti mahdolliseen sotaan valmistautumisena, niitä pohditaan yrityksinä hahmottaa ja luonnehtia kansainvälistä yhteisöä. Kysymysten asettamisessa artikkeli kääntyykin kansainvälisen politiikan englantilaisen koulukunnan puoleen. Se hyödyntää aineiston analysoimisessa englantilaisen koulukunnan tapaa luonnehtia kansainvälistä poliittista todellisuutta – sen aspekteja – kansainvälisen järjestelmän, kansainvälisen yhteisön ja maailmanyhteisön käsittein. Tutkimuksessa järjestelmä-yhteisö-erottelu toimii analyyttisenä työkaluna; jos oletetaan että yhteisön olemassaolo edellyttää järjestelmää, tutkimuksen keinoin on mahdollista kysyä milloin ja miten järjestelmästä tulee yhteisö ja miten ja milloin se 'vaipuu' takaisin tilaan, jossa järjestelmän piirteet ovat hallitsevia. (E.g. Bull 1977; Wight 1991; Dunne 2007).

Poliittisten toimijoiden kielenkäyttö ja argumentointi tarjoaa oivan areenan etsiä vastauksia näihin kysymyksiin. Oletuksena on, että kielenkäyttö (argumentointi, retoriikka jne.) ja poliittinen toiminta ovat kiinteässä yhteydessä toisiinsa: toimintaa rajoittaa se, kuinka se voidaan oikeuttaa ja tätä kautta yhteisön normit, arvot ja uskomukset asettavat toiminnalle rajat. (Dunne 2007, 138–139). Analysoimalla poliittisten valintojen (retorista) oikeutusta voidaan siis hahmotella yhteisön rajoja. Artikkelin primääriaineiston muodostavat valtiopäiväasiakirjat, mutta artikkelissa hyödynnetään myös muuta ajankohtaisaineistoa, ml. sanomalehtiä, aikalais-kirjallisuutta sekä hieman myös pilakuva-aineistoa.

Poliittinen realismi Suomen ulkopoliitikassa

Anssi Kumpula (Lapin yliopisto)

Paperi ottaa etäisyyttä "liialliseen" päivänpoliittiseen nahisteluun ja sitoo Nato-teeman ulkopoliitiikan traditioihin ja niistä tehtyihin tulkintoihin. Taustalla on myös talouden "hegemoninen" diskurssi (vrt. Uusi jako kirja + Kantola ym.) ja siihen liittyvien puhetapojen suhde Nato-kysymykseen ja turvallisuuspolitiikkaan ylipäänsä.

YK Suomen ulkopoliitikassa

Unto Vesa (Rauhan- ja konfliktitutkimuskeskus)

Aihetta tarkastellaan ulkopoliitiikan "jatkuvuuksien ja muutosten" perspektiivistä, ja YK on siinä käsittelyn kohteena esimerkkitapauksena.

Lääkäristä yhteisön jäseneksi – Suomen kehitysyhteistyöpolitiikka ja kansainvälinen yhteisö

Eero Palmujoki (Tampereen yliopisto)

Suomen ulkopoliittikkaa on hallinnut yhtäältä kansallista etua ja toisaalta kansallista yhteisöä korostava näkökulma. Nämä näkökulmat ovat heijastuneet myös Suomen kehitysyhteistyöpolitiikkaan. Perinteisesti näihin ääripäihin liittyvää latenttia ristiriitaa on pyritty ratkaisemaan lääkäri-metaforalla, jonka mukaan yhteisön tautien parantaminen helpottaa myös Suomen kansainvälistä asemaa. Tämä artikkeli tarkastelee tätä argumenttia heijastelemalla Suomen politiikkaa kansainvälisten järjestöjen kehitysagendoihin. Erityisinä mielenkiinnon kohteina ovat järjestöjen kehitys- ja yhteistyönormit. Artikkelin lähtökohtana on, että yhdenmukaisuus/erilaisuus suhteessa näihin normeihin antaa sisällön myös tälle lääkäri-metaforalle: missä määrin Suomen kehitysyhteistyöpolitiikka heijastavat oman kansainvälisen aseman vahvistamiseen pyrkivää näkökulmaa ja missä määrin pyrkimystä vakiinnuttaa kansainvälisiä normeja, jotka sitovat Suomea kansainväliseen yhteisöön.

Elinkeinoelämän ulkopoliitiikka: valtiomuutoksen tutkimuksen näkökulma

Sami Moisio (Suomen Akatemia/Turun yliopisto)

Suurvaltojen kuten Yhdysvaltain politiikan yhteydessä on tuttua esittää, että erilaisilla painostusryhmillä kuten elinkeinoelämällä on suuri merkitys ulkopoliittisen linjan muotoilussa. Myös Suomessa elinkeinoelämä ja ulkopoliitiikka ovat olleet pitkään yhteydessä: muistamme idänkaupan "vaaleanpunaiset vuorineuvokset" ja vaikkapa elinkeinoelämän näkyvän roolin Suomen EU-jäsenyyskamppailun yhteydessä. Esitelmäni tarkoituksena on avata käsitettä elinkeinoelämän ulkopoliitiikka nimenomaisesti suomalaisessa yhteydessä. Tarkastelen joitakin kyseisen politiikan nykymuotoja esittelemällä maamme Nato-keskustelussa esitettyjä kansainvälisiin arvoihin ja normeihin sekä Suomen kansalliseen kulttuuriin liittyviä käsityksiä. Liitän tätä kautta elinkeinoelämän ulkopoliitiikan osaksi valtiomuutosta tarkastelevaa tutkimusotetta.

Tieteenfilosofia ja metateoria kansainvälisten suhteiden tutkimuksessa

Psychological Approaches in International Studies

Pami Aalto (Tampereen yliopisto)

This paper reviews past and present psychological approaches in international studies. During the Cold War era, approaches such as perception/misperception, the image, operational code, belief systems and research on political personalities examined questions that were at the very heart of the discipline. Today, these approaches are largely unchanged and still alive although they have been joined first by the 'learning' approach, then prospect theory, and with some reservations, the phenomenology of conflict. However, all of these approaches are at the margins of the contemporary IR, let alone the more widely defined field of international studies. This is somewhat surprising taken into account that all major IR metatheories - realism, liberalism, constructivism and the English school - reserve a place for the human subject, without, however, presenting much in terms of tools whereby it could be studied as a unit in international and regional systems and societies. The paper compares the ontological and epistemological assumptions of the psychological approaches and on that basis argues for a wider multidisciplinary and eventually interdisciplinary agenda where these approaches are brought together by currents of research in international political theory and sociology focusing on the human subject. In this way a more comprehensive perspective on the role of the human subject in international studies can be established. This multidisciplinary/interdisciplinary exercise should form the core task in elevating the concept into its proper place in IR/international studies that remains a domain only experienced as meaningful at the individual level.

Eikö se riitä, että osaa vain yhden teorian? Kriittisen teorian näkökulma tieteenfilosofisiin (harha?)retkiin

Mika Harju-Seppänen (Turun yliopisto)

Tieteelliset teoriat voidaan karkeasti ottaen jakaa kahteen luokkaan. Substanssiteoriat käsittelevät tieteenalan empiirisen tutkimuskohteen rakennetta ja dynamiikkaa. Ne pyrkivät kertomaan tutkimuskohteestaan jotain olennaista ja siten suoraan lisäämään ymmärrystämme siitä. Nämä käsitykset ovat kuitenkin usein keskenään ristiriitaisia, koska kukin teoria määrittelee "oikeat" ja tutkimisen arvoiset ongelmat eri tavoin. 1980-luvulla kiihtynyt erilaisten post- ja neo-suuntausten esiinmarssi kansainvälisen politiikan tieteenalalla onkin johtanut tilanteeseen, jossa tutkija kohtaa suuren joukon erilaisia, keskenään kenties jopa täysin yhteensovittamattomia näkemyksiä tutkimuskohteestaan. Kriittinen teoria tarjoaa välineitä tämän teoriakentän haltuun ottamiseksi. Se on toisen asteen teoriaa, jonka tutkimuskohteena ovat pikemminkin em. substanssiteoriat kuin todellisuus "tuolla ulkona". Tämä metatason teoretisointi lisää myös tietämystämme maailmasta teorioiden ulkopuolella, mutta tekee sen epäsuorasti keskittämällä huomion ontologisiin ja epistemologisiin kysymyksiin. Tekemällä nämä ulottuvuudet läpinäkyviksi voidaan paremmin arvioida niin teorian soveltuvuutta tietyn tutkimusongelman ratkaisuun kuin eri (substanssi)teorioiden keskinäisiä suhteita ja mahdollisesti jopa niiden totuudenkaltaisuutta. Hyvänä - ja ehkä myös huonona - esimerkkinä tästä pyrkimyksestä kohti parempia teorioita on tieteenalallamme käyty keskustelu rakenteen ja toimijan välisestä suhteesta. Kriittinen teoria ei kuitenkaan pysähdy tähän, vaan siinä on mukana selkeä normatiivinen ulottuvuus: denaturalisoimalla meille välttämättöminä näyttäytyvät oliot pyritään ylittämään niihin sisältyvät epäoikeudenmukaisuudet. Kriittisen teorian tuottama tieto on siis myös itsessään avoimen poliittista, pyrkien - valistuksen perinteen jatkajana - emansipaatioon. Se tarjoaa näin yhden mahdollisuuden asettaa teorioita jonkinlaiseen järjestykseen.

Meta-Governance: Critical Realism for the Study of Transnational Governance Systems

Matti Jutila (Helsingin yliopisto)

In my paper I argue that all research is based on some kind of meta-theory and therefore the question is not do we need meta-theory in research but rather what kind of meta-theory should one apply and develop, and how extensively it needs to be reflected upon and explicated in empirical research. In this paper I will develop a Critical Realist (CR) approach to the study of global (or international, or transnational) governance systems. Using insights from the agent-structure debates I will articulate a possible social ontology upon which an approach to research can be developed. This paper is based on CR in two ways. First, on a more basic level, the focus on ontology instead of epistemology or methodology - which in IR are normally considered to be the basic and fundamental questions - is part of the CR approach. This doesn't mean that epistemological

and methodological questions do not matter. It only means that "[a]ny discourse on epistemology or methodology is bound to be more or less arbitrary without a prior specification of an object of inquiry" (Wight, 2006: 25), which is a matter of ontological investigations. Second, on the more specific level, it uses a form of CR social ontology as an approach to the agent-structure problem and shows how it can be used to develop an approach to the study global governance. This social ontology was first articulated by Roy Bhaskar in his *Possibility of Naturalism* (1979) and it has been further developed by for example Margaret Archer, Bob Jessop, Heikki Patomäki and Colin Wight. In this paper I will apply and develop it in relation to global governance research. After a presenting the argument for the unavoidability of meta-theory and a brief description of CR as a tradition in the philosophy of social science, I will focus more extensively on the different conceptions of global governance and what could be the added value of CR social ontology for it. I will continue with some remarks about the epistemological and methodological consequences of these ontological developments in the final sections of the paper.

Broadening and Deepening the Notion of Political Fact: Pragmatist Suggestion for How to Get Tolerably Accurate Ideas about IR from Popular Culture

Anni Kangas (Tampereen yliopisto)

IR has recently witnessed an upsurge of interest in new, innovative types of research material. In addition to products of popular culture, these encompass visual artefacts, literature. Despite initial resistance, it seems to be something generally accepted that artefacts conceived at the 'low' rather than 'high' end of political life have valuable insights to offer for the study of international political phenomena. In a recent contribution, Iver Neumann and Daniel Nexon distinguish four different ways of approaching the interface between popular culture and international relations: popular culture as politics, as a mirror, as data, and as a constitutive force. I welcome this contribution and seek to, in this paper, to continue the discussion initiated by Neumann and Nexon. To that end, I present a methodological solution which enables getting tolerably accurate ideas about international relations as they unfold in fictitious research material. I suggest that valuable tools for this task can be found in Charles S. Peirce's pragmatic sign theory; the plethora of sign distinctions that it lays out have been developed for the purpose of characterising the process of resignification (semeiosis) whereby agents seek to solve some nagging dilemma on the basis of previous knowledge and experience. In the empirical section of this paper, products of popular culture are examined; popular culture generally contains references to mythical elements, which function as embodiments of 'lessons of history,' as well as to topical political dilemmas.

Normatiivinen teoria ja kansainvälisten suhteiden moraalit

Riikka Niskakari (Turun yliopisto)

Kansainvälisten suhteiden teoriassa tai käytännössä ei liiemmin ole keskitytty arvoihin, vaikka näiden merkitys oppialan keskeisten tutkimuskohteiden rakentumisessa on oleellinen. 2000-luvun tieteentekemisessä voidaan havaita lisääntyviä normativismin vivahteita, joiden esiintulo voidaan johtaa yhtäältä globaalin maailman ristiriidoista ja yleisestä problematiikasta, toisaalta perinteisen teorian kyvyttömyydestä huomioida normatiivisia, arvoihin ja preskriptioihin liittyviä kokonaisuuksia. Normatiivisen teorian ja normatiivisen empirian rinnalla kansainvälisissä suhteissa kehittyi normatiivinen metodologia, joka on saanut tukea erityisesti konstruktivismista sekä muista muun muassa realismia, rationalismia ja positivismia kritisoiduista suuntauksista. Artikkelissa keskitytään normativismin teoreettimetodologiseen tasoon sekä pohditaan moraalin merkitystä kansainvälisten suhteiden oppialalla - onko moraalin huomioiva teoria parempaa, tuottaako se parempaa tiedettä, parempia ratkaisuja ja oleellisempia tuloksia vai onko moraalin liittäminen tieteentekemiseen jopa vaarallista. Kysymysten asettelun taustalla on perimmäinen ajatus siitä, minkälaisen roolin ja merkityksen annamme kansainvälisten suhteiden oppialalle.

Onko teorioiden tarkoituksilla ja havainnoinnin konteksteilla väliä? Tiedonintressit ja käsitteellinen matkaaminen kansainvälisten suhteiden tutkimuksessa

Juha Vuori (Turun yliopisto)

Teoria kehitetään yleensä jotain tiettyä tarkoitusta varten, ja vieläpä jossain tiettyssä poliittisessa ja sosiaalisessa kontekstissa. Nämä molemmat asettavat rajoitteita teorioiden soveltamiselle käytännön tutkimuksessa. Tutkijalle on siis hyvin oleellista tiedostaa niin käyttämiensä teorioiden tarkoitukset kuin tekemänsä havainnoinnin kontekstit. Jürgen Habermas on jakanut tieteellisten teorioiden tiedonintressit tekniseen, käytän-

nölliseen ja emansipatoriseen intressiin. Eri tiedonintressejä tavoittelevat tutkimukset tuottavat tietoa eri tarkoituksiin. Tietyllä teorialla ja varsinkin laajemmin ajateltuna tutkimusohjelmalla voi kuitenkin olla useampia tiedonintressejä, ja samaa tietoa voidaan käyttää useampiin tarkoituksiin. Tiedonintressit tulevat merkittäviksi, kun siirrytään teorioiden kautta tuotetun tiedon soveltamiseen, eli tutkimuksen käytännölliseen merkitykseen. Tällöin oleelliseen asemaan tulevat niin tieteentekemisen etiikka kuin politiikkakin. Tutkijat ja tutkimusohjelmat tavoittelevat yhteiskunnallista muutosta eriasteisesti. Luvussa tarjotaan lukijalle työkaluja omien tutkimuksellisten tavoitteiden ja yhteiskunnalliseen muutokseen sitoutumisen pohtimiseen. Tutkijayhteisöt eivät yleensä hyväksy jonkin ilmiön olemassaoloa vain yhdellä asetelmalla tai yhdessä kontekstissa tehtyjen havaintojen perusteella. Tästä syystä tutkijat usein koettelevat teorioitaan ja oletuksiaan erilaisissa konteksteissa. Koska teoriat ovat, varsinkin ihmistieteissä, tiettyssä poliittisessa ja sosiaalisessa kontekstissa kehitettyjä, täytyy tutkijan varoa käyttämiensä käsitteiden venymistä ja tutkimuksen vääristymistä. Käsitteellisen matkaamisen seurauksena tapahtuva käsitteellinen venyminen voi tulla kyseeseen niin ajallisen, sosiaalisen kuin poliittisen kontekstin muuttuessa. Näitä kansainvälisten suhteiden tutkimuksen puolia pohditaan tässä luvussa turvallisuustutkimuksen kenttää esimerkkinä käyttäen.

Tunteiden politiikka

Tunteet politiikan perustana: Tunteista ja rationaliteetista klassikoilla

Mikko Jakonen (YTM, Valtio-opin assistentti (ma.), Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos, Jyväskylän yliopisto)

Politiikan teorian ja poliittisen filosofian klassikoiden yksi keskeisin kysymys on ollut kautta historian, kuinka hallita ja järjestää niin yksilöllisiä kuin yhteisöllisiä tuntemuksia. Vastaukset kysymykseen ovat määrittyneet yhtäältä aikakaudelle yleisistä ihmismieltä ja "ihmisluontoa" koskevista epistemologisista ja antropologisista näkökulmista, toisaalta moraaliin ja etiikkaan vaikuttavista uskonnollisista ja poliittisista näkökulmista. Tarkastelen paperissani aluksi lyhyesti tunteiden ongelmaa politiikan filosofian historiassa. Tämän jälkeen keskityn tarkastelemaan tunteiden ja rationaalisuuden ongelmaa Thomas Hobbesin (1588-1679) ja Adam Smithin (1723-1790) teksteissä. Vertailen Hobbesin Leviathanin (1651) ensimmäisessä kirjassa *Of Man* esitettyä näkemystä pelosta ja muista yhteiskuntaa perustavista tunteista Smithin *The Theory of Moral Sentiments* –teoksessa (1759) esitettyyn näkemykseen. Tämän vertailun tulee nähtäväksi muutamia keskeisiä moderneja ongelmia ja perusteita, jotka liittyvät tunteiden ja rationaalisuuden suhteeseen.

Securing the peace in Afghanistan: Have the people been forgotten in the process?

Tanja Viikki (TAPRI)

The focus of the current post-conflict reconstruction operations has been on strengthening the institutions of the country; judiciary, police and army in particular. Building an effective state has been seen as top priority. It is believed that through the healthy and normal political process the conflict is slowly also naturally managed. Thus, the post-conflict reconstruction operations have greatly focused on creating appropriate electoral and territorial institutions for the basis of the democracy. This approach has been in use especially in Afghanistan, Iraq and Kosovo.

However, recently there have also been voices stressing new ways of seeing the post-conflict crisis management and peace building. Institution building as a strategy often forgets the people, who have lived through the war and who are now living and experiencing the new post-conflict environment, which has greatly been built and supervised by the international community.

In this paper I want to look at the peace process in Afghanistan from the sensitive, people centred perspective. Could and should the emotions and feelings of the people be taken into consideration during the process? Have they mattered so far? What kind of emotions the current situation in Afghanistan creates among the people? Could emotions be seen as causes, not always just consequences. Will for example hatred, fear and humiliation disappear automatically in due time if and when the country manages successfully to develop its just systems? What kind of new emotions the post-conflict situation and the peace building process have created in Afghanistan? What implications could they have to the peace process? Can peace be possible if the emotions during and after the conflict are silenced or ignored? I'm seeking subjective experiences, how war and peace are incorporated at the individual level?

Finally, this paper wants to approach the question how ending wars within "failed" states is relatively easy, far more difficult is securing the peace. Why, so far, the efforts to build sustainable peace in Afghanistan have more or less failed?

Naurava desantti ja muita tunteita

Sandra Wallenius (YTK, Kansainväliset suhteet, Yhteiskuntatutkimuksen laitos, Lapin yliopisto)

Inhimillinen kokemus on viime vuosien aikana noussut kiinnostuksen kohteeksi sotaa käsiteltäessä. Myös Suomen sotia tarkastellaan uusien aineistojen ja kysymysten valossa. Marraskuussa 2006 puolustusvoimat julkaisi aiemmin salattuja talvi- ja jatkosodan aikaisia valokuvia. Kuvien julkaisu sai melko laajaa huomiota kansallisessa mediassa ja se kirvoitti myös paljon keskustelua. Esityksessäni lähtökohtana ovat Helsingin Sanomien verkkosivujen keskustelut liittyen sotakuviin sekä siellä julkaistu kuvakooste.

Esitykseni aihe liittyy pro gradu -tutkielmaani, jossa tarkastelen kuviin liittyviä internetkeskusteluja muistinpolitiikan näkökulmasta. Muistin ja muistamisen teemojen ohella ja niihin kytkeytyen myös tunteet näyttäytyvät

merkityksellisinä keskusteluissa: esimerkiksi tunnevasteiden ja muistin limittäisessä kiinnittymisessä identiteetteihin sekä keskustelijoiden positioissa suhteessa sotakuvien herättämiin kysymyksiin. Tunteilla vaikuttaa olevan kyky siirtää ja välittää merkityksiä ajassa. Tunteet vaikuttavat siihen, mitä ja miten menneisyydestä muistetaan ja miten sitä arvioidaan ja arvotetaan tässä päivässä.

Helsingin Sanomien kuvakoosteeseen kuuluu eräiden muiden kuvien ohella kaksi kuvasarjaa, joissa kuvataan kahden venäläiseksi desantiksi tai vakoojaksi mainitun miehen teloitusta. Silmiinpistävää on, että molemmat miehet nauravat kuvissa ennen teloitustaan. Desantin naurua voi pitää eräänlaisena virheenä, vääränä tunnetilana aikaan, paikkaan ja tapahtumaan nähden. Teloitettavan naureskelu ei suoranaisesti sovi ymmärrykseen sota-aikana tapahtuvista teloituksista, vastapuolten rooleista ja käyttäytymisestä. Kuva tavaltaan muistaa toisin, ja tämä vaivaa ja pohdituttaa myös keskustelijoita. Emme voi tietää, mitä kuvien desantit aikanaan tunsivat, mutta odottamaton tunnetila menneisyydessä nostattaa tunteita tämän päivän katsojassa. Kyseiset kuvat eivät ole ainoita tunteiden herättäjiä, vaan tunnepitoisia ilmaisuja käytetään keskusteluissa melko paljon. Päällimmäisiksi niissä näytävät nousevan negatiiviset tunnetilat kuten häpeä, viha, kauna, vastenmielisyys ja epäluulo.

Politiikan tutkimuksen päivillä tarkoitukseni on esittää alustavia pohdintoja tunteiden roolista sotakuviin liittyvissä keskusteluissa. Olen kiinnostunut tunteiden merkityksestä erilaisten identiteettien muotoilemisessa, ennakkoluulojen ja viholliskuvien rakentamisessa sekä yleisemmin tunteiden suhteesta muistiin ja ymmärryksen muodostamisessa ajallisessa kontekstissa. Naurava desantti toimii esimerkkinä tai johtolankana, jonka ympärille on mahdollista rakentaa myös laajempia hahmotelmia tunteiden poliittisuudesta.

Identiteettiä, intressejä ja emootioita - kunnan lautakunnan luottamushenkilöiden ja viranhaltijoiden vuorovaikutus

Juha Klemelä (Turun yliopisto, sosiologian laitos)

Teoreettinen viitekehys

Tarkastelen esityksessäni kunnan lautakunnan luottamushenkilöiden ja viranhaltijoiden vuorovaikutuksen mikrososiologiseen tutkimukseen laatimaani teoreettista viitekehystä. Tutkimuksen normatiivisena tavoitteena on löytää osapuolten hyvän yhteistyön kriteerejä. Otan tutkimuksessani emootiot mukaan yhtenä toimintaan vaikuttavana elementtinä aiemmin pääsääntöisesti tutkittujen järjen ja normien rinnalle

Lautakunnan luottamushenkilöt ja viranhaltijat ovat kaksi differentioitunutta kuntaorganisaation toimijaryhmää, joiden yhteisenä tehtävänä on eritoten päätösten tekeminen kunnallisten palvelujen tuottamiseksi. Toimijoiden identiteetit, intressit ja emootiot hioutuvat ja muokkautuvat kunnallisella areenalla poliittisten, professionaalisten ja byrokraattisten toimintakehysten ohjaamina. Päätöksentekotyössä on empiirisissä tutkimuksissa havaittu kitkaa, joka johtuu paitsi ikiaikaisesta hallinnon ja politiikan yhdistämisen probleemasta, myös viimeisen kahdenkymmenen vuoden rajuista, ja yhä käynnissä olevista muutoksista kuntahallinnon organisoinnissa.

Kunnallinen päätöksenteon prosessia voidaan tutkia symbolisen interaktionismin neuvotellun järjestyksen mallin avulla. Prosessissa esiintyvää vallankäyttöä on mahdollista lähestyä, ja lähestytään, niin perinteisen agenttivaltakäsitemallin kuin post-strukturalistisen, rakenteellisen vallan konseptin avulla.

Tutkimuksen empiirinen aineisto tulee muodostumaan dokumenteista, haastatteluista, ja mahdollisesti myös havainnointiosuudesta. Työllä on sekä hermeneuttisia, instrumentaalisia että emansipatorisia tiedonintressejä.

Avainsanat: emootiot, identiteetti, intressit, luottamushenkilöt, valta, viranhaltijat

Tunteiden merkitys poliittisessa toiminnassa

Aini Linjakumpu (YTT, Lapin yliopisto)

Poliittisen toiminnan ymmärtäminen nojautuu yleensä järkeen ja rationaliteettiin. Ihmisten ajatellaan tekevän poliittisia tekoja rationaalisten valintojen kautta. Tässä yhteydessä ihmisten tunteet ja kokemuksellisuus näytettyvät toiminnan häiriötekijänä tai mahdollisesti toiminnan toivottuna tai epätoivottuna seurauksena. Tämän esityksen lähtökohdaksi on kuitenkin tulkittu tunteet merkityksellisenä politiikan ja poliittisen toiminnan ymmärtämisessä: ei olemassa puhtaan rationaalista politiikkaa, vaan tunteet kietoutuvat kaikkien toimintaan. Esi-

tyksessä käytetään tunteiden politiikka -termiä, jolla kuvataan tunteiden ja politiikan välistä suhdetta; miten tunteet tulevat politiikassa merkitykselliseksi ja miten niitä pitää ymmärtää poliittisen toiminnan selittämisessä. Tässä yhteydessä pohditaan rationaliteetin ja tunteiden välistä suhdetta sekä rituaalien, yhteisöjen, menneisyyden ja median merkitystä tunteiden politiikan ymmärtämiseksi. Lisäksi mietitään, mitä politiikan tunne-matematiikka voisi olla.

Pelon hyödyntäminen poliittisessa johtamisessa

Anne Koski (YTT, Tampereen yliopisto, Poliitiikan tutkimuksen laitos)

Machiavelli jo pohti tulisiko ruhtinaan olla pelätty vai rakastettu säilyttääkseen valtansa. Poliitiikan teoriassa tuntuu olevan yleistä uskoa pelon terästävään ja ylevöittävään vaikutukseen. Ilman pelkoa kansalaiset ja päättäjät siis taantuvat päätöksentekokyvyttömään velttouden tilaan. Kylmän sodan aikana globaalia sotilaalista voimatasapainoa rakennettiin ns. pelotepoliitiikan avulla. Totalitaristinen hallintajärjestelmä perustuu terrorin asteelle kehitettyyn pelotteluun. Poliitikassa on jo pitkään nähty, että suuria poliittisia muutoksia on helpompi perustella suurelle yleisölle kriisivitekehelyksellä eli määritellä poliittinen tilanne kriisiksi. Uusliberalistisen globalisaation on väitetty olevan katastrofikapitalismia, joka leviää nimenomaan uhkatilanteita luoden ja hyödyntäen. Sosiaalipsykologiasta löytyy ajatukselle tukea. Uhkamielikuvien vallassa olemme alttiimpia turvautumaan stereotyyppiseen tietoon, ääriasenteisiin ja hyväksymään radikaaleja ratkaisuja. Myös organisatitotutkimuksesta löytyy näyttöä siitä, että pelon tunne muuttaa yhteisöjä vahvasti. Perimmäisenä sen taustalla on ihmisen tietoisuus omasta kuolevaisuudestaan ja pelko fyysisen koskemattomuutensa loukkaamisesta.

Vallan sukupuolitetut järjestykset: politiikka ja media

Gender-based voting in the Finnish parliamentary elections of 2007

Anne Maria Holli & Hanna Wass (Helsingin yliopisto)

In contrast to many other countries, Finnish open-list PR system with mandatory preferential voting provides opportunities for empirical studies on gender-based voting. Using the Finnish National Election Study 2007 (N=1,422), we analyse the grounds for same-gender voting, including motivations related to descriptive and substantive dimensions of representation.

The results show that none of the motivations is able to account for the gender gap in gender-based voting, i.e. men's higher propensity to vote for a candidate of one's own gender. There are, however, interesting variations in the grounds for gender-based voting between the genders. Whereas among both genders voting for a same-gender candidate is connected to support for the Social Democrats, Greens and Swedish People Party, among women also younger age increases the propensity to vote for women candidates. In addition, the motivations linked to securing descriptive and substantive representation play a more decisive part on women's vote choice of same-gender candidates. Finally, gender, party choice and descriptive and substantive motivations seem to be related to gender-based voting regardless of the type of elections.

Eduskunnassa tapahtunutta sukupuolista häirintää koskeva keskustelu naisten ja miesten median valtaa koskevien mielipiteiden valossa

Johanna Jääsaari (Helsingin yliopisto)

Valta Suomessa -tutkimusohjelman muistiossa todetaan, että poliittisista instituutioista mm. puolueet, ammattiyhdistysliike ja eduskunta ovat tutkimattomia instituutioita sukupuolittuneen vallan näkökulmasta. Joukkoviestintää, jonka kasvavasta merkityksestä itsenäisenä poliittisena toimijana on viime aikoina käyty keskustelua, on puolestaan tutkittu vähän sekä institutionaalisen vallan että sukupuolittuneen vallan näkökulmasta. Eduskunnassa tapahtunutta sukupuolista häirintää koskeva keskustelu tarjoaa erinomaisen lähtökohdan tarkastella rinnan vallan sukupuolittuneita järjestyksiä politiikassa ja mediassa. Asiasta nousut 'koku' muodostaa myös hyvän alustan pohdiskella kansalaisten poliittisen kiinnittymisen ja luottamuksen perustaa 'läpimedialisoituneessa' nyky-yhteiskunnassa, jossa sukupuolella on aivan toisenlainen merkitys kuin vielä pari vuosikymmentä sitten. Missä määrin ja miten suomalainen media vahvistaa olemassa olevia sukupuolittuneita valtarakenteita ja toisaalta pyrkii haastamaan niitä? Eroavatko naiset ja miehet siinä, millaisena median valta nähdään ja miten tämä heijastaa suomalaisen yhteiskunnan nyky-tilaa?

Paperissa tarkastellaan median uutisointia ja kommentointia eduskunnassa tehdystä henkilöstökyselystä. Tarkemmin analysoidaan Helsingin Sanomien kirjoittelua, josta syntyi uusi median valtaa koskevaa keskustelua lehden julkaistessa joitakin häiritsijöiksi mainittujen mieskansanedustajien nimiä. Lehtikirjoittelua ja siitä puolestaan nousutta nettikeskustelua peilataan naisten ja miesten median valtaa koskeviin mielipiteisiin, jotka ovat peräisin marraskuussa 2007 tehdystä survey-tutkimuksesta.

Äitikansalaisen tyttäret markkinoistuvassa politiikassa

Jaana Kuusipalo (Jyväskylän yliopisto)

Paperissa kysytään, miten poliittinen edustus sukupuolittuu tämän päivän Suomessa ja miten poliittinen edustus pitäisi nyt ymmärtää. Historiallisesti naisten poliittista edustusta on perusteltu äidillisellä kansalaisuudella, jonka hyveitä naisten piti vaalia myös politiikassa. 'Sosiaaliseen' jo 1800-luvulla kiinnittynyt äidillinen politiikka sai uuden kanavan hyvinvointivaltion rakennuskaudella, jonka julkisia palveluja naiset rakensivat myös hallituksessa. Onko tämä äidillisen ja sosiaalisen liitto katkennut 2000-luvun Suomessa, jossa 'naisten hyvinvointivaltiota' ollaan purkamassa ja jossa naispoliitikot ovat näkyvästi esillä myös muilla politiikan alueilla, kuten ulkopoliitikassa? Miten sukupuolta uudelleen merkitään markkinoistuvassa politiikassa ja sitä rakentavan median merkitysmarkkinoilla? Paperissa luodaan katsaus äidillisen politiikan historiaan ja pohditaan 'naisellisen politiikan' (ja poliitikon) rakentamista globalisoituvan Suomen ei enää niin kansallisissa puitteissa.

Elisabeth Rehnin poliittinen toimijuus

Elina Rajaniemi (Lapin yliopisto)

Ministeri Elisabeth Rehn on varsin kiinnostava henkilö kansainvälisten suhteiden tutkimuksen näkökulmasta. Pitkän uransa aikana hän on onnistunut rikkomaan kaksi suomalaista politiikan lasikattoa, ensin toimimalla Suomen puolustusministerinä (ja ensimmäisenä naispuolisena puolustusministerinä koko maailmassa) ja sittemmin olemalla ensimmäinen naispuolinen presidenttiehdokas, jolla on ollut realistiset mahdollisuudet tulla valituksi tasavallan ykkösvirkaan. Viime vuosina Rehn on ollut esillä erityisesti YK-tehtäviensä kautta. Haluan seminaarityössäni selvittää, millainen poliittinen toimija hän on ollut ja miten sukupuoli on vaikuttanut hänen työhönsä politiikassa.

Kansainvälisten suhteiden valtavirtatutkimuksen on ollut vaikeata tunnistaa naisia politiikan tekijöinä. Cynthia Enloe ihmetteli tunnetussa viittauksessaan, missä naiset ovat kansainvälisessä politiikassa. Itse kysyn, missä Elisabeth Rehn on kansainvälisessä politiikassa. Merkittävään osaan tutkimustani nouseekin kansainvälisten suhteiden feministinen kritiikki. Haluan selvittää, miten Rehn itse puhuu omasta sukupuolestaan. Onko puhe naiseudesta muuttunut hänen tehtäviensä varrella? Uskon löytäväni myös viitteitä siitä, miten median suhtautuminen naispoliitikkoihin on muuttunut. Onko todella niin, kun Simone de Beauvoir aikoinaan väitti, ettei yksikään nainen voi rehellisesti väittää olevansa sukupuolensa ulkopuolella? Miten Rehn on työssään kokenut oman naiseutensa? Onko hän käyttänyt sitä hyväksi, vai onko asiasta ollut enemmän haittaa? Onko hän tiedotusvälineille vain sukupuolensa? Seminaarityön tutkimusaineistoni koostuu Elisabeth Rehnin antamista lehtihaastatteluista, puheista ja hänen poliittisista muistelmistaan.

Naisliikkeestä sukupuolen häivyttämiseen - presidentinvaaleja koskeva mielipidekirjoittelu Helsingin Sanomissa vuosina 1994-2006

Jussi Ronkainen (Joensuun yliopisto)

Käsittelen esitelmässä sukupuolta osana poliittista mielipidevaikuttamista ja presidentti-instituutiota. Esitelmä pohjautuu tutkimukseen Helsingin Sanomissa julkaistuista presidentinvaaleja käsittelevistä mielipidekirjoituksista (n=309) ennen vuosien 1994, 2000 ja 2006 vaaleja. Tarkastelen, miten sukupuolta käsitellään kirjoituksissa ja miten kirjoittajan sukupuoli vaikuttaa kirjoituksen sisältöön. Tutkimuksen perusteella sukupuolten välinen kiulu oli esillä monella eri tavalla. Miesten kirjoituksia julkaistaan paljon enemmän ja ero on kasvanut vuosien myötä. Miehet ja naiset kirjoittavat myös pääosin eri aiheista. Keskustelu sukupuolesta ja sukupuolten välisestä tasa-arvosta tapahtui lähes täysin naisten toimesta. Nämä teemat olivat hyvin keskeisessä asemassa vuonna 1994, mutta puuttuivat lähes kokonaan vuonna 2006. Mielipiteet niin sanotuista politiikan asiakysymyksistä, kuten ulkopolitiikasta, parlamentarismista ja presidentin valtaoikeuksista, olivat koko tarkastelujakson ajan pääosin miesten kirjoittamia.

Luottamusmiesten tuottamat sukupuolten palkkaeron ongelmarepresentaatiot ja mahdolliset neuvottelukumppanit työpaikkatasolla samapalkkaisuuden edistämisessä

Milja Saari (Helsingin yliopisto)

Samapalkkaisuuden toteuttaminen on parhaillaan vahvasti politiikan agendalla. Samapalkkaisuusohjelman mukaan sukupuolten palkkaero kaventuu nykyisestä 20 prosentista viidellä prosentilla vuoteen 2015 mennessä. Tasa-arvolain sisältämää tasa-arvosuunnitteluelvoitetta on tarkennettu erityisesti samapalkkaisuuden edistämiseksi ja henkilöstön edustajan mahdollisuuksia edistää naisten ja miesten palkkatasa-arvoa on ainakin muodollisesti vahvistettu. Samapalkkaisuuden edistämisessä korostetaan työpaikkatason merkitystä ja siellä toteutettavia tasa-arvon edistämistoimia. Samapalkkaisuutta on kuitenkin pidetty tasa-arvopolitiikan ikuisuuskieliksi. Kun odottava katse ja uudistetun tasa-arvolain aikaisempaa täsmennykset tasa-arvon edistämisaatimukset kohdistuvat työpaikoille, ketkä siellä samapalkkaisuutta toteuttavat?

Henkilöstön edustajien roolia tasa-arvosuunnittelussa ja samapalkkaisuuden edistämisessä ei ole Suomessa juurikaan tutkittu. Oma haastatteluaineistoni on koottu Toimihenkilöunioni TU ry:n luottamusmiesten (5 naista, 5 miestä) kanssa tekemistäni haastatteluista. Tutkimuskysymyksiäni ovat: (1) miten luottamusmiehet näkevät mahdollisuutensa ja roolinsa samapalkkaisuuden edistämisessä työpaikoilla ja (2) millaista samapalkkaisuuskäsitystä he haastatteluissa tuottavat. Koetuilla toimintamahdollisuuksilla ja tuotetulla samapalkkaisuusnäkökulmalla on vaikutuksensa siihen, (3) mitä ratkaisuvaihtoehtoja luottamusmiehet ajattelevat olevan olemassa samapalkkaisuuden toteuttamiseksi sekä siihen, (4) kenen kanssa neuvottelemalla sama-

palkkaisuutta voisi työpaikalla edistää. Tutkimuksellisena näkökulmana ja metodina käytän Carol Lee Bacchin What is the problem represented to be -mallia, jonka mukaan tapa, jolla ongelma määritellään, vaikuttaa siihen, mitä asialle ajatellaan voitavan tehdä. Bacchi on analysoinut samapalkkaisuuskeskustelussa rakentuvia ongelman syitä ja huolenaiheita. Täydennän Bacchin mallia sekä luottamusmiesten tuottamalla palkkaepätasa-arvon poistamisen toimenpide-ehdotuksilla sekä Chantal Mouffen idealla agonistisista vastustajista (agonistic adversaries). Agonistiset vastustajat ovat legitiimejä neuvottelun vastapuolia, joiden ajattelun ja intressien erilaisuutta ei pyritä tuhoamaan, vaan voittamaan taistelussa hegemoniasta. Artikkelin tavoitteena on tutkia edellä esitettyihin tutkimuskysymyksiin vastaamalla, millaisia uusia avauksia paikallinen neuvottelu ja sopiminen palkkatasa-arvon edistämiseksi saavat aikaan sukupuolineutraalilla työpaikkatasolla ja sen neuvotteluprosesseissa. Onko paikallinen sopiminen ja neuvottelemineen herkempää sukupuolinäkökulmalle ja samapalkkaisuuden toteuttamiselle kuin keskitetty sopiminen? Parhaillaan työstämäni artikkeli on osa väitöskirjaani, jossa tutkin samapalkkaisuutta politiikan ja oikeuden leikkauskohdassa monitasohallinnan näkökulmasta ja tarkastelen samapalkkaisuuden määrittelyvaltaa ja representaatioita korporatistisissa neuvottelusuhteissa.

Arktisten alkuperäiskansojen naisten poliittinen osallistuminen - määrän ja sisällön suhteita

Heidi Sinevaara-Niskanen (Lapin yliopisto)

Työryhmän esitykseni liittyy väitöskirjatutkimukseeni arktisten alkuperäiskansojen naisten poliittisesta toimijuudesta. Pohdin alustuksessa erityisesti kysymystä naisten poliittisen osallistumisen määrällisistä ja sisällöllisistä suhteista.

Arktiseen alueeseen liittyvää kansainvälistä politiikkaa luonnehtii kaksi mielenkiintoista ilmiötä: alkuperäiskansojen rooli toimijoina sekä yhtäältä naisten aktiivisuus ja osallisuus politiikan keskustelu ja päätöksentekofoorumeilla. Alkuperäiskansat jopa monikansallisina ryhminä ovat lunastaneet tunnustetun statuksen poliittisina toimijoina arktisen alueen instituutioissa kuten Arktisessa neuvostossa ja Barentsin neuvostossa. Samalla kehitys on avannut laajemman mahdollisuuden, ainakin määrällisesti, alkuperäiskansoja edustavien naisten poliittiselle osallistumiselle ja vaikuttamiselle.

Arktiset alkuperäiskansat, erityisesti naiset, ovat osallistuneet aktiivisesti poliittiseen työhön niin alkuperäiskansojen ryhmien sisällä, kansallisesti kuin kansainvälisten instituutioidenkin tasolla. Yhtäältä poliittiset instituutiot, kuten Arktinen neuvosto, ovat pyrkinneet huomioimaan sukupuolen tematiikkaa toiminnassaan. Edellytykset naisten poliittiselle toiminnalle, niin määrälliselle kuin sisällölliselle, vaikuttaisivatkin turvatuilta. Mutta kuinka tarkastella lähemmin määrän ja sisällön suhteita, ja analysoida naisten poliittista toimintaa? Pohdin ja tarkastelen kysymystä tutkimusaineistoni valossa.

Kaksi eri käsitteistöä-kääntämisen ja yhdistämisen vaikeudesta

Maria Svanström (Helsingin yliopisto)

Rosi Braidotti puhuu "subjektista" viitaten Luce Irigarayhin ja Gilles Deleuzeen, Iris Marion Young puhui puolestaan "yksilöistä", "henkilöistä" ja "ryhmän jäsenistä" osallistuessaan puheenvuoroillaan oman aikansa demokratiateoreettiseen keskusteluun. Teoreetikot paikantuvat eri filosofisiin traditioihin, joiden käsitteistöt eivät itsestään selvästi kohtaa. Kun Braidotti ja Young puhuvat toimijasta, puhuvatko he samasta asiasta eri termeillä, vai voisiko näillä kahdella keskustelulla olla sisällöllisesti jotain annettavaa toisilleen? Pohdin esityksessäni kahden eri käsitteistön yhdistämistä Braidottin ja Youngin tekstien kautta. Taustalla toimii kiinnostukseni löytää teoreettisia välineitä väitöskirjatyöhöni, jossa käsittelen tilaa, kommunikaationormeja ja käsityksiä poliittisesta toimijasta deliberatiivisessa demokratiassa. Pohdin erityisesti, voisiko käsitys sukupuolierosta toimia rakentavana siltana näiden kahden ajattelijan välillä.

Valtiotrimmaus: kilpailukykyinen Suomi alueellisena ilmiönä

Aluepolitiikka hyvinvointivaltion ja kilpailuvaltion murroksessa

Tea Remahl (FM, Maantieteen laitos, Oulun yliopisto)

Aluepolitiikan harjoittamisen motiivit kansallisella tasolla voidaan analyttisesti jakaa taloudellisiin, sosiaalisiin, kulttuurisiin, ekologisiin ja poliittisiin motiiveihin. Eri motiivien painoarvo on vaihdellut aluepolitiikassa siten, että hyvinvointivaltion rakentamisen aikakaudella sosiaaliset, kulttuuriset ja poliittiset motiivit olivat ensisijaisia. Aluepolitiikka yhdistettiin koko maan asuttuna pitämiseen sekä asukkaiden elinolojen turvaamiseen asuinpaikasta riippumatta. Nämä tavoitteet muokkasivat käsitystä suomalaisuudesta ja olivat olennainen osa kansallista identiteettiä. Valtion yhtenäisyydestä, hallittavuudesta ja puolustuksesta huolehtiminen, puolue- ja valtapoliittiset intressit sekä ennen kaikkea inhimilliset ja moraaliset kysymykset muodostavat aluepolitiikan poliittiset motiivit. Hyvinvointivaltion alkaessa saada kilpailuvaltion piirteitä uusliberalismin paineissa ja 1990-luvun alkuun ajoittuvassa siirtymässä niin sanottuun uuden aluepolitiikan aikakauteen taloudelliset perusteet jättivät kaikki muut tavoitteet varjoonsa. Uuden aluepolitiikan keskiössä ovat keskusket, tietotalous, osaaminen ja teknologiset innovaatiot, joiden avulla katsotaan parhaiten edistettävän taloudellista kasvua. Myös ekologisten perusteiden painoarvo on kaikella todennäköisyydellä kasvamassa. Suuri kysymys onkin, mitä alueellisen kehityksen tasaamisen sosiaalisista, kulttuurisista ja poliittisistä tavoitteista luopuminen merkitsee valtiolle ja sen tulevaisuudelle? Aluepolitiikka on toimintaa, jossa huolehditaan valtion alueellisesta järjestäytymisestä ja sitä kautta valtion toimintakyvystä. Voiko Suomi menestyä jatkossa, jos valtion toimintakykyä määrittävät ainoastaan taloudelliset, kilpailukykyyn liittyvät kriteerit?

Kilpailuvaltio ja aluelähtöisesti toimivat poliittiset maakuntaliitot

Ismo Pohjantammi (Helsingin yliopisto, Yleisen valtio-opin laitos)

Vuoden 1993 aluekehittämislailla säädettiin maakuntaliittojen perustamisesta. Valtion aluepolitiikan ajateltiin korvautuvan aluelähtöisellä aluekehittämisellä. Alueellisten toimijoiden vastuuta alueen kehittämisestä on korostettu kautta Euroopan. Julkisen sektorin kehittäjät ovat nähneet alueellisten toimijoiden kykenevän parhaiten hyödyntämään paikalliset resurssit. Lisäksi on korostettu kehittämistoimia. Yksi valtion keino vastata globaalitalouden haasteisiin oli luoda uudenlaisia alueellisia kehitysympäristöjä. Siten tuli kehittää julkista sektoria alueella (oli se kunta, seutu tai laajempi alue) ja sen tapaa tukea yksityisen sektorin menestysmahdollisuuksia. Sopeuttamisohjeet globaalitalouteen luettiin OECD:n suosituksista, kaupunkialueiden talousmaantieteestä ja julkisen sektorin tutkimuksesta. EU välitti samankaltaiset alueiden taloudellista roolia korostavat tavoitteet 1980-luvun rakennerahastoratkaisuissa. Suomessakin niihin alettiin sopeutua EU:hun liittymistä valmisteltaessa. Suomessa päädyttiin korostamaan aluetaloutta ja toisaalta myös alueellista toimeliaisuutta ja itseohjautumista muinkin perustein kuten hallinnon hajauttamisperiaate ja pohjoismainen aluetason demokratisoinnin vaade sekä väliportaana tason selkiyttäminen.

Aluetason muutokset nähtiin siten Suomessa 1990-luvun alussa keinoksi sopeutua sekä taloudellisen että poliittisen ympäristön muutoksiin ja erityisesti valtion keinoksi sopeutua muutoksiin. Valtiolliset toimijat näkivät 1990-luvulla alueiden toimintakyvyn tukemisen keinoksi tukea valtiollisten toimijoiden ohjauskykyä (Pierre & Peters 2000). Alueet tuottaisivat resursseja valtion suuntaamiin operaatioihin. Kilpailukykyisen alueen tuottaminen ei ole siten vain markkinoiden ja markkinaideologian läpimeno tuoma operaatio vaan julkisen sektorin toimi. Täten on kyse yleisesti kilpailutilanteeseen vastaavasta valtiosta eli kilpailuvaltiosta ja valtion tai sen toimintaympäristön organisoinnista kilpailutilanteen mukaan. Mutta oli kyse myös uudesta poliittisesta toimijasta.

Tarkastelen maakuntaliittoja aluelähtöisen kehittämistoimijan valtuuttamisen kannalta. Niiden päättäjät valitaan poliittisen ja funktionalisen edustuksen periaatteiden yhdistävin käytännöin. Tarkastelen edustusperiaatteita toimijan kokoamisen periaatteina. Erittelen myös maakuntaliittojen toimintavälineitä. Ne kertovat edustuksellisen alueellisen toimijan asemasta valtion ja kuntien välissä. Maakuntien yhteistyöpolitiikan (governance) ohjausvälineet eroavat government-periaatteen mukaisista (budjetti ja normivalta). Jälkimmäiset ovat kuntien ja valtion välineitä. Täten kilpailuvaltion luoma alueellinen toimija näyttää heikolta, ei kuitenkaan kilpailuperiaatteen vaan aluetason kaksitasomallille luoman otaksutun haasteen nojalla. On kyse julkisen päätöksenteko- ja toimintatavan perusteista ja rakenteista, joita ei haluta muuttaa. Aluekeskusohjelmat ovat valtion ja kuntien toimielimiä. Kilpailukykyisyys ei ole automaattisesti itseään ja muita muutoksia toteuttava mantra. On julkisen toiminnan periaatteita ja välineitä, jotka eivät katoa managerismin ja markkinallistamisen

ajassa. Perinteisten toimintaperiaatteiden puolustus on toisaalta este kehittää uusia poliittisia alueellisia toimintatapoja.

(Aineistona ovat maakuntia koskevat HE:t ja eduskuntakeskustelut sekä asiantuntijahaastattelut 3 maakunnassa, yhteensä 85 v. 2004)

Resurssit, radikalismi ja romantiikka. Suomen Lapin poliittiset merkitykset toisen maailmansodan jälkeen, esimerkkinä Urho Kekkonen

Petri Koikkalainen (Lapin yliopisto, yhteiskuntatutkimuksen laitos)

Saksalaisarmeijan poistuttua Lapista vuonna 1945 maakunta oli lähes tyhjä rakennuksista ja ihmisistä. Myös poliittisesti alue oli "kirjoittamaton taulu": sille sodan jälkeen annetut merkitykset ja siihen kohdistuneet intressit poikkesivat merkittävästi sotaa edeltäneistä. Suomen teollistaminen ja sotakorvausten maksaminen käänsivät päätöksentekijöiden ja asiantuntijoiden katseet kohti pohjoisia raaka-aine- ja energiavaroja. Samaan aikaan lappilaisten ihmisten "poliittinen käyttäytyminen", etenkin kommunismin odottamattoman voimakas kannatus, kuitenkin herätti huomiota ja jopa huolestuneisuutta poliittisessa julkisuudessa ja akateemisten tutkijoiden keskuudessa. Erityisesti Maalaisliitossa koettiin voimakasta tarvetta saada maakunta poliittisesti haltuun. Lapista tulikin sekä kansallisesti merkittävien kehittämishankkeiden että ideologisen kamppailun keskeinen, joskin maantieteellisesti syrjäinen näyttämö. Puolueen merkittävin sodanjälkeinen poliitikko Urho Kekkonen uudisti Maalaisliiton perinteistä tasavaltaiseen talonpoikaisuuteen nojaavaa ideologiaa siten, että aitosuomalaisuuden esimerkeiksi tulivat pohjalaisten tai varsinaissuomalaisten itsellisten talollisten sijasta Kainuun ja Lapin evakot, pientilalliset, sotaveteraanit, rajavartijat ja porosaamelaiset. Samalla Lapin usein romantisoidusti esitetyt maisemat ja ihmiset muodostivat taustan, jota vasten pääministeri ja myöhempi tasavallan presidentti Kekkonen pystyi muodostamaan kuuluisaksi tulleen välittömän suhteensa "tavalliseen kansaan". Tähän kansanomaisuuteen ja kansayhteyteen perustui myös Kekkosen presidenttivuosille ominainen vahvan poliittisen johtajuuden malli.

Kilpailukykyvaltion koululainsäädännön rakentuminen: Suomen eduskunta ja 1990-luvun koulutuspoliittinen käänne

Janne Varjo (Helsingin yliopisto, Kasvatustieteen laitos)

Suomalainen koulutuspolitiikka, koulutuksen ohjausjärjestelmä sekä itse koululaitos ovat muuttuneet merkittävästi viimeisten 20 vuoden aikana osana yleistä yhteiskuntapoliittista kehitystä. Vanhasta erilaisiin lupamennettelyihin perustuvasta normatiivisesta sääntelykulttuurista on siirrytty pitkälti hajautettuun, yksilöllisten valintojen avulla ohjautuvaan ja arvioinnin kautta todennettavaan koulutuksen johtamisjärjestelmään.

Osana tätä ylikansallista kehitystä kilpailukyky, sen kehittäminen ja ylläpito, ovat haastaneet tasa-arvon koulutuspolitiikan keskeisenä, valtiollisesti julkilausuttuna tavoitteena. Nimenomaan Pohjoismaihin monessa yhteydessä liitetty kollektiivisen tasa-arvon ihanne on saanut rinnalleen uuden, kilpailua ja yksilöllisyyttä painottavan näkemyksen koululaitoksessa sekä sen sääntelyjärjestelmässä. Kilpailullisen puhutavan ytimeksi on muodostunut inhimillisen pääoman teorian hengessä usko koulutukseen taloudellisen tuottavuuden tekijänä sekä oppimiseen yksilöiden, organisaatioiden ja kansantalouden kilpailukyvyyn kehittäjänä.

Vuonna 2007 tarkastetun väitöskirjani tehtävänä on kuvata eduskunnan koulutusta koskevia lainsäädäntöprosesseja 1990-luvulla sekä analysoida miten muuttuva kansainvälinen koulutuspoliittinen puhutapa uudelleenrakentui suomalaisen lainsäädännön ja sen valmistelun kontekstissa. Tutkimusaineistona ovat Suomen 1990-luvun koulutuspoliittiset valtiopäiväasiakirjat: käsittelyjen pohjana olleet hallituksen esitykset sekä vastaavat, istuntosalin keskustelupöytäkirjat ja koulutuspoliittisia asioita käsittelevien valiokuntien arkistot (päättöpöytäkirjat liitteineen, mietinnöt ja lausunnot).

Politiikan tutkimuksen päivien esityksessäni tarkastelen muuttunutta koululainsäädäntöä sekä sen valmistelua valtiotrimmauksen näkökulmasta - toisin sanoen miten koulutuksen kaltainen politiikan osa-alue, joka ei perinteisesti ollut määritelty toimintaansa kilpailukyvyyn kautta, alkoi hakea painoarvoa kilpailukyvyyn tekijänä ja vahvistajana (Kantola 2006, 168). Samalla nostan esille eräiden keskeisten 1990-luvun koulutuspoliittisten kysymysten alueellisia ulottuvuuksia.

Metropolin kutsu: Suomen selviämisen tilalliset muodot

Sami Moisio (Suomen Akatemia/Turun yliopiston maantieteen laitos)

Sosiologian tutkijat ovat tehneet Suomessa kiinnostavaa tutkimusta prosessista, jossa Suomi-niminen valtio on asteittain muuttunut 1980-luvun puolivälistä lähtien. Tämä prosessi on käsitteellistetty asteittaiseksi siirtymäksi hyvinvointivaltiosta kilpailuvaltioon. Samaan aikaan on Suomessa alkanut esiintyä puheenvuoroja siitä, miten uusliberaali politiikka on Suomessakin vallannut alaa. Suomessa on kuitenkin vähän käsitelty valtiomuutoksen vaikutusta maan aluejärjestelmään eli valtion sisäiseen uudelleenmuotoutumiseen. Tarkastelen artikkelissani suomalaisen metropolipolitiikan muotoutumista ja metropolipolitiikan tilallista logiikkaa nimenomaan valtiomuutoksen tutkimuksen näkökulmasta.